

PISANII SÂNGEORZENE

*coșsiune e : distensarea de dorință anchiă ba
feri
vint
sand
in t
arm
Caus
si la
Că
se
Co
dele
Dat
ei
ei,
chie
din
fien
colu
bas
base
toco
vech
Ina
Spargura repentine a biserice
următorile considerante :
Materialulu de pîtra din*

ANUL X
NR. 2(102)
FEBRUARIE 2021

ABSOLVENȚII LICEULUI „SOLOMON HALIȚĂ”

Promoția 1968-1969

CLASA A XII-A A		CLASA A XII-A B	
1	CÂRCEIE A. RADU	1	BALOTĂ Z. VALER
2	CUREU I. LIANA SANDA	2	BENȚA M. MARIA
3	DĂNILĂ D. RODICA	3	BOCA Z. ILEANA
4	DOMIDE I. CORNELIA MARIOARA	4	BUIA AL. SAVETA
5	FILIPOI Z. AVRAM	5	BUMBU A. IOANA
6	GELLNER K. ADRIANA	6	BUTA AL. MARIA
7	GROZE F. GAVRILĂ	7	CANDALE T. VIRGINIA
8	HĂDĂRĂU A. AUGUSTIN	8	CÂRCU I. FLOAREA
9	HANȚIG I. VIORICA HORTENZIA	9	CÂRDAN Z. ZAHARIA
10	HÂRUȚA I. PAVEL	10	CRIȘAN D. DUMITRU
11	HÂRUȚA I. PETRU	11	GEORGEȘ E. ANA
12	IURIȘNIȚ P. DAN	12	GUȘĂ I. IACOB
13	LĂZĂROAIE I. VIOREL	13	HÂRUȚA A. IOANA
14.	MOISIL E. SOFRONIA	14.	IACOB I. DORIN
15	MOISIL P. EMANUIL	15	JARDA AL. ANA
16	NEBUNESC I. DOINA	16	LUCI M. ELENA
17	NECHITI I. IZACHIL	17	LUPOAIE C. IOANA
18	OSTROVSKI P. FRANCISC	18	MĂGUREAN V. PARASCHIVA
19	PALAGE O. PAVEL	19	MARCU A. AUREL
20	PANTELIMON M. FLAVIU NICOLAE	20	MUREȘAN T. ANA
21	PETRE D. VIRGINIA RODICA	21	MUȘINA N. EUGENIA
22	PETROAIE V. ILIE	22	NUȚIU P. FLORICA
23	PUI I. ALEXANDRU	23	ONOAIE P. NAZARICA
24	RAȚ I. CIRILĂ	24	PANEȘ I. VICTORIA
25	REBREAN V. FLOAREA	25	POP M. IOAN
26	REDL A. IOSIF	26	POPÂRȚAC A. AVRAM
27	SPÂNU A THEODORA	27	PUIU I. MĂRIOARA
28	ULIȚĂ N. NICULAI	28	SUCEA I. ANA
29	URECHE A. IOANA	29	TĂPĂLAGĂ ST. ELISABETA
		30	TERȘANSKI ST. GABRIELA
		31	URECHE A. MARIA-MARGARETA
		32	URECHE I. VIRGIL
		33	VARVARI G. LUCREȚIA

* Materialul a fost preluat din *Liceul Teoretic „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi*
– 50 de ani, 2012.

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

Fotografia din colecția artistului Maxim Dumitraș

ANUL X, NR. 2(102), FEBRUARIE 2021

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACTIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

COPERTA 1: Cătălina Sohorca, soția învățătorului Iustin Sohorca

(Fotografia din colecția Dan-George Uza)

COPERTA 2: Absolvenții promoției 1968-1969 ai liceului sângeorzan

COPERTA 3: Absolvenții promoției 1969-1970 ai liceului sângeorzan

COPERTA 4: Învățătorul Iustin Sohorca împreună cu cumnatul său Macedon Joja pe frontul

Primului Război Mondial (doi dintre militari nu se cunosc)

(Fotografia din colecția Dan-George Uza)

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Iustin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
-----------------------------	---

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>Școala greco-catolică trivială din Sângeorgiu – Anul școlar 1880/1881</i>	6
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Scurtă privire privind contribuția sângeorzenilor, implicarea și activismul lor în cadrul Partidului Național Român din Transilvania până la Primul Război Mondial</i>	9
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>O petiție a locuitorilor sângeorzeni de peste apă adresată reprezentanței comunale</i>	13
<i>„Istoria lui Ștefan cel Mare” de Nicolae Iorga în fața Tribunalului din Brașov</i>	16
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Sacrificii pentru memorandiștii aflați în închisori</i>	17
<i>După treizeci de ani – 17 august 1909</i>	19
<i>Stațiunile balneare de la Sângeorgiu și Valea Vinului</i>	20
<i>Colecta comunei Sângeorgiu-român pentru ridicarea monumentului poetului Mihai Eminescu (facsimil)</i>	25

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – Publicistica

<i>Conferința alegătorilor români din comitatul Bistrița-Năsăud</i>	26
---	----

DIN GRANITĂ

<i>Instalare de preot la Feldru</i>	29
ELISABETA SCURTU, <i>Problema consumului de alcool în rândul preoților greco-catolici din Vicariatul Rodnei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX</i>	32
VIOREL-DANIEL PARTENE, <i>Măiereni și anieșeni în Primul Război Mondial</i>	39
VASILE VLAICU, <i>Un sfert de veac din viața bancară a românilor din Năsăud și Valea Someșului</i>	46

VARIA

ICU CRĂCIUN, <i>Eseurile politice ale Ilenei Mălăncioiu</i>	52
---	----

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Aspecte ale activității Comisariatului de Poliție Năsăud și Sectorului de Jandarmi Rodna în perioada alegerilor electorale din 1946</i>	56
---	----

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

ȘCOALA GRECO-CATOLICĂ TRIVIALĂ DIN SÂNGEORGIU - 1882/1883 -

a) Statul personal al corpului învățătoresc

1. **Mihai Domide** a fost numit ca învățător secundar provizoriu la școala trivială în 27 septembrie 1864, iar în 16 noiembrie 1864 fu numit definitiv în acel post. În 24 septembrie 1869 a fost ales învățător primar provizoriu și în 18 august 1870 a fost numit învățător primar (director) definitiv. În acest timp a propus, în afară de Religie, toate obiectele de învățământ în clasa a III-a. Numărul orelor la săptămână: 24¹.

2. **Ieremia Șorobetea** a fost numit provizoriu ca învățător secundar provizoriu la școala trivială în 24 septembrie 1869, iar ca învățător definitiv în acest post fu confirmat în 18 august 1870. În acest timp a propus, în afară de religie, toate obiectele prescise în clasa a II-a. Numărul orelor la săptămână: 24².

3. **Silviu Sohorca** a fost numit de catehet greco-catolic provizoriu la școala trivială în 24 septembrie 1881. A propus religia în clasele a II-a și a III-a. Numărul orelor la săptămână: 4³.

b) Informații despre școlari la sfârșitul anului școlar 1882/1883⁴

Clasa a II-a⁵

Nr. crt.	Numele și prenumele	Confesiunea	Observații
1	Bulța Maxim	grec-catolică	-
2	Dimca (Dimea?) Vasile	idem	-
3	Jarda Leon	idem	a dezertat
4	Jarda Petru	idem	-
5	Larionesi Ion	idem	-
6	Lica Alexandru	idem	-
7	Lupoe Alexandru	idem	-
8	Lupșor Solovăștru	idem	-
9	Marica Emil	greco-ortodox	-
10	Neamțiu Alexandru	greco-catolică	-

¹ Raportul al XIII-lea despre Gimnasiulu Superiore Greco-Catolicu Romanescu din Naseudu pro anul scolastecu 1882/8, Bistrița, 1883, p. 121.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Clasa I a format-o școala confesională comunală conform *Raport...*, p. 122.

⁵ Raportul al XIII-lea despre Gimnasiulu Superiore Greco-Catolicu Romanescu din Naseudu pro anul scolastecu 1882/8, Bistrița, 1883, p. 122.

ȘCOALA GRECO-CATOLICĂ TRIVIALĂ DIN SÂNGEORGIU - 1882/1883 -

11	Niculai Flore	idem	-
12	Pop Ion	idem	-
13	Puițau Iacob	idem	-
14	Rățoi Sidor	idem	-
15	Rebrean Terente	idem	-
16	Ruști Niculai	idem	-
17	Strugariu Alexandru	idem	-
18	Andresi Ioana	idem	-
19	Andresi Ileana	idem	a dezertat
20	Bâznog Saveta	idem	-
21	Costan Saveta	idem	-
22	Niculai Ana	idem	-
23	Oanea Maria	idem	-
24	Pâsa (Pisa?) Cătălina	idem	-
25	Tăpălagă Maria	idem	-
26	Varvari Cătălina	idem	-

Clasa a III-a¹

Nr. crt.	Numele și prenumele	Confesiunea
1	Anton Traian	greco-catolică
2	Buga Anton	idem
3	Buga Dumitru	idem
4	Bulța Iulian	idem
5	Ciocan Vasile	idem
6	Gagea Ion	idem
7	Georgeș Niculaie	idem
8	Haliță Alexandru	idem
9	Hâruga Macedon	idem
10	Larionesi G.	idem
11	Morariu Ion	idem
12	Nițiu Toader	idem
13	Ogâgău Ion	idem
14	Petrașcu Ion	idem
15	Pop M., senior	idem
16	Pop M., junior	idem
17	Ruști Alexandru	idem
18	Sohorca Anton	idem
19	Tahăș Ion	idem
20	Treancă Grigore	idem

¹ *Ibidem*, p. 123.

ȘCOALA GRECO-CATOLICĂ TRIVIALĂ DIN SÂNGEORGIU - 1882/1883 -

**Situația numerică
după numărul, naționalitatea, confesiunea și progresul școlarii¹**

Clasa	Numărul școlarii			Naționalitatea				Confesiunea			Progresul		
	Înmatriculați	Dezertați	Morți	Română	Maghiară	Germană	Izraelită	Greco-catolică	Greco-ortodoxă	Romano-catolică	Promovați	Pot relua examenul	Au să repete clasa
II	26	2	-	26	-	-	-	25	1	-	19	-	5
III	20	-	-	20	-	-	-	20	-	-	15	-	5
Suma	46	2	-	46	-	-	-	45	1	-	34	-	10

**Situația numerică
privind comunele de unde provin școlarii²**

Comuna	Clasa		Suma
	II	III	
Sângeorgiu	22	20	42
Coșna	1	-	1
Borșa	1	-	1
Suma	24	20	44

¹ Ibidem.

² Ibidem, p. 124.

Scurtă privire privind contribuția sângeorzenilor, implicarea și activismul lor în cadrul Partidului Național Român din Transilvania până la Primul Război Mondial

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Presiunea evenimentelor din anii tulburi ai revoluției de la 1848/49 au creat premisele înființării primului Comitet Național Român, nucleul organizațional de la care se vor revendica ulterior structurile similare din interiorul mișcării naționale¹.

Diploma din 8/20 octombrie 1860 a generat noi speranțe prin perspectivele liberale pe care le-a deschis, dinamizând reconstrucția și reorganizarea elitei politice românești². Începând cu 1861 se poate vorbi despre debutul unei perioade distincte în mișcarea națională din Transilvania: acum au apărut primele organisme politice cu aspect democratic și pretenții de reprezentativitate (conferințele naționale și, în 1869, Partidul Național Român din Transilvania – PNRT), iar în cadrul lor s-au evidențiat necesarele structuri executive (comitetele naționale, respectiv după 1869 comitetele centrale electorale)³.

Mai vechii cercetători ai problemei și-au orientat atenția înspre trei rifturi elitare: confruntările dintre greco-catolici și ortodocși, balanța dintre clerici și laici, iar după 1865, disensiunile dintre activiști și pasiviști⁴.

Trebuie spus că, spre deosebire de vârful elitei, straturile sale inferioare au rămas, din păcate, într-un nemeritat con de umbră. Este vorba, în primul rând, de delegații la conferințele și congresele naționale românești. O parte dintre ei sunt ușor identificabili, datorită publicării *Actelor* acestor evenimente, alții pot fi recuperați din documente de arhivă, dar există și cazuri în care, pentru moment, catalogarea lor este imposibilă din cauza lipsei surselor⁵. Astfel, sunt cunoscuți participanții sângeorzeni la congresele naționale, începând cu cea de la Miercurea 1869, conferința națională a frunțașilor politici ai românilor transilvăneni, creându-se Partidul Național Român din Transilvania⁶. Istoria românilor din Transilvania, lupta pentru drepturile lor legitime, individuale și naționale constituie baza de la care a pornit PNR din Transilvania⁷. Partidul Național Român din Transilvania militează pentru recunoașterea individualității principatului transilvănean⁸. Ca tactică politică a partidului se proclamă „pasivismul”, aceasta însemnând ca partidul să se abțină de a participa la lupta electorală inegală din Austro-Ungaria, dar să continue lupta politică națională⁹. La 22 martie 1869 partidul este interzis de autorități, întrucât, potrivit prevederilor legii naționalităților, singura națiune

¹ Teodor Pavel, *Din istoria instituțiilor politice românești moderne: Comitetul Național Român din Transilvania între 1861–1867*, în vol. *David Prodan. Puterea modelului*, coordonatori: Nicolae Bocșan, Nicolae Edroiu, Liviu Maior, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 1995, p. 220.

² Simion Retegan, *Reconstrucția politică a Transilvaniei în anii 1861–1863*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2004, pp. 51–61.

³ Vlad Popovici, *Acte și documente privind elita politică românească din Transilvania (1869–1896)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2010, pp. 12-13.

⁴ *Idem*, *Elita politică românească din Transilvania (1861-1881)*, în „Annales Universitatis Apulensis. Seria Historica”, 14/I, 2010, pp. 214-215.

⁵ *Ibidem*, p. 215.

⁶ Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926-1947) – Studiu critic privind istoria Partidului Național-Tărănesc*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1983, p. 12.

⁷ *Ibidem*, p. 13.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

existentă în Ungaria era cea maghiară, nici o naționalitate neavând dreptul să se constituie într-un „partid național”¹.

Ceea ce intenționăm să oferim în continuare este contribuția sângeorzenilor, implicarea și activismul lor în cadrul Partidului Național Român din Transilvania.

- La data de 7-8 martie 1869 s-a făcut Conscrierea participanților la conferința națională română din Ardeal ținută în Miercurea, în care găsim din Țara Năsăudului pe Vasile Buzdug, asesor în Năsăud, reprezentant al inteligenței din Năsăud, Simeon Echim din Monor și pe **sângerozanul Maxim Pop**, profesor în Năsăud, reprezentant al inteligenței din Năsăud².

- La data de 8/20 iulie 1878 a avut loc la Sibiu o Conferință Națională a Partidului Național Român la care a participat **dr. Artemiu Publiu Alexi**, care a fost ales în comisia de 9 pentru conducerea conferinței³, fiind desemnat de notar ad-hoc pentru întocmirea procesului verbal de la sfârșitul ședinței⁴. La această conferință i-a fost alături Atanasie Ușieriu, proprietar din Susenii Bârgăului⁵.

- În zilele de 12-14 mai 1881 a avut loc conscrierea membrilor conferinței naționale a alegătorilor români din Transilvania și Ungaria, ținându-se la Sibiu. Comitatul Bistrița-Năsăud a fost reprezentat de **Dănilă Lica** - avocat în Bistrița, Gavril Man-junior - avocat, Ioachim Mureșan - avocat în Năsăud și Ioan Ciocan, profesor gimnazial și director⁶.

- În 12 iunie 1881 se trimite o adresă a conducerii clubului electoral cercual Năsăud, către membrii săi, în chestiunea recent desfășuratei conferințe naționale de la Sibiu, la sfârșitul căreia se va vedea semnătura **dr. Artemiu Publiu Alexi**, în calitate de secretar:

Către membrii alegători ai clubului național din cercul electoral a Năsăudului

Prin aceasta se invită toți membrii clubului național electoral român din acest cerc la adunarea clubului ce se va ține la... iunie a.c... ore... 70 în sala casinei române din Năsăud, în care delegații clubului trimiși la conferința din Sibiu vor face raport detaliat despre rezultatul acestei conferințe. – Dară și până atunci se încunoștințează Domnii membri ai clubului și pe această cale cum că s-a hotărât solidaritatea tuturor Românilor pe terenul afacerilor politice, iar pentru Românii transilvăneni s-a hotărât față de alegerile ce stau înaintea rezistența pasivă. Totodată se recomandă ca domnii membri să nu ia niciun angajament față de nime, cu privire la alegerile dietale. Se recere din nou ca atât listele cât și colectele adunate să se administreze în cel mai scurt timp, cu atât mai vârtos, căci spețele delegaților încă nu sunt acoperite. Comitetul clubului electoral Năsăud 12 iunie 1881.

Președintele Basiliu Popitianu

Secretarul Dr. A. P. Alexi⁷.

- În perioada 10 februarie - 30 mai 1884 s-a întocmit un *Extras din Protocolul* al partidului conținând rezumatul corespondențelor privind organizarea conferinței din 1-3 iunie 1884. Din partea Bistriței îi găsim delegați pe **Dănilă Lica** – avocat și Alexandru Silași – protopop greco-catolic, iar ca supleanți pe Elia Cincea și Vasile Popițan. Năsăudul a fost reprezentat de avocatul V. Grozea, Teodor Vrășmaș - preot greco-oriental (ortodox), iar ca supleant Ioan Mărgineanu⁸.

- În 7 mai 1887 a avut loc conscrierea delegaților la conferința națională de la Sibiu, întocmindu-se și un raport de verificare a delegaților prezenți la conferință. Din Bistrița au fost prezenți Aurel Popa – redactor, **Dănilă Lica** – avocat, Gavrilă Manu – avocat și Simeon Monda protopop⁹.

¹ *Ibidem*, pp. 14-15.

² Vlad Popovici, *Acte și documente privind elita politică românească din Transilvania (1869–1896)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2010, pp. 75-84.

³ *Observatoriulu*, Sibiu, Anul I, 1878, nr. 56, p. 2.

⁴ *Ibidem*, nr. 57, p. 2.

⁵ *Ibidem*, nr. 66, p. 2.

⁶ Vlad Popovici, *op. cit.*, pp. 103-104.

⁷ *Ibidem*, p. 116.

⁸ *Ibidem*, p. 135.

⁹ *Ibidem*, pp. 156-157.

**SCURTĂ PRIVIRE PRIVIND CONTRIBUȚIA SÂNGEORZENILOR, IMPLICAREA ȘI
ACTIVISMUL LOR ÎN CADRUL PARTIDULUI NAȚIONAL ROMÂN DIN TRANSILVANIA
PÂNĂ LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL**

- La data de 10 iunie 1887 se întocmește o adresă de către delegații comitatului Bistrița-Năsăud prezenți la conferința de la Sibiu din 7 - 9 mai 1887, anunțând alegătorii despre rezultatele dezbaterilor și tactica politică oficială a Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria (PNRTU).

Încunoștințare

pentru alegătorii români din comitatul Bistrița-Năsăud

Conferința generală a alegătorilor români din partidul național în ședințele sale ținute în Sibiu la 7, 8 și 9 mai a.c., a hotărât ca unanimitate în privința alegerilor de deputați dietali, cari acum sunt la ordine: a susține și mai departe politica de rezistență pasivă în mod absolut pentru Românii din părțile Transilvaniei, va să zică abținere totală de la alegerile dietale.

După ce în concludul adus de D-Voastră în adunarea alegătorilor români din acest comitat ținută la 3 mai a.c. de una parte V-ați declarat a priori, că Veți procede solidarmente cu conclusele adunării generale, iar de altă parte pentru a le cunoaște pe acelea ne-ați impus a Vă încunoștința despre dănsule, – așadar prin aceasta ca foști delegați al D-Voastre, avem onoarea a Vă comunica cuprinsul lor în cât ating alegerile de deputați dietali. Bistrița la 10 iunie 1887.

Dănilă Lica, avocat. .

Gavrilă Manu, avocat.

Simeon Monda, protopop gr.-or¹.

- În 27–28 octombrie 1890 s-au întocmit actele care cuprindeau listele participanților la conferința națională care urma să aibă loc la Sibiu, specificându-se profesiunea și cercurile reprezentate. Comitatul Bistrița-Năsăud era reprezentat de Gavril Manu – avocat în Bistrița, **Dănilă Lica** – avocat în Bistrița, Simeon Monda - protopresbiter (ortodox) în Bistrița și Mihail Făgărășan - proprietar din Năsăud².

- Scrisoare a conducerii partidului, din 20 decembrie 1890, adresată lui Ioachim Mureșan, prin care este rugat să preia inițiativa organizării cercuale în Năsăud. Se menționează de asemenea intenția de a se elabora un regulament de organizare internă a partidului:

No. 22/890

Mult stimate Domnule!

Mulțumindu-Vă pentru informațiunile date prin prețuita D-tale de la 16 l.c. ne luăm voie a Te înștiința, că constituirea despre care a fost vorba în prima noastră epistolă, va avea să fie acum odată numai provizorie și după cum o veți afla Dvoastră, cei de la fața locului mai potrivită, până când comitetul central va stabili un regulament pentru organizarea partidului care apoi se va face cunoscut tuturor pe care îi privește. Te rugăm dar de nou a întreprinde pașii în această privință, sau dacă crezi, că altcineva mai cu înlesnire ar putea lua asupra-și sarcina aceasta, să binevoiești a ne numi pe această persoană ca să ne adresăm la dânsa. În curând comitetul nostru are să se întrunească într-o ședință plenară și ne-ar părea bine să putem raporta în acea ședință și despre starea lucrului în părțile Năsăudului. Te rugăm a primi și cu această ocaziune asigurarea despre deosebita stimă ce-ți păstrăm. Sibiu, 20 decembrie 1890. Biroul comitetului central al partidului național român:

Eugen Brote v. preș.

Dr. D.P. Barcianu secretar³.

- În ianuarie 1891 se trimite o scrisoare de către conducerea PNRTU adresată lui Ioachim Mureșan, prin care îi este anunțată lista oficioaselor partidului și este rugat să intermedieze obținerea unui cât mai mare număr de abonamente pentru acestea.

Prea stimate Domnule,

Comitetul central electoral al partidului național român în ședința sa plenară din 10

¹ *Ibidem*, pp. 162-163.

² *Ibidem*, pp. 163-167.

³ *Ibidem*, pp. 167-168.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

ianuar[ie] a.c.14 și în executarea concluzelor luate de conferința națională cu privire la presa noastră, a decretat de organe ale partidului:

1. Ziarul „Tribuna” din Sibiu,
2. „Gazeta Transilvaniei” din Brașov,
3. Foaia „Luminătorul” din Timișoara și
4. Revista română „Romänische Revue” din Viena (VIII Alserstrasse 27).

Comitetul central își ține de datorință a sprijini și ajutama aceste organe de presă cu toate mijloacele ce-i stau la dispoziție și ca deoparte să contribuie în interesul partidului la lățirea cât se poate mai mare a numitelor foi, iar de altă parte ca să delătoreze neajunsurile materiale cu care se luptă acelea, a decis a se adresa către bărbații de încredere ai partidului cu rugarea:

să binevoiască a stărui acum cu începutul anului din toate puterile și să-și valideze toată influența într-acolo ca membrii partidului să aboneze în număr cât se poate mai mare la numitele foi.

Aducându-vă la cunoștință acest conclus, Vă rugăm binevoiți a ne înștiința cât mai curând despre cele întreprinse în această cauză. Din însărcinarea Comitetului Central Electoral

Biroul:

Dr. C. Diaconovich secretar

Eugen Brote v. președinte¹.

- A avut loc o nouă conferință națională la Sibiu în zilele de 21-22 ianuarie 1892 pe lista participanților găsimu-i din partea Cercului Bistrița pe Gavril Manu, Dr. Demetriu Ciuta, iar din partea Cercului Năsăud pe Simion Monda, Gherasim Domide, Mihai Domide și Lazăr Avram².

În perioada 1896-1914 cei din Țara Năsăudului au aderat la tactica activistă (alegera unui deputat guvernamental), datorită faptului că respectivul era român. Chiar la aderarea la o asemenea tactică a generat păreri diferite chiar între frați. Este cazul sângeorzenilor **Dănilă Lica** (jude la Tribunalul din Năsăud și la Judecătoria din Prundu Bârgăului) care era adeptul pasivismului, iar **Maxim Lica** (asesor la Tribunalul din Năsăud) fiind adeptul activismului³.

La alegerile de deputat de la Năsăud din anul 1906 Partidul Național Român și-a desemnat de candidat pe dr. Victor Onișor. Sângeorzenii care l-au sprijinit pe dr. Victor Onișor au fost: **Ioan Marica, Pricop Buia, Tănase Costan a lui Filimon, Toader Iepurean, Vasile Șirlincan, Pavel Șirlincan, Irimie Șorobetea, Ioan Șpaimoc, Pricop Varvari, Pricop Petroaie, Ioan Marcu, Iustin Sohorca și dr. Andrei Monda**⁴.

La Conferința națională a Partidului Național Român ținută la Sibiu în 5 aprilie 1910, printre cei care au reprezentat Cercul Năsăud a fost **dr. Octavian Utalea**⁵.

După ce mișcarea națională din Transilvania a trecut la activism, în rândurile acestora aflându-se, după cum s-a văzut, mulți sângeorzeni, totuși la Năsăud nu s-a reușit impunerea unui candidat al Partidului Național Român. Odată cu declanșarea ostilităților Primului Război Mondial, lupta politică a fost întreruptă, iar după terminarea acestuia înțelepciunea politică a competitorilor și alegătorilor fiind din nou pusă la încercare⁶, remarcându-se printre mulți alții și sângeorzenii **Alexandru Haliță, Ioan Marcu, Iustin Sohorca, Solomon Haliță și dr. Laurențiu Oanea**.

¹ *Ibidem*, pp. 168-169.

² *Ibidem*, pp. 171-174.

³ Dorin Dologa, *Practici electorale în zona Năsăudului 1869-1914*, în „Revista Bistriței”, Bistrița, XXVI/2012, p. 210.

⁴ *Alegerea de deputat de la Năsăud în 5 mai 1906*, Bistrița, Tipografia G. Matheiu, 1906, pp. 1-19.

⁵ George Stoica, *Conferința națională ținută la Sibiu în 5 aprilie 1910*, Sibiu, p. 27.

⁶ Dorin Dologa, *art. cit.*, p. 215.

O PETIȚIE A LOCUTORILOR SÂNGEORZENI DE PESTE APĂ ADRESATĂ REPREZENTANȚEI COMUNALE

ALEXANDRU DĂRĂBAN

La sfârșitul secolului XIX în comuna Sângeorgiul Român erau edificate două biserici, cea nouă, din centrul comunei și cea veche, de lemn, de peste Someș sau cum se obișnuia în vocabularul timpului, cea de peste apă.

Slujbele bisericești se săvârșeau numai în biserica nouă, pe când în cea veche numai o dată pe an când era hramul bisericii. Această stare de lucruri a atras nemulțumiri din partea sătenilor care locuiau în acea parte a satului de peste Someș. Văzând cum stau lucrurile, au întocmit o petiție semnată de mai mulți săteni pe care au adresat-o reprezentanței comunale care, la rândul ei să ia legătură cu forurile bisericești locale și superioare pentru a se pune de acord cu săvârșirea de slujbe religioase în mod regulat și în biserica de peste apă.

În rândurile ce urmează vom prezenta petiția întocmită de cei în cauză:

„Subscrișii locuitori de peste apă, în numele întregii populațiuni de-acolo, suntem necesitați din nou a aduce la cunoștință onoratei reprezentanțe opidane locale trista împrejurare ce ne cauzează atâta durere de suflet când în biserica de peste Someș, care e investită în toate drepturile de una casă a lui Dumnezeu sfințită, nu se servește cultul dumnezeiesc în Duminici și Sărbători încă de pe timpul fostului cooperator, de prezent paroh în Ilva Mică, decât o dată în an când este hramul acelei biserici.

Sunt încă vii în memoria fiecărui care locuiește aici luptele învinse de noi în timpii trecuți pentru aducerea unui al doilea preot și motivul a fost și este și existarea de două biserici unde trebuie să servească doi preoți deodată.

Apoi, pactul încheiat cu comuna de dincoace cu ocaziunea edificării acesteia noi. Sunt acte care dovedesc îndatorirea de a servi și acolo cultul divin ca în fiecare biserică sfințită.

Existarea cvartirului de lângă acea biserică și a altor edificii economice ținătoare de cvartir sunt tot atâtea dovezi că aceea nu este o instituție nedemnă la chemarea ei, ci este o instituție ce are scop sfânt și măreț pe care, noi, constant voim cu orice preț a-l susține.

În urmă, existarea separată a casei bisericești de dincolo de Someș și administrarea aceleia, precum și porțiunea canonică cunoscută tuturor.

Am fost oamenii păcii și ai răbdării și am așteptat ca barem din când în când, dacă nu în toate Duminicile și Sărbătorile, cel puțin la a doua sărbătoare se va face slujba, dar așteptarea ne-a înșelat.

Au mers oameni dintre noi la M. O. D. paroh local în două rânduri și și-au exprimat dorința și au întrebat de cauză, cărora li s-a răspuns totdeauna „că ține de contract”.

Nu voim a disputa aici exactitatea unui document despre care nu avem cunoștință, care nu ne privește pe noi și care nu ne poate știrbi niciodată dreptul străvechi, fără nesatisfăcându-ni-se dorința noastră pe această cale, aflăm de lipsă a recere corpului reprezentativ opidan local, care este reprezentantul comunei autonome instituită în ținerea legii, ca să binevoiască a concluda în meritul lucrului asupra acestei întrebări de mare interes

ALEXANDRU DĂRĂBAN

pentru noi, - în urma căruia să se introducă îndatorirea d-lui cooperator de a ne servi în Duminici și Sărbători în biserica de peste apă.

Nu se va obiecționa, poate, că fiind chestiunea bisericească să se îndrepte către organele bisericești locale, la ce răspundem deodată ca lucruri de asemenea natură, totdeauna le-am aplanat cu autoritățile comunei.

Așteptăm satisfacțiune, căci la din contra, vom fi siliți a păși la organele superioare și până la rezolvarea favoritoare, vom fi siliți a denega și contribui la beneficiul de 100 fl. v. a. ce se dă d-lui cooperator.

Dorința noastră neștirbită este ori serviciul dumnezeiesc în sus menționata bisericuță în Duminici și Sărbători ori ștergerea ei de unde este, dacă are cineva curajul, căci acea rușine cu care trecem pe lângă ea ca pe lângă o casă pustie, nu mai voim a purta.

Sângeorgiu în 1 faur 1881”¹.

După întocmirea acestei petiții și-au pus semnătura următorii săteni:

1	Roman Petroaie	30	Andrei Anisie
2	Procopiu Petroaie	31	Gavrilă Gagea
3	Costan Varvari	32	Arsente Bulbuc
4	Leonte Strugariu	33	Lupu Bulbuc
5	George Treancă	34	Vasile Partene
6	Iacob Varvari	35	Login Mutu
7	Larion Arman	36	Iovu Larion
8	Simion Mutu	37	Cosma Mutu
9	Anton Dobra	38	Ion Mutu
10	Gavrilă Miherța	39	Andrei Miștiu
11	Maftei Partene	40	Gavrilă Alexi
12	Ilarion Miherța	41	Leonte Costan
13	Ion Flore	42	Anchidim Mutu
14	Nechita Costan	43	Grigore Mutu
15	Miron Marica	44	Iacob Haliță
16	Irimie Petri	45	Șofronia P. Jarda
17	Larion Luci	46	Sinefta Jarda
18	Grigore Luci	47	Maftei Jarda
19	Toader Petri	48	Ion Larion
20	Moise Miron	49	Paramon Luci
21	Filimon Mici	50	Artene Puițau
22	Mihăilă Berci	51	Terente Puițau
23	Dănilă Berci	52	Luca Treancă
24	Pelaghia Râmbulea	53	Iacob Treancă
25	Grigore Râmbulea	54	Arsente Sohorca
26	Nechita Flore	55	Ion L. Costan
27	Ion Hâruga	56	Iftimie Prislopan
28	Maftei Ciocan	57	Ilie Prislopan
29	Trifilia Alexa	58	Dumitru Rognean

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond *Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi*, dosar 129, f. 15 (f.-v.) și f. 16 (f.).

**O PETIȚIE A LOCUTORILOR SÂNGEORZENI DE PESTE APĂ ADRESATĂ
REPREZENTANȚEI COMUNALE**

59	Filimon Marica	76	Miron Moldovan
60	Ilisie Strugariu	77	Leon Buta
61	Samson Tahăș	78	Iacob Anton
62	Tofan Popicica	79	Artene Mutu
63	Costan Popicica	80	Dănilă Pop
64	Ion Neamț	81	Iosif Pop
65	Scridon Neamț	82	Iovu Pop
66	Larion Partene	83	Alexandru Scurtu
67	Alexa Bulbuc	84	Maxim Partene
68	Partene Tăpălagă	85	Petre Partene
69	Vasile Jarda	86	Nechita Baci
70	Ștefan Anton	87	Artene Luci
71	Ștefan Ionel	88	Roman Bâznog
72	Filip Lazar	89	Ion Bădeu
73	George Rognean	90	Costan Ionel
74	Pantelimon Gagea	91	Vartolomei Macavei
75	Gavrilă Huluduc	-	-

Isidor Haliță, subscriitor¹.

În urma celor sesizate, reprezentanța comunală s-a întrunit la data de 3 februarie 1881 luând în dezbatere problema arătată. Au dat dreptate petiționarilor, drept pentru care au trimis o adresă oficială la data de 16 februarie 1881 către protopopul și parohul local Simion Tanco, această adresă fiind semnată de primarul comunei Ion Flore Buia, consilierul local Simion Anisie și notarul comunal Alexandru Șteopoaie².

Protopopul și parohul local Simion Tanco răspunde acestei adrese abia pe data de 20 martie 1881 menționând că „nu poate rezolva parohul pentru că nu cade în atribuțiile sale și numai cu aprobarea superiorilor săi bisericești poate să se învoiască”³.

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem*, f. 17.

³ *Ibidem.*

ISTORIA LUI ȘTEFAN CEL MARE DE NICOLAE IORGA ÎNAINTEA TRIBUNALULUI DIN BRAȘOV

În 1904 se împlineau 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare. Spiru Haret, pe atunci ministrul al instrucțiunii și fiind într-o bună relație cu istoricul Nicolae Iorga, l-a însărcinat pe istoric să scrie o carte dedicată acestui eveniment. Cartea s-a intitulat „Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul românesc”, fiind tipărită în două ediții, una cu note și una fără note, pentru popor.

Dorința lui Haret era ca această carte să ajungă și la românii din Ardeal. Atunci, el s-a adresat colaboratorului și prietenului său Solomon Haliță, singurul care putea îndeplini această delicată misiune. Numărul de cărți la care s-au hotărât să-l trimită în Transilvania a fost de vreo 1.000 exemplare. Apelând la prietenii săi, Solomon Haliță s-a achitat conștiincios și cu devotament de însărcinarea dată¹.

Solomon Haliță i-a scris lui Aurel Mureșanu la „Gazeta Transilvaniei” în Brașov, cerându-i să facă o listă cu cei care urma să li se încredințeze cărțile. Chestiunea cea mai grea era cea a trecerii cărților peste graniță. I-a venit în ajutor prietenul Septimiu B. Mureșianu care s-a pus, la rândul lui, în legătură cu G. S. Dogarescu. Aceștia și-au luat angajamentul de a trece cărțile la locul „indicat” prin ajutorul unui alt prieten, George Proca din Râșnov. Ca să înșele vigilența unor eventuali spioni, pe lăzile cu cărțile au aplicat eticheta de „coloniale”².

Cărțile au ajuns la destinație, fiind împărțite în cercurile interesate.

Dar, totuși, organele statului maghiar au aflat de acest demers. Procurorul regesc din Brașov a făcut propunere la tribunal „pentru anihilarea” cărții „Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul românesc” de Nicolae Iorga. Tribunalul a fixat ca termen de judecată data de 3 februarie 1904, citând la judecată pe: I. Ciurcu – librar din Brașov, Eliseu Dan, Ioan Dologa, Pavel Beșa, Victor Varna, Ilarie Bozga, Teofil Vlad, Dr. Nicolae Hângănuț, Leon Buzdug, Dr. Andrei Monda, Iustin Sohorca, Ioan Marcu, David Sânjoan, Avram Lazăr, V. Mihai, I. Barna, Grigore Boneu, Alexandru Haliță, Grigore Pletosu și Ioan Gheție – toți intelectuali din comitatul Bistrița-Năsăud, locul de obârșie al lui Solomon Haliță. Dintre cei citați nu s-a prezentat decât I. Ciurcu.

Tribunalul a fost prezidat de judele dr. Hahn Bela, asistat de juzii Schobel și Pavelka. Notarul Bardocz Arpad a citit pasajele incriminate pe care procurorul le-a calificat ca agitatoare contra poporului maghiar. La propunerea procurorului, tribunalul a enunțat confiscarea și anihilarea tuturor exemplarelor ce s-ar mai găsi puse în vânzare pe teritoriul Ungariei. Contra autorului, care era străin, nu s-a putut deschide urmărirea penală, de aceea s-a ordonat numai confiscarea și anihilarea exemplarelor. S-au stabilit și cheltuielile procesului care s-au ridicat la valoarea de 133 coroane 13 bani³.

¹Sandu Manoliu, *Haret, Nicolae Iorga și românii din Ardeal*, în Sandu Manoliu, *Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc*, Năsăud, 1929, p. 449.

²*Ibidem*, p. 450.

³*Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LXVIII, 1905, nr. 16 (22 ianuarie/4 februarie), p. 3.

SACRIFICII PENTRU MEMORANDIȘTII AFLAȚI ÎN ÎNCHISORI

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Memorandumul a marcat apogeul luptei de emancipare a românilor din Transilvania din secolul XIX-lea, aducând problema românească în conștiința europeană.

Inițial, guvernul de la Budapesta nu a luat nici o măsură împotriva memorandiștilor pentru a nu periclita reînnoirea Tratatului de asociere a României la Tripla Alianță din 1883. În toată această perioadă are loc o amplă acțiune de solidarizare în străinătate cu românii din Transilvania, poate și din prisma faptului că autorii au tradus documentul în limbile de circulație internațională, făcându-l cunoscut peste hotare. După ce Tratatul secret cu Austro-Ungaria este prelungit pe 13 iulie 1892, autoritățile maghiare deschid acțiune juridică împotriva Comitetului Național Român și altor frunțași ardeleni în mai 1893, sub acuzația de atentat împotriva statului maghiar. Procesul s-a desfășurat la Cluj, între 25 aprilie și 7 mai 1894, și s-a încheiat cu condamnarea a 14 frunțași memorandiști la o pedeapsă cumulată de 31 de ani și 18 luni de închisoare¹.

O parte din semnatarii *Memorandumului* Transilvaniei, condamnați în 1894 la încarcerarea pe diferite termene, au trecut prin închisorile de la Seghedin și Vaț.

Publicația „Foaia Poporului”, ce apărea la Sibiu, menționa în câteva din numerele sale despre mișcarea ce s-a pornit „de-a aduna daruri de la femeile române de pretutindenea, ca să se vândă la o mare loterie în București, ca din venitul lor să se ajutoreze familiile iubiților noștri luptători naționali ținuți în închisoare la Seghedin și Vaț care, ca și capi ai acelor familii, nu mai pot munci și câștiga pentru dânsule. Și prea bunul nostru popor a dat cu atâta drag și atât de mult, cât nici n-am fi nădăjduit. Mamele și fiicele române s-au pus pe lucru, și au gătit cu mâinile lor, care ce a putut și cum s-a priceput, ceva, și a trimis la locul de adunare pentru sfântul scop.

Dar, asta, le-a scos rău ochii împintenaților noștri de la cârma țării, care au dat poruncă slujbașilor lor, zbirilor noștri, ca să ieie la întrebări și să pedepsească pe adunătoare. Iată de ce, prin astfel de mișcări, se ajunge nu numai scopul pus în vedere, ci și aceia că se deșteaptă tot mai mult simțul național și se probează dragostea de neam și de jertfire pentru el, se face școală cu poporul în privința aceasta, căci fiecare dăruitor ori dăruitoare când trimite darul seu, aude și de apostolii noștri naționali, și evlavia față de dânșii și de neam, crește, iar aceasta nu le place celor ce au ajuns a conduce trebile acestor țări, căci ei ar voi ca noi, cu toții, să dormim un somn național din cel mai adânc, ca astfel ei să-și poată ușor dura lucrarea lor de a ne dezbrăca de ce noi avem atât de scump: de limba și legea noastră strămoșească! Acesta e adevăratul înțeles al celor mai noi isprăvuri ale slujbașilor maghiari, de a pedepsi pe adunătoarele pentru tombola din București.

Au fost pedepsite, după știrile ce le avem, până acum următoarele:

- D-na Floarea Avram pentru că a adunat din comuna Maieru lucruri pe seama tombolei, cu cinci zile închisoare:

- D-șoara Fircu Porcius, pentru că a adunat în Rodna Veche, cu cinci zile închisoare;

- D-na Elisabeta Marcu din Sângeorgiul-român, cu cinci zile.

Despre ținuta d-nei Marcu în fața judecătorului avem să însemnăm că a fost una din cele mai eroice, plină de curaj și mândrie! La întrebarea că recunoaște a fi adunat lucrurile pentru tombolă, a răspuns:

Da! Recunosc că am adunat și primesc răspunderea, încredințată că nu am săvârșit nici o

¹ http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Memorandumul_din_1892.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

faptă neiertată, ci din contră, am împlinit o datorință națională, creștinească și omenească, ajutând cât de puțin la mângâierea familiilor iubiților noștri întemnițați!

Bravo, adevărată femeie și mamă română! Onoare Ție și tuturor celor ce ca Tine s-au purtat și se vor purta!

DI Ieronim Slăvoacă, preot din Ilva Mare, a fost și domnia-sa osândit la cinci zile închisoare pentru că soția domniei-sale a adunat obiecte, dar bolnavă fiind, nu s-a putut înfățișa însăși, și așa a primit dânsul răspunderea.

Și așa mai departe, se simte cum peste tot locul e porunca să se facă același lucru: se vor pedepsi adunătoarele. Ținta însă pe care o doresc Măriile-lor, înfricarea noastră, suntem siguri, nu o vor ajunge!

Bravele noastre femei, nădăjduim că, se vor ținea pretutindenea tot atât de bine și brav, ca cele de până acum, așa ca să avem cuvinte a ne fâli cu toate!

Un urât păcat însă, n-a putut să nu-și ridice capul lui de șarpe și în treaba aceasta: scârboasa vânzare de neam din partea alor câțiva flămânzi căpătuiți de unguri! În cele mai multe locuri cercetările și pedepsirile se fac pe temeiul pârei cutărui și cutărui nevoiaș renegat, care să face coadă la topor, că doară va căpăta un os de ros mai de dai Doamne. Pârătorii bravelor osândite mai sus pomenite, au fost notarii de-acolo. Rușine să le fie”¹.

Tot „pentru scumpii întemnițați” în Sângeorzul-român (comitatul Bistrița-Năsăud) s-a început slujirea unui șir de 20 de liturghii pentru întemnițați, pe care le-au plătit următoarele brave femei: Gacea Ștefan Utalea, Cătălina Alexandru Șteopoaie, Maria Ioan Nițu, Ioana Alexandru Gagea, Ana Garabeth - armeană, Nastasia Ioan, Paraschiva Pop, Măriuca Maxim Pop, Pelaghia Pantelimon Onea, Maria Iosif Pop, Ioana Ștefan Buia, Măriuca Ioan N. Sohorca, Iftinia Iacob Cordoș, Titiana Iacob Varvari, Tecla Ioan Andresi, Ileana Maxim Buia Diliban, Maria Pintelei Lazar, Saveta Vasile Măriuş, Șofronia Niculai Cârceu, Sofia Pavel Șirlincan și Măriuca Mitrofan N. Gagea².

Doamna Letiția Stoica, născută Șuluț, a fost osândită din partea protopretorului cercului Rodna Veche la 5 zile temniță, pentru că a adunat felurite obiecte pentru tombola din București. Sentința se baza pe înțelesul că era oprită adunarea de milă. „Delictul se agrava” - se zicea în motivare - „prin împrejurarea că mila s-a adunat pentru ușurarea stării unor prizonieri osândiți în mod legiuit”. Privitor la această osândă, d-na Letiția Stoica scria din Abrud, la data de 25 aprilie 1895, că:

„Am primit cu bucurie osânda și mă țin mândră a suferi pedeapsa dictată pentru că știu că cauza pentru care sunt pedepsită este nobilă și sfântă. Aștept cu hotărâre aplicarea pedepsei fără de a mă mai folosi de recurs, căci și așa n-am la cine. Se pot bucura puternicii zilei și dimpreună cu ei și d-l Dr. Ileni, care voiește a-și asigura viitorul pe ruina conaționalilor săi. Se le fie de bine”³!

În rândurile de mai sus am încercat să prezentăm câteva exemple de solidaritate din zona noastră cu românii ardeleni aflați în închisori. Și sunt destule acțiuni de solidaritate, atât în Vechiul Regat, Basarabia și Bucovina, cât și în afara fruntariilor românești, chiar și în marile orașe europene: Paris, Roma, Madrid, Londra, Bruxelles și Lisabona, sprijin moral care avea să se manifeste prin trimiterea de scrisori și telegrame de felicitare și îmbărbătare, prin mitinguri, adunări populare și moțiuni de susținere și frățietate pentru memorandiștii ardeleni condamnați.

¹ Foaia Poporului, Sibiu, Anul III, 1895, nr. 7 (12/24 februarie), pp. 49-50.

² Idem, nr. 9 (26 februarie/10 martie), p. 69.

³ Idem, nr. 20 (14/26 mai), p. 156.

DUPĂ TREIZECI ANI

- 17 AUGUST 1909 -

Maturizanții din anul 1879 la gimnaziul din Năsăud, după un interval de 30 ani, au avut în 16 august a. c. o convenire la băile din Sângeorzul Român.

S-a constatat că în acel an au depus examenul de maturitate următorii: Solomon Haliță, George Curtean, Dumitru Ciuta, Petru Chereșteș, Iuliu Moisil, Ioan Macavei, Andrei Monda, Aurel Moldovan, Ioan Solopa, Toader Bondriș, Simeon Pântea, Niculai Pop, Alexandru Pop, Valeriu Verzea, Tit Făgăraș și Dănilă Sânjoan. În decursul timpului au repausat: Ioan Macavei, Toader Bondriș, Simeon Pântea, Alexandru Pop și Valeriu Verzea.

S-au prezentat la convenire Solomon Haliță, George Curteanu, Dumitru Ciuta, Petru Chereșteș, Andrei Monda, Aurel Moldovan, Ioan Dologa, Niculai Pop și Dănilă Sânjoan. Nu s-au putut prezenta din cauza depărtării Iuliu Moisil și Titi Făgăraș.

Cei prezenți s-au pozat în grup dimpreună cu foștii profesori Ioan Ciocan și Grigore Pletosu. Seara a fost cina comună la hotelul băilor, la care au participat și foștii profesori Dr. Pavel Tanco, Ioan Ciocan și Grigore Pletosu. La masă, Dănilă Sânjoan a salutat pe foștii conșcolari în viață, i-a invitat la reînnoirea și întărirea legăturii de amiciție și frățietate și a exprimat condoleanțe pentru cei repausați. Au mai vorbit, Aurel Moldovan pentru părinții repausaților și Solomon Haliță pentru foștii profesori. Apoi, fostul director gimnazial Dr. Pavel Tanco răspunde în numele corpului profesoral la expresiile de reverență adresate acestora și fostul profesor gimnazial Ioan Ciocan ține o prelegere instructivă despre însemnătatea culturii și modurile promovării ei.

Cei prezenți au colectat între ei suma de 200 coroane pe care predat-o profesorului Grigore Pletosu cu menirea, ca întru eternizarea momentului de convenire, să se întrebuințeze spre scop cultural.

Întrunirea de revedere a fost foarte animată și a durat până în zorii zilei următoare.

Un participant¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LXXII, 1909, nr. 172 (11/24 august), p. 3.

STAȚIUNILE BALNEARE DE LA SÂNGEORGIU ȘI VALEA VINULUI

Există multe morhuri sau consecințe de o boală deja avută, care se opună cu stăruință orișicărui tratament medical timp îndelungat. Îndată ce medicul află de bine a schimba acest tratament cu altul balnear, atunci, cu mare surprindere, se observă favorabilele efecte de cură. Înainte de a se trimite vreun morbos la vreo stațiune balneară, având ea efect asupra diferitelor boli, medicul își pune întrebarea: care băi ar putea avea efectul dorit contra acestui sau celuilalt morbu? Aici medicul trebuie să cunoască, nu zic toate stațiunile balneare europene, dar totuși cele mai principale, căci numai pe baza aceasta se pot obține cele mai favorabile rezultate în consultațiile medicale. Stațiunile balneare își schimbă în tot anul și cu ocaziunea fiecărui sezon aspectul și culoarea lor, prin urmare se pretinde un studiu continuu pentru cunoașterea inovațiilor și schimbării chimice a respectivelor izvoare.

Țara noastră e una din cele mai abundente în izvoare de ape minerale. Unele din aceste izvoare au chiar o reputație mare precum: Borsecul, Vâlcelele etc.; altele din contră, deși după compoziția lor chimică sunt de o eficacitate superioară, totuși sunt cunoscute numai locuitorilor învecinați. Studii serioase balneologice în era noastră începură a se face abia în timpul din urmă, și aceasta din diverse puncte de vedere, și ca stimul la aceasta am putea privi și ordinațiunea guvernamentală din timpul mai recent, prin care se hotărî ca toate izvoarele din țară să se studieze din punct de vedere medical, etc. și astfel să se facă raport la locurile competente.

Partea cea mai avută în izvoare minerale a țării noastre e partea nord-estică și estică a Transilvaniei. Aici descopere ochiul călătorului izvoare minerale de o astfel de natură, încât ele după un studiu serios făcut asupra-le, s-ar putea compara cu cele mai renumite izvoare minerale europene.

Băile, de care voiesc să mă ocup, sunt cunoscute sub numirea de „Scaldele de la Sân-Georgiu și Valea Vinului”. Cu toate că aceste băi ar merita o descriere specială, totuși, deocamdată, mă văd silit a lăsa o astfel de descriere ce ar exhauria (ar goli, s. n.) totul și fac de prezent numai o comunicare prealabilă scurtă. Cauza la aceasta e absența mea de mai mult timp din acele locuri idilice și plăcute. Impulsul la această scurtă dare de seamă îl formează împrejurarea, prin care însărcinații din partea onorabilei societăți „Hebe”, am avut onoarea a aranja analiza chimică a acelor ape. Cu această ocazie societatea mi-a pus la dispoziție franco în mod suficient atâtea flacoane cu apă minerală de St.-Georgiu și Valea Vinului, de câte am avută trebuință. Analiza chimică s-a făcut prin și sub inspecția celebrului profesor de chimie medicală la Facultatea de Medicină din Viena, d-l Dr. E. Ludwig. Originalul poartă data de 6 mai 1885. Rezultatul analizei chimice făcute de d-l prof. Ludwig e următorul:

Izvorul Nr. 1

10.000 părți de apă conțin:

Kaliu clorat=K Cl	3,3528
Natriu clorată=Na Cl	24,8780
Bicarbonat de natriu	34,5699

STAȚIUNILE BALNEARE DE LA SÂNGEORGIU ȘI VALEA VINULUI

Bicarbonat de Calciu	18,2187
Bicarbonat de Magneziu	5,2186
Bicarbonat de oxidulat de fier	0,1535
Acid silicic	0,5356
Litiu silicic	în cantități exprese
Brom silicic	în cantități exprese

Izvorul nr. 3
10.000 părți de apă conțin:

Kaliu clorat	2,8360
Natriu clorat	26,2460
Bicarbonat de Natriu	32,3920
Bicarbonat de Calciu	18,4889
Bicarbonat de Magneziu	5,3053
Bicarbonat de oxidulat de fier	0,1423
Acid silicic	0.5115
Litiu silicic	urme
Brom silicic	nu există

Izvorul de la Valea Vinului
10.000 părți de apă conțin:

Kaliu sulfuric	0,4480
Natriu sulfuric.....	1,0050
Natriu clorat.....	3,3541
Bicarbonat de Natriu	3,6068
Bicarbonat de Calciu	7,9708
Bicarbonat de Magneziu	3,6358
Bicarbonat de oxidulat de fier	0,2309
Acid silicic	0,4557
Litiu silicic	urme
Brom silicic	nu există

Apa întrebuințată la analiza chimică de mai sus s-a umplut în flacoane din cele trei izvoare deja amintite sub asistență oficială și s-a prevăzut cu sigiliul oficios al preturii Rodna cu actul sub Nr. 1512 expedit 7 martie 1885.

Viena, în 6 mai 1885.

Prof. Dr. E. Ludwig

Această analiză nouă diferă în multe privințe de cea veche făcută la anulă 1857 prin d-l farmacist Folberth, în urma însărcinării locotenenței transilvane de atunci. În urma acestei analize chimice stațiunile balneare de la St. Georgiu sunt a se clasifica în cadrul băilor alcaline-muriatice, baia din Valea Vinului e a se număra între băile alcalino-sulfatice.

Astfel, avem înaintea ochilor un tezaur neprețuit al naturii, care în astă compoziție chimică poate rivaliza cu băile de la Vichy, Gleichenberg Karlsbad, Selters, Faschingen, Giesshübl, Bilin, etc., etc.

Băile de la Sângeorgiu și Valea Vinului nu au fost cunoscute până acum în lumea mare, ele au fost mai mult locul convenirii clasei mai bogate în timpul verii. Puținele cazuri ce

---

STAȚIUNILE BALNEARE DE LA SÂNGEORGIU ȘI VALEA VINULUI

---

s-au tratat aici arată importanța acestor băi în diverse stări patologice. Evoluția lor în timpul mai recent urma ca de la sine. Cel mai mare merit în această privință îl putem atribui societății „Hebe”, care prin bărbații ei devotați cauzei de la luarea băilor în arendă, de la anul 1879, se năzuiește a ajunga aceste scalde cu tot confortul gustului modern.

Sângeorgiul e o comună mare în partea nord-estică a Transilvaniei, în județul Bistrița-Năsăud, situat pe Valea Someșului. Aici, în depărtare de 5-10 minute spre nord, sunt așezate stațiunile balneare, sub o lățime geografică de 47,5° și o lungime de 42,2°, pe o înălțime de 450 metri asupra nivelului. Depărtarea de la Bistrița e de 4 ore, și 3 ore de la Năsăud. Șoselele sunt întreținute relativ bine. Stațiune telegrafică există în Bistrița și în Năsăud; stațiune poștală în opidul Sângeorgiu. Din sus de Sângeorgiu se află, în depărtare de 1 1/4 ore, vechiul opid Rodna, renumit din războaiele cu tătarii. De la Rodna, pe valea așa numită „Izvor”, ajungi la Valea Vinului cu sorgința ei alcalino-sulfuroasă. În imediată apropiere de aici sunt minele erariale.

Baia de la Sângeorgiu consistă din 5 izvoare, care difer mult-puțin în compoziția lor chimică unele de altele, precum am văzut mai sus la nr. 1 și nr. 3.

În scrierile de balneologie, atât moderne, cât și mai vechi, aflăm foarte puține date privitoare la aceste băi. Prof. Sigmund face descrierea acestor băi, dând chiar indicațiunile pentru folosirea lor. Folberth, în broșura sa, încă descrie aceste băi din punct de vedere chimic.

Știm și e în genere cunoscut, că pentru cunoașterea radicală a unei stațiuni balneare sunt indispensabile cunoștințele geologice relative.

Împrejurimea băilor din chestiune o formează șirul de munți ce despart Transilvania de Marmăția. Sângeorgiul e înconjurat din toate părțile de dealuri, prin care stațiunea balneară e scutită de vânturile dinspre Nord, lăsând oareșicum curs liber spre sud-vest. Clima e în genere moderată, dulce, sub-alpină; aerul sănătos și de o compoziție chimică favorabilă celor ce suferă de maladii ale organelor respiratorii; temperatura moderată și mai cu seamă în decursul sezonului. Cantitatea anuală a ploii 94 cm. Apele, la izvor măsurate, arată media în temperatură de 12° R. Debitul cotidian al apei minerale e de 400 hectolitri. Pe an se exportă 120.000 flacoane. Apa se uzează mai mult intern și anume sistematic, după prescrierea medicală. Pentru băi sunt întocmite 22 cabinete și anume pentru băi calde și dușuri; afară de aceasta există bazin pentru scalde reci cu 4 încăperi. Sezonul începe, de regulă, în iunie și se finește cu 15 septembrie. Pentru fiecare sezon onorata direcție angajează câte un medic, care împlinește agendele medico-balneologice. Spițerii există în Năsăud, apoi în Bistrița și Rodna. Se înțelege de la sine că această stare nu corespunde cu cerințele medicale și bine ar fi dacă onorabila direcțiune s-ar năzui ca în decursul sezonului să instaleze o spițerie în imediată apropiere de scalde, deoarece între de împrejurări aprovizionarea bolnavilor cu medicamente de la spițeria cea mai de aproape - care relativ e destul de departe - se face cu mare greutate astfel în cazul cel mai favorabil, bolnavul trebuie să aștepte chiar o zi întregă după medicamentele prescrise, - abstrag de la cazurile unde morbosul se vede silit a aștepta și mai mult, când e împiedecată comunicațiunea din cauza ploii, etc., etc. Așadar, e de o necesitate imperioasă ca farmacia să fie cu ocaziunea sezonului în stațiunea balneară sau cel mai rău în opidul Sângeorgiu.

Încartiruirea oaspeților la scaldele din Sângeorgiu corespunde cerințelor moderne, există hotel, cafenea, un salon de lectură, de joc, etc. Din coala de interogare, accludată (anexată, s. n.) flacoanelor prezentate expoziției din Pesta, că prețurile sunt foarte moderate și accesibile pentru toți vizitatorii, astfel încât traiul în decursul sezonului e foarte ieftin în com-

---

STAȚIUNILE BALNEARE DE LA SÂNGEORGIU ȘI VALEA VINULUI

---

parație cu alte băi.

Pentru excursiune sunt regiunile din vecinătate de o frumusețe rară și care, la fiecare pas, arată evenimente istorice ale trecutului¹.

După aceste premise în scurt, voi trece a arăta în puține cuvinte morburile, care formează obiectul de tratament al acestor băi prețioase. După cum am zis mai sus, scaldele de la Sân-Georgiu le clasificăm de băi alcalino-muriatice. Aceste băi au prerogativele că pe lângă acidul carbonic, conține în mare parte oxidul de fier și, mai cu seamă, izvorul Nr 1. Mai mult fier aflăm în izvorul de la Valea Vinului. Astfel, luând în considerare și celelalte elemente, prea ușor se stabilesc indicațiunile pentru aceste băi. De la întrebuițarea acestor izvoare în maladiile indicate putem aștepta cu toată siguranța rezultatele cele mai bune.

Acțiunile permit a face indicațiunile după ordinea lor sistematică:

I. În primul rând putem stabili perturbațiunile în nutriția generală, așa de exemplu anemia și cloroza. În aceste maladii izvorul de la Valea Vinului și izvorul din Sângeorgiu Nr. 1 dau cele mai bune rezultate. Existând alterațiuni patologice în nutriția generală ca secundam a nodurilor hemoroidale, atunci întrebuițarea izvorului Nr. 1 și apoi a izvorului din Valea Vinului promite succes. Față cu acțiunea terapeutică a acestor băi asupra morbului lui Basedow, las ca competentă experiențele domnilor colegi făcute la izvor.

II. În diversele forme de scrofuloză, atât în formele eretice, cât și torpide, obținem cele mai bune rezultate, compensând remediile ce lipsesc în aceste izvoare prin administrarea lor farmaceutică.

III. Știma că diminuarea ricambiului material în organismul uman favorizează diversele forme de artrită astfel că în urma oxidațiunii imperfecte devine acidulurică abundant în diversele articulații ale extremităților inferioare sau superioare. Cunoscând marea putere a litiului în dizolvarea acidului uric. Astfel apele litiolate amestecate cu apele alcaline au mare efect vindecător asupra artritei. Prin urmare, izvoarele din chestiune au putere vindecătoare asupra artritei. La cazuri mai ușoare e a se întrebuița izvorul nr. 3.

IV. Mutatis mutandis e a se zice și despre maladiile rahitice.

V. Există unele forme de diabet – urinare zaharoase – care rezistă oricărui tratament medical și astfel balneo-terapie. Întrebuițarea apelor de la Valea Vinului și schimbarea dietelor conform prescrierilor lui Cantani întoarce această boală grea înspre bine. Asemenea efect are uzajul sistematic al apei din Valea Vinului și asupra îngrășării.

VI. Formele tardive de sifilis, așa diversele forme de sifilis secundar și terțiar se tratează cu bun succes cu apele de la Valea Vinului, etc.

VII. Discraziile în urma intoxicației cronice cu mercur și plumb, precum se observă ele la industriași ce au a face cu astfel de materiale, de exemplu pălărierii, zugravii, etc., își află locul adevărat de cură în băile din Sângeorgiu și Valea Vinului, întrebuițând și zerul, etc.

VIII. Cel mai mare efect îl arată aceste izvoare minerale în morburile organelor digestive și respiratorii. O parte din acțiunea asupra acestor maladii e a se căuta și în aerul curat, ce caracterizează aceste regiuni pitorești. Apele alcalice au mare putere în afecțiunile organelor respiratorii. Astfel, la întrebuițarea buvaire și în forma de băi extreme a acestor ape la diverse forme de catare faringeale, laringeale, inflamațiuni cronice și exudațiuni în cavitatea pleurală, la astma esențială, etc., etc., apoi la infiltrațiuni pulmonare, tuberculoză, etc., putem azera, că aceea ce Gleichenberg e pentru Stiria, aceea e Sângeorgiu pentru Transilvania.

---

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XLVIII, 1885, nr. 130 (12/24 iunie), pp. 2-3.

STAȚIUNILE BALNEARE DE LA SÂNGEORGIU ȘI VALEA VINULUI

De asemenea rezultate remarcabile suntem siguri și în afecțiunile tubului alimentar. Aici dăm locul de totalitate izvorului din Valea Vinului împreună cu izvorul Nr. 1 din Sângeorgiu. Aici putem înregistra sarațiunea, dispepsia, catarul cronic de stomac, gascalgia (?) gastrodinia, venozitatea augmentată, hemoroizii, afecțiuni de ficat, precum hiperemia, ciroza, gălbinarea, formarea de concremente biliare, etc. etc., apoi obstinațiuni habituale etc. etc. Maladiile, precum diverse forme de inflamațiuni cronice în rinichi, morbul lui Bright, gravela, apoi catarul cronic de vezică urinară, inflamațiunea prostatică, formațiunea de concremente sau așa numita piatră de vesta etc. etc., cu un cuvânt, toate morburile organelor urinare se pot vindeca cu siguranță prin întrebuințarea sus-numitelor ape alcaline; aceasta cu atât mai mult cât în izvorul Nr. 1 observăm cantități respectabile de lition.

IX. Maladiile cardiace, apoi diversele morburi ale vaselor sanguine, precum palpitații cardiace nervoase, eretismul cardiac, etc. etc., se tratează cu succes în băile de la Sângeorgiu și Valea Vinului folosindu-se și tratamentul hidroterapic.

X. Apele de la Sângeorgiu și Valea Vinului au mare eficacitate în tratamentul morburilor organelor sexuale și consecințelor acestor morburi, așa de exemplu catar cronic de uretră, afecțiuni cronice de prostată, inflamațiuni îmbătrânite testiculare, impotență; apoi leucoreea (poala albă), peri și parametrită, ooforita, anomalii menstruale, așa d. e. menoragia, amenoreea, dismenoreea, endometrita și metrita cronică. Aici indigitează la respectivele izvoare din Sângeorgiu, dar mai cu seamă la Valea Vinului, și ca tratament ulterior e a se întrebuința scaldă „Antonia” în vecinătatea imediată și proprietatea comunei Rodna. Toate aceste băi și-au arătat puternica lor acțiune balneologică și vindecătoare și la diverse afecțiuni a sistemului nervos, apoi în morburi de piele și în afecțiunile senzitive. În contra tuturor acestor maladii se întrebuințează apele de mai sus la clinica de medicină internă a d-lui prof. Dr. de Bamberger în Viena cu cel mai bun succes.

După ce am arătat în general multe morburi de se vindecă cu succes la aceste stațiuni balneare, rămâne ca fiecare morbos să-și consulte medicul în parte. Astfel, aici avem a face cu un tezaur al naturii; vedem că aceste izvoare pot concura cu orișice stabilimente balneare europene alcaline. Durere numai că până acum puțini s-au interesat de aceste surse rămânând prea necunoscute. Să salutăm cu bucurie onorata societate „Hebe”, sub a cărei conducere de la anul 1879 încoace, se află aceste băi. Din toate întreprinderile de până acum se vede cum onoratul comitet al societății „Hebe”, prin bărbați devotați cauzei, nu pregetă nicicând sacrificiu pentru a ridica băile din Sângeorgiu și dimprejur și a le ajusta cu tot confortul necesar, ca astfel ele să poată concura cu celelalte calde surori europene, și acestea cu atât mai mult cu cât din partea naturii nu rămâne nimic de dorit. Favorurile ce ni le oferă Boemia cu scaldăle ei renumite, le avem în regiunile romantice de la Sângeorgiu, Anieș, Rodna, Valea Vinului.

N-am intenționat nicidecum a descrie stațiunile balneare de mai sus din toate punctele de vedere, deoarece o astfel de lucrare cere o lucrare cu totul specială. M-am decis din mai multe puncte de vedere, deocamdată până la o nouă ocaziune, să fac această notă preventivă, care tratează în general despre aceste băi. Scopul mi-a fost numai comunicarea analizelor noi din anul curent și arătarea morburilor care se tratează cu succes la aceste izvoare.

Viena, în 30 mai 1885.

Dr. I. F. Pop, medicul intern al spitalului central, k. k. allg.-Krankenhaus¹.

---

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XLVIII, 1885, nr. 131 (13/25 iunie), pp. 2-3.

Județul Bistrița-Năsăud
 Oraș: Rodna-veche
 Comuna Sângerșul-Roman

52
33

Colectă

pentru ridicarea unui monument poetului: Mihail Eminescu

Nr. col.	Numele donatorului	suma donată		Subscrierea donatorului	Observare
		lei	banii		
1.	Nelușcă Alăbușan	5	-	Alăbușan	
2.	Sabin Șohorea	5	-	Șohorea	
3.	Josif Morari	10	-	Morari	
4.	Ioan Lupșe	5	-	Ioan Lupșe	
5.	Societate de consum	10	-	Societate de consum și realizată Sângerșul-Roman	
6.	Yonif Weis	5	-	Yonif Weis	
7.	Moise Lazos	5	-	Moise Lazos	
8.	Maxim Lupșe	5	-	M. Lupșe	
9.	Alfred Șohorea	2	50	Alfred Șohorea	
10.	Ștefan Șohorea	20	-	Șohorea	
11.	Yuliu Șohorea	2	50	Șohorea	
12.	Perlmutter	7	50	Perlmutter	
13.	Simon	7	50	Simon	
14.	Leisenfeld	7	50	Leisenfeld	
15.	Andrei Șohorea	2	-	Șohorea	
Total		99	00		

* Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond Prefectura județului Năsăud.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

- PUBLICISTICA -

CONFERINȚA ALEGĂTORILOR ROMÂNI DIN COMITATUL BISTRIȚA-NĂSĂUD¹

Este un șir de ani, de când nu v-am scris nimica pentru „Gazeta”. Multe lucruri s-au petrecut de atunci și mai bune și mai rele însă puține au ajuns la cunoștința publicului. Eu am așteptat ocaziunea, când să vă pot scrie despre lucruri îmbucurătoare, despre care să fiu dispensat a face critică, care este pe la noi de multe ori neplăcută.

Cu permisiunea D-v. D-le Redactor îmi voi lua libertatea de a vă scrie din când în când despre lucruri, ce voi crede, că merită să fie aduse la publicitate, rugându-vă din parte-mi un singur lucru și anume a mi-se susține dreptul de a-mi putea apăra în coloanele „Gazetei”, se înțelege de sine între marginile obiectivității, păreri și afirmațiunile mele, când ar fi combătute de-o parte ori de altă.

Înainte de a veni la obiectul serierii mele de astădată dați-mi voie să mă folosesc de această ocaziune pentru a vă gratula și a vă felicita la hotărârea nobilă de a preface „Gazeta” în organ de prin care se va astupa o trebuință de mult simțită la Românii de dincoace de Carpați. Pasul ce l-ați făcut să fie de bun augur pentru triumful cauzei românismului de dincoace. Sper, cum că toți Românii adevărați și în special generațiunea tânără se va înrola sub flamura „Gazetei”. Sper și conjur tinerimea română a se grupa în jurul drapelului „Gazetei”, care de 47 de ani, a apărut cu demnitate și curaj neînfrânt căușele noastre cele mai sfinte. Acum ori niciodată este timpul să ne unim cu toții în cugete, în simțiri și în fapte. La încercările dușmanilor de a ne dezbină prin Români, oameni slabi de înger, să răspundem cu înarborarea steagului Unirii, care sigur ne va duce la victorie.

Ați fost încunoștințat pe cale telegrafică despre rezultatul conferinței alegătorilor români din comitatul Bistrița-Năsăud, ce s-a ținut ieri în 3/15 Aprilie în Bistrița. Decursul acestei conferințe însă cred, că merită să fie cunoscut mai pe larg. Iată pe scurt sumarul acestei conferințe.

Alegătorii români din acest comitat, convocați prin D. Grigore Moisil vicar, Ioachim Mureșan și Dănilă Lica avocați, s-au întrunit în sala cea mare a hotelului orășenesc în număr

¹ „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, Anul XLVII, 1884, nr. 45 (12/24 aprilie), p. 1.

CONFERINȚA ALEGĂTORILOR ROMÂNI DIN COMITATUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

---

peste 250.

D. I. Mureșan salută adunarea în numele convocatorilor prin o vorbire bine potrivită și bine simțită spunând pe scurt scopul acestei conferințe, apoi recomandând tact și moderațiune în discuțiune propune a se constitui. Adunarea răspunde prin însuflețitoare strigări și proclamă de președinte ad-hoc pe D. protopop al Bistriței Alexandru Silași și de secretari pe D-nii Elia Cincia proprietar și Cirilă Deac preot în Șieut.

D. avocat Dănilă Lica, luând cuvântul, citește mai multe scrisori ce a primit D-sa de la comitetul național central din Sibiu, în urma cărora D-sa în coînțelegere cu inteligența din Năsăud și Bistrița a convocat împreună cu ceilalți D-ni această conferință, apoi citește o scrisoare de la direcția poliției, prin care se concede ținerea acestei conferințe precum și o altă scrisoare de la D. vicari Grigore Moisil, prin care își scuză neputința de a participa la această conferință.

D. Ion Ciocan propune și conferința primește între strigări de aprobare de a se da expresie de mulțumită și recunoștință comitetului național central din Sibiu și în special compunătorilor programei naționale, pentru zelul cu care a apărât cauza națională.

Președintele citește programa zilei și recomandă adunării a observa moderațiune. După citirea programei, care era următoarea:

1. Constituirea clubului.
2. Alegerea de comitete în fiecare cerc electoral.
3. A se alege câte doi reprezentanți din fiecare cerc electoral pentru conferința ce se va convoca la Sibiu.
4. Alte propuneri, D. Dr. Alexi propune a se primi programa specificată însă nu în acea ordine. Află mai logic a se pertracta mai întâi întrebarea principială despre ținut, ce voiesc a-și norma alegătorii Români față de alegeri, și numai după votarea acesteia să se procedeze la constituirea clubului și celelalte, deci propune a se pune mai întâi p. 4 la ordinea zilei.

Primindu-se cu unanimitate această propunere D. av. Dănilă Lica, luând cuvântul, desfășură programa națională din Sibiu și prin o elocință convingătoare explică punct de punct din acea programă și propune cum că conferința de astăzi aderă la programa conferinței naționale din Sibiu de la anul 1881. Acest frumos și elocvent discurs a D-lui Lica, care a ținut aproape un ceas, a fost adeseori întrerupt prin vii aprobări și strigări de „să trăiască”. A lămurit cum că programa națională nu este identică nici cu pasivitatea nici cu activitatea, că aceste două sunt numai drumuri de a se realiza programa națională. Exemplele luate din viața de toate zilele, cu care a știut d-sa ilustra fiecare punct din programă, au fost atât de convingătoare încât după finea discursului propunerea sa a fost primită cu aclamațiune. Nimeni nu a voit să vorbească contra acestei propuneri, dovadă cum că clicuța „Viitorului” din Budapesta n-a prins teren pe la noi. Dacă s-ar fi aflat vreo voce. numai, o mulțime de oratori stăteau gata, la rezervă. Am auzit pe mai mulți exprimându-se, cum că le pare rău, că nu-i nime în opoziție, ca astfel să aibă ocaziunea a-și spune părerile despre ținuta acelor, care nu se sfiesc a înfige pumnalul în sânul națiunii, făcându-se slugi la dușmanii noștri neîmpăcați și lovind cu o îndrăzneală necalificabilă solidaritatea națională.

Tot la punctul 1. a programei adunării D. Dr. Alexi propune:

- În considerare cum că programa națională din Sibiu de la 1881, care se vede că a produs mare supărare în șirul dușmanilor noștri, care de atunci încoace încearcă pe toate căile de a sparge solidaritatea națiunii acceptate atunci, a fost apărâtă de întreaga jurnalistică română de dincoace în un mod demn de toată lauda.

- În considerare cum că în timpul mai nou un organ vechi „Telegraful Român”, pre-

CONFERINȚA ALEGĂTORILOR ROMÂNI DIN COMITATUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

cum și altul nou „Viitorul“, au început, durere, a abandona și combate programa națională și astfel a ataca solidaritatea națională; A se exprima recunoștință și mulțumită tuturor jurnalelor române ce au apărut programa din Sibiu și în special „Gazetei Transilvaniei“, „Telegrafului Român” cât a fost redactat de D. Cristea, „Observatoriului” și „Luminătorului” care, în adevăr, reprezintă părerile noastre, părerile națiunii întregi. Adunarea a primit cu aclamațiuni această propunere bine motivată.

Prin această conferință, Românilor din acest comitat a dat dovadă cum că toți aceia se înșeală, care cred cum că „Telegraful Român” de aici și „Viitorul” d-lui Gall ar fi organe naționale și ar reprezenta crezul politic al națiunii române. Români nu pot considera acele organe decât de slujbașe dușmanilor, organele unor oameni conduși de aspirații egoiste personale, au intrat în serviciul inamicilor noștri. Dar la aceștia voi mai reveni altădată.

Celelalte puncte din programă s-au pertractat foarte scurt. S-a ales un comitet al clubului național al alegătorilor români din acest comitat în persoanele D. Dănilă Lica, protopop Alexandru Silași, Elia Cincia, Dr. Constantin Moisil profesor și căpitanul Vasilie Popișan. În subcomitetul cercului electoral al Năsăudului: Dr. C. Moisil, avocat Ioachim Mureșan și preotul din Rodna Gherasim Domide, în cercul Bistriței Elia Cincia, Cirilă Deac și căpitanul Ioan Mărginean.

Delegați la conferința ce se va convoca la Sibiu, s-au ales: în cercul Năsăudului: avocat Ioachim Mureșan și Teodor Vrășmaș preot în Prundu Bârgăului, supleanți: D. Vasile Groze preot în Maier și căpitanul Vasile Popișan, pentru cercul Bistriței D. avocat Dănilă Lica și protopopul Alexandru Silași și supleanți Elie Cincia și Cirilă Deac.

Dezbaterile au decurs cu o însuflețire mare și într-o ordine exemplară, ce a stors admirațiunea străinilor. Inteligența a fost foarte bine reprezentată.

Altădată despre altele.

Vă salut,

Publiu.

DIN GRANIȚĂ

INSTALARE DE PREOT LA FELDRU

Comuna Feldru una dintre cele mai frumoase și înfloritoare comune de pe Valea Someșului din Vicariatul Rodnei – districtul Năsăudului – și-a pierdut în vara anului trecut păstorul sufletesc pe fericitul în Domnul Constantin Pop.

Inteligența și frunțașii acestei comune nutreau același dor de a avea adică de paroh pe Emil Ștefănuțiu, profesor de muzică și cânt la gimnaziul din Năsăud și preot, - oferindu-i acestuia păstoria frumoasei parohii a Feldrului; - respectiv, invitându-l ca să completeze și dânsul.

Profesorul Emil Ștefănuțiu, după o muncă vrednică și rodnică a prestat timp de aproape 12 ani la gimnaziul din Năsăud, deși i se făcea un ofert pentru dânsul cu mult mai avantajos din punct de vedere material, totuși cu greu se putea decide a se desface de acest far de cultură și de iubii săi colegi cu care a dus o viață atât de armonioasă.

Împrejurările vitrege însă între care a ajuns, întocmai ca și artistul și marea noastră compozitor Iacob Mureșian, profesorul de cânt și muzică din Blaj – l-au silit în fine ca cerându-și de la fondurile năsădene pensionarea să meargă de paroh în Feldru.

Fiind numit din partea Excelenței Sale a domnului episcop al diecezei Gherlei de administrator parohial al parohiei Feldru, Duminică la 5 ianuarie a. c. însoțit de Reverendisimul domn vicar al Rodnei Ciril Deac, de familia dânsului, de aproape toți colegii săi, profesorii de la gimnaziul din Năsăud și de alți amici a plecat cu motorul de dimineață înspre Feldru.

Fețele noastre a tuturor erau pline de veselie știind înainte, că cu multă căldură suntem așteptați și cu multă dragoste avem să fim primiți în comuna Feldru și că pe o zi vom fi oaspeți plăcuți și bineveniți ai noului paroh și a frunțașilor din această comună, ceea ce de fapt s-a și realizat peste așteptările noastre.

Ajunși în gara comunei Feldru am fost întâmpinați de o impunătoare mulțime de popor în frunte cu notarul Gregoriu Bancu, care cu călduroase cuvinte a întâmpinat și binevenat în numele comunei politice pe noul paroh, pe profesorul Emil Ștefănuțiu, dorindu-i tărie deplină trupească și sufletească pentru a putea conduce pe calea fericirii poporeniei acestei comune.

Adânc emoționat de această frumoasă întâmpinare a răspuns noul paroh mulțumindu-le pentru binevenire și dorindu-le la toți deplină sănătate, ca cu toții împreună cu puteri unite să poată aduce la înflorire populațiunea acestei frunțașe comune.

Plecând de aici între frenetice strigăte de „să trăiască” și ajunși în strada principală, - aici se părea că e o mare de oameni – atâta lume – încât îți venea a crede că nici un singur poporan nu e rămas la căminul său.

Însoțiți de uralele de „să trăiască”, care nu voiau să mai înceteze și ajunși înaintea sfintei biserici am fost întâmpinați de senatul bisericesc în frunte cu simpaticul învățător Octavian Doci, care în numele senatului bisericesc adresându-se noului paroh l-a felicitat și binevenat dorindu-i viață îndelungată pentru a-și putea îndeplini greaua, dar frumoasa misiune păstorind și conducând la fericire poporul parohiei încredințate păstoriei.

La aceasta atât de solemnă întâmpinare răspunzând noul paroh în termeni bine aleși și într-un ton pătrunzător și dorindu-le la toți deplină fericire au intrat în pompoasa casă a Domnului destinată acumă conducerii și stăpânirii acestuia.

La acest loc fie-mi permis un mic intermezzo: noi oaspeții străini, domnind în aceea zi un frig teribil, ne-am abătut nițel pe la locuința afabilului notar Bancu pentru a ne încălzi.

Serviciul divin s-a îndeplinit cu multă solemnitate sub conducerea Reverendisimului domn

INSTALARE DE PREOT LA FELDRU

vicar Ciril Deac, de noul paroh Emil Ștefănuțiu, de profesorul catehet al gimnaziului din Năsăud Iacob Pop și de preotul-profesor, tot de la acest gimnaziu, Alexandru Haliță.

Îndeosebi, au fost foarte solemne și înălțătoare momentele când Reverendisimul domn vicar i-a predat noului paroh cheia Sfintei Biserici, Crucea și Sfânta Evanghelie rostind la fiecare câte o potrivită și festivă vorbire, combătând viciile, păcatele ce domnesc și copleșesc astăzi poporul nostru, a combătut în special patima beției ca cea mai lătită și izvorul tuturor relelor. A dat apoi noului paroh cât și poporenilor bune și frumoase povește de conduită. Nu la toți poporeni le-a chiar convenit această dojană fiindcă „adevărul doare”, dar s-a constatat tristul fapt - „faptele vorbesc”.

Solemn și înălțător a fost momentul când impunătoarea persoană a noului paroh și profesor Emil Ștefănuțiu a apărut pe amvon pentru de a rosti frumoasa predică festivă. Vocea plăcută, tonul puternic, apoi desfășurarea sistematică și predarea elocventă a ideilor, - obiectul bine ales: „Însemnătatea și chemarea unui preot” au făcut ca această predică să ne înalțe până la nemurire. A și fost ascultat cu mult drag și atențiune de întreg publicul prezent.

După serviciul divin a urmat banchetul în casele parohiale. Peste 50 de persoane au luat parte, oaspeți străini, inteligența din Feldru (cu dame cu tot), membrii senatului bisericesc și autistia comunală.

Referitor la banchet, atâta se poate nota, că a fost cât se poate de splendid.

Toastele și vorbirile frumoase și instructive rostite la acest banchet au contribuit foarte mult la înălțarea festivității și însemnătății zilei.

Șirul toastelor oficioase l-a început Reverendisimul domn vicar vorbind pentru Excelența Sa domnul episcop al diecezei Gherlei Dr. Ioan Szabo, care s-a îndurat și a binevoit a denumi pe noul paroh propus de domnia sa – comunicându-ne Reverendisimul domn vicar și aceea că Excelența Sa bunul nostru episcop întotdeauna cu multă dragoste vorbește despre poporul de pe această vale, urmașii falnicilor grăniceri din regimentul al II-lea de graniță, - ceea ce noi cei prezenți cu multă plăcere și satisfacție am luat la cunoștință dorindu-i Excelenței Sale zile îndelungate, pentru a păstori dieceza încredințată stăpânirii Excelenței Sale, după care a urmat un întreit „să trăiască”.

A vorbit apoi la adresa Reverendisimului domn vicar tânărul învățător Gavrilă Ilieșiu, mulțumindu-i pentru sprijinul dat pentru realizarea dorinței poporenilor din această parohie.

La adresa noului paroh a vorbit învățătorul Octavian Doci, felicitându-l din nou cu frumoase și alese cuvinte a răspuns noul paroh Emil Ștefănuțiu, mulțumindu-le la toți pentru rara dragoste, cu care l-a învrednicit.

Frumos a fost toastul profesorului și preotului Alexandru Haliță, care după moartea preotului Constantin și până în acel moment a administrat interimar această parohie, îndeplinind cu multă abnegațiune și dragoste pe lângă greaua de slujbă de profesor și serviciul de administrator al acestei mari parohii, câștigând prin prudența, tactul, afabilitatea și finețea sa iubirea și stima tuturor parohienilor.

Caracteristică și potrivită a fost vorbirea profesorului Ioan Păcurariu, arătând și dezvoltând istoricul bisericii, a școlii noastre românești și însemnătatea mare a acestora din punct de vedere cultural și național. Deschizând paginile negre ale trecutului neamului românesc, comparând trecutul cu prezentul și cu viitorul din perspectivă, a fost ascultat cu mare și viu interes.

Înălțătoare și pătrunzătoare a fost vorbirea profesorului pensionat Gavrilă Scridon, fiu al comunei Feldru care, cu mult sentiment și cu cunoscuta-i elocvență, a dezvoltat trecutul acestei comune, amintind persoanele mai marcante care au fost podoabă nu numai a comunei Feldru, ci și a întregului neam românesc.

Amintește pe anumit popa Ioan (Ioan Pop), unchiul generalului Leonida Pop, - o persoană impunătoare, om cu știința înalte, academice – pe timpul acela a fost cel mai învățat preot, nu numai de pe Valea Someșului, ci, poate, în toată țara.

Se mai poate mândri comuna Feldru și cu preotul Ioan Macavei, cunoscut în întreg publicul românesc ca un harnic luptător pentru biserică și neam.

A dat apoi comuna Feldru o mulțime de învățători, preoți, profesori în patrie și străinătate, amploriați publici și privați, ajunși unii în funcții și poziții foarte însemnate ca de exemplu asesori

INSTALARE DE PREOT LA FELDRU

orfanali, notar la comitat, ba chiar protonotar, etc. Figura cea mai însemnată însă, care a ajuns până la nemurire, este figura lui Vasile Nașcu, fiu al comunei Feldru, căruia noi urmașii falnicilor grăniceri îi datorăm cea mai mare recunoștință, fiind legată întemeierea fundațiilor și instituțiilor culturale născute de această măreață figură. Biografia acestui mare bărbat chiar acum o scrie și publică Dr. Nestor Șimon, secretar-controlorul fondurilor născute. Această frumoasă desfășurare, plină de sentiment, i-a emoționat până la lacrimi pe cei prezenți.

Mult promițător și însemnat a fost toastul notarului Gregoriu Bancu și declarațiunea solemnă făcută în numele comunității politice, că adică aceasta își oferă tot sprijinul noului paroh și peste tot comunității bisericești pentru promovarea binelui comun al parohienilor acestei comune și prosperarea și înflorirea bisericii și a școlii lor.

La această frumoasă și plăcută declarație a răspuns profesorul Teodor Șimon felicitând pe distinsul notar pentru înțeleapta idee ce o profesează și scoțând în relief însemnătatea bunei înțelegeri între comunitatea politică și bisericească a aceleiași comune, ca singurul mijloc de bunăstare pentru comună în general și de prosperare și înflorire pentru biserică și școală în special, felicită atât pe șefii politici cât și bisericești ai comunei Feldru și-și exprimă dorința, că ar fi foarte bine și salutar, dacă în toate comunele noastre ar domni între conducătorii politici și bisericești acea armonie care domnește în comuna Feldru.

O bine potrivită și plăcută vorbire a rostit învățătorul pensionat din Ilva Mică, Damian Nechiti, apoi domnul supra-vigil de forestiere Nicolae Vlad, acest din urmă din specialitatea domniei-sale, voind și încercând să dovedească că nu numai noi suntem oaspeții noului paroh, ci și chiar arborii pădurilor iau parte activă și se bucură împreună cu noi de această frumoasă instalare.

Au mai vorbit și unii fruntași din popor cu multă sinceritate.

În repetate rânduri au fost plăcut felicități oaspeții și damele. Noul paroh, de asemenea, a fost cu multă prevenire și atențiune față de toți, răspunzând în mai multe rânduri la felicitanți cu cele mai călduroase și mai alese cuvinte.

Însemnat rol conducător întru aranjarea tuturor afacerilor a avut învățătorul Gregoriu Neamțiu, achitându-se cât se poate de bine.

Nu se poate trece cu vederea că o frumușică ceată de școlari, fii ai comunei Feldru sosiți acasă pe vacanța de Crăciun, între care și fiul noului paroh, toți cântăreți de forță dimpreună cu cantorul local Leon Bărdan, tenorist de primă clasă, ne-a delectat cu mai multe cântări frumoase și colinde.

Înainte de despărțire, profesorul-catihet Iacob Pop a ținut o frumoasă vorbire de adio, amintind împrejurările grele și nedreptatea ce a trebuit să o îndure profesorul Emil Ștefănuțiu, fiind silit a se desface de gimnaziul nostru, unde cu mult zel și abnegațiune a servit pe altarul culturii timp de aproape 12 ani.

Apropiindu-se orele 7, seara, timpul plecării, ne-am îndreptat cu toții pașii înspre gara Feldrului, veseli de buna primire ce am întâmpinat în această frumoasă comună și plăcut impresionați de isprăvirile zilei. Inteligența și fruntașii comunei ne-au însoțit până la gară și am plecat între strigătele de „să trăiască” ale acestora, ducând cu noi cele mai plăcute suvenire.

Închei acest raport cu acel adaos, că instalarea profesorului-preot Emil Ștefănuțiu a fost cu mult mai frumoasă decât am putut afla cuvinte ca să o descriu¹.

¹ Revista Bistriței, Bistrița, Anul IV, 1908, nr. 5 (2/15 februarie), pp. 2-3 (articolul este semnat cu pseudonimul *Un oaspe*).

Problema consumului de alcool în rândul preoților greco-catolici din Vicariatul Rodnei, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX

ELISABETA SCURTU

Dintre toate problemele de moralitate întâlnite în rândul preoțimii greco-catolice din Vicariatul Rodnei, cea a consumului de alcool a fost cea mai des întâlnită și cea mai deranjantă.

Trebuie să spunem chiar de la început că acest viciu n-a fost doar al clerului, ci al întregii societăți, însă el apare ca o anomalie comportamentală mai ales când este semnalat în cazul preoților. Aceasta și pentru că, încă din primele decenii ale secolului al XIX-lea, vicarii născuți au conturat un cadru reformativ prin care să stârpească patima băuturii, mizând pe rolul preotului în comunitatea pe care o conducea, și prin urmare, prin exemplul bun de care trebuia să dea dovadă. Așa se explică importanța circularelor vicariale pe această temă, elaborate încă de pe vremea păstoririi vicarului Ioan Nemeș. În 1 august 1819, se avertiza ca „niciun preot, preoteasă, cantor, cantoriță, făt ori fătoraie să nu îndrăznească a merge la crâșmă, nice a bea prin târguri în piață sau dugene”¹. După un an, în 11 iulie 1820, același prelat poruncea și mai strașnic ca „nicidecum sub mare pedeapsă preoții, cantorii și feții să nu îndrăznească a merge la cârșmă, nici a bea în târguri, altcum greu se vor pedepsi”². Problema, deja stridentă, s-a reluat și în cadrul sinodului vicarial din 6 iulie 1823, când preoții au fost sfătuiți „nu numai să nu meargă în crâșme, ci să predice contra beției”³. Dintre băuturile alcoolice sau „băuturile bețive” consumate în perioadă, vinarsul era cel mai periculos, fiind numit și „duh de drac”.

Vicarul Ioan Marian, continuând măsurile predecesorului său și impunând reguli noi pentru combaterea acestui viciu, și-a concentrat atenția asupra preoților, aceștia fiind datori la rândul lor de a îndrepta comunitatea prin sfaturi, predici și prin puterea exemplului. Deși în mai multe rânduri vicarul i-a îndemnat pe fiii spirituali să se ferească de această patimă, a constatat de multe ori contrarul: „batărcă de atâtea ori și sub cel mai dinaintea mea și din anul 1834 încoace mai multe dojeni și porunciri s-au dat preoților, ca să se ferească de beutura bețivă și mai ales de vinars, totuși spre cea mai mare năcăjire, umblând la vizitarea școalelor în astă iarnă, mi-au venit la compania I unii preoți bine beți”⁴. Într-o altă poruncă vicarială cerea ca la diferite ospete, la nunți și „botegiuni” să nu se mai dea băutură, ca nici preoții, nici credincioșii să nu se mai poată „adăpa”⁵. Problema rămânea însă la mesele de pomenire unde se obișnuia să se consume cantități mari de băutură, iar pentru ca acest rău obicei să înceteze, sfătuia preoții să ceară sătenilor să „lase vinarsul cu totul afară ca o beătură bețivă”⁶, pentru că „păcatele ce urmează din el, cerului sunt de tot urâte”⁷ și „acest fel de faptă e neplăcută în-

¹Ștefan Buzilă, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană* (mai departe AS), nr. 15, Năsăud, 1931, p. 28.

²*Ibidem*, p. 29.

³*Ibidem*, pp. 31-32.

⁴Ștefan Buzilă, *Documente bisericești*, în AS, nr.18, Năsăud, 1936, p.405.

⁵*Ibidem*, pp. 405-406.

⁶*Ibidem*.

⁷*Ibidem*.

ELISABETA SCURTU

intea lui Dumnezeu”¹. Pe de altă parte, miza pe latura socială și economică a acestor măsuri, cerându-le preoților să-i amenințe pe săteni că, dacă vor da băutura la pomene, preotul nu va participa. Până la urmă, credincioșii vor consimți de bunăvoie să nu mai folosească băuturi, „văzând că de o mare cheltuială se ușurează”². Cei care se încapățâneau să nu creadă porunca, și anume „că-i oprit prin sobor vinarsul și tot felul de băutura îmbătătoare la pomene”³, erau îndemnați să se consulte cu vicarul despre acestea, prelatul concluzionând că „ori curând, ori mai târziu beutura trebuie de tot să se scoată de la funcțiunile preoțești”⁴.

Deși avem dovezi că unii preoți au luat în serios îndrumările vicarului⁵, de la vorbă la la faptă era cale lungă, pentru că în rândul celor care se confruntau cu această problemă se numărau mulți preoți.

Unul dintre ei, amintit chiar în contextul epistolelor vicariale de mai sus, a fost părintele **Candale**⁶. Un altul a fost **Ioan Vertic** din Mocod. Sesizarea împotriva comportamentului său a fost făcută de un sătean și de dascălul din sat, Ioan Ionașcu. Cei doi, întâlnindu-se cu preotul care era beat, au istorisit că după un scurt dialog, și-a înjurat și bătut calul, după care a continuat cu vorbe defăimătoare la adresa dascălului⁷. Trebuind să explice cele întâmplate, în 11 mai 1850, preotul s-a apărat susținând că pâra a fost o modalitate a celor doi de a se răzbuna asupra sa⁸. După doi ani împliniți, în 15 decembrie 1852, același slujitor a a fost solicitat să dea explicații cu privire la un scandal din cârciuma din Mititei, iscat tot din cauza băuturii⁹.

În cazul familiei Vertic, patima aceasta a fost transmisă mai departe urmașilor. În 20 ianuarie 1852, tot sătenii din Mititei îl acuzau de comportament neadecvat pe fiul său, preotul **Leon Vertic**. Povestea, pusă cap la cap din corespondența cu Vicariatul, e una demnă de o ecranizare regizată de Emir Kusturica. Ea începe în gerul Bobotezei, când preotul însoțit de diac și făt au „umblat” cu crucea pe la casele creștinilor. Iarnă grea, omătul mare, semne bune nu aveau să se arate din moment ce erau înfrigurați, bine băuți și mai având un sfert de sat de străbătut. Cum noaptea se lăsase demult, s-au adăpostit în casa fătului unde, preotul susținea că au mai băut împreună o „fele de vinars”. O „fele” însemnând o jumătate de litru. Cu puteri noi, s-au hotărât să reia „umblatul” cu crucea, doar că de la o vreme, spre capătul satului, nu au mai putut înainta. Preotul și diacul au vrut să se întoarcă, iar fătul nu. De aici, firul poveștii se împarte în două, în funcție de expeditor, dar toate scrisorile redau în esență același punct culminant tragicomic. Ca să nu fim părtinitori, prezentăm ambele variante. Sătenii susțineau că preotul l-a bătut pe făt atât de crunt, încât l-ar fi omorât dacă nu săreau niște oameni care au auzit strigătele speriate¹⁰. La rândul său, preotul pune totul pe seama vinarsului, din cauza căruia fătul l-a înjurat și i-a vorbit urât, iar el doar l-a apucat, însă fiind foarte amețiti, continuă el: „am picat amândoi jos, în tină și nu ne-am putut scula din tină de beți”¹¹. Cât despre bătaia aplicată fătului, susținea cu degajare că nici nu l-a atins, ci doar: „picând jos, a

¹Ibidem.

²Ibidem.

³Ibidem.

⁴Ibidem.

⁵Iuliu Moisil, *O predică din vremurile trecute*, în AS, nr. 23, Năsăud, 1938, pp. 476-479.

⁶Ștefan Buzilă, *loc.cit.*, p. 403.

⁷Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, în continuare ANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 10, f. 10.

⁸Ibidem, dosar 19, f. 50 v.-r.

⁹Ibidem, dosar 51, f. 78 v.-r.

¹⁰Ibidem, ff. 5-6.

¹¹Ibidem, ff. 7-9.

PROBLEMA CONSUMULUI DE ALCOOL ÎN RÂNDUL PREOȚILOR GRECO-CATOLICI DIN VICARIATUL RODNEI, ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

strigat tuluai și au sărit vecinii să vadă ce-i”¹. Nu știm care variantă e adevărată și nici nu ne interesează, episodul relatat are doar menirea de a semnala mai clar prezența problemei amintite. Trecem mai departe și mai prezentăm câteva cazuri, iar concluziile le vom trage la final.

În 1850 au ajuns înaintea Vicariatului neînțelegerile fraților **Petru și Ioachim Pavelea** din Salva, multe dintre acestea iscate și din cauza consumului de alcool. Capelanul îl acuza pe fratele său, parohul Petru Pavelea, că în 1847, beat fiind, l-a bătut chiar în casa sa². Deși a recunoscut în parte acuzele aduse, parohul a ținut să sublinieze că amândoi au fost la fel de amețiți: „zice fratele Ioachim în pâră că am fost beat, a lui nu și-o spune, de bună seamă nici el n-a fost treaz”³.

Un alt caz, și mai evident, a fost al preotului **Roman Cornea** din Romuli. Oprit în nenumărate rânduri să mai frecventeze cârciuma și să mai bea, chiar sub pedeapsa canonirii, preotul nu s-a putut ține departe de băutură. Vicariatul a făcut o investigație asupra purtării acestuia, consemnând mărturiile sătenilor care au confirmat, ceea ce se știa demult, că slujitorul mergea la crășmă, consuma vinars, vorbea urât la adresa creștinilor, toate acestea culminând cu scandalul din 31 mai 1851, când „cu vorbe netrebnice cu crășmarul, cu cantorul și judele a dat prilej de l-au escortat soldații gendari spre detragerea întregului statut preoțesc”⁴. Alături de cantorul Pamfir Pop din Telciu, acuzat că a luat bani din lada bisericii fără să înștiințeze preotul, cei doi au fost plimbați de-a lungul satelor Telciu, Hordou, Salva și Năsăud ca exemplu negativ.

Preotul Ioan Ștefan din Budac, referindu-se la această întâmplare, afirma cu tristețe pe bună dreptate, în 24 iunie 1851, că în astfel de împrejurări preoțimea „își pierde respectul înaintea poporului (...) că de-acolo vine zicala „să faci ce zice popa, iar ce face popa, nu”⁵. Mai interesant este cum a motivat sancțiunea ce trebuia dată preotului, adică „fratele Cornea să fie cel mai puțin o jumătate de an suspendat de la oficiul dregătoresc”⁶ și de la veniturile parohiale, mai mult ca o pildă și învățătură de minte pentru cei din jur, adică celor care se apleacă spre beție. Apoi pentru încă două motive. Primul, să le închidă gura celor care știau că de obicei, după astfel de peripeții, preoții nu „păteau” nimic, iar sancțiunile erau cam vorbe în vânt, pentru că „lezne vor zice unii că, corb la corb nu-și scoate ochii”⁷. Al doilea, să închidă gura celor care știau că multe dintre problemele preoților le rezolva punga groasă: „alții cum că popii se mântuiesc lezne cu bani, căci bani au destui”⁸. Nu mai amintim celelalte propuneri propuneri ale membrilor soborului vicarial, toate erau în consens că pedeapsa trebuia să fie de această dată exemplară. Ca deznodământ, redăm doar decizia Consistoriului, luată în 18 martie 1852, care prevedea ca suspendarea preotului să înceteze, iar timp de opt zile, începând cu Duminica Tomii până în Duminica Mironosițelor, avea datoria ca în fiecare zi să slujească sfânta liturghie și slujbele dumnezeiești, fiind obligat de asemenea să achite cheltuielile de judecată⁹. E ușor de bănuț cât de tare a fost afectat preotul de o astfel de pedeapsă, de vreme

¹Ibidem.

²Ibidem, dosar 19, f. 9.

³Ibidem, ff. 85-86.

⁴Ibidem, dosar 40, f. 1 v.-r.

⁵Ibidem, dosar 29, ff. 26-27.

⁶Ibidem.

⁷Ibidem.

⁸Ibidem.

⁹Ibidem, f. 38.

ELISABETA SCURTU

ce în anul următor, prin iulie, a mai făcut un scandal strașnic în crășmă¹.

Dacă situația de mai sus a părut complicată, urmează să prezentăm un caz și mai complex, cel al preotului **Emanuel Calina**.

Înainte de toate, trebuie să precizăm că preotul Calina era ginere de preot, căsătorit cu Nastasia, fiica preotului Iacob Pop din Sângeorz, și prin urmare cumnat cu vicarii Macedon, ajuns și prepozit de Gherla, și Anchidim Pop. Imediat după hirotonire a fost trimis să slujească în Ilva Mică. Aici au și început problemele.

Disensiunile în această comunitate au atins apogeul prin trimiterea unor scrisori către Vicariat, precum cea din 23 septembrie 1856. Aici se relatează cum un sătean, având clacă, a plătit și un ceteraș să petreacă. Pe la ora 10 seara au venit la dânsul niște feciori, trimiși din partea preotului, să ia ceterașul și să-l ducă la casa acestuia, dorind să petreacă după un aldămaș. Cererea tinerilor a fost refuzată, însă în seara următoare la crășmă s-a iscat un scandal pentru că și preotul și alți săteni doreau să tocmească același ceteraș, în același timp. Pentru că nici de această dată nu a avut succes, preotul s-a mâniat și după câteva zile, când săteanul în cauză, Sidor Rus, era bolnav, iar soția acestuia i-a cerut să-l spovedească, beat fiind i-a tras câteva palme². Problema a intrat în atenția întregii comunități când, în același context, preotul le-a spus credincioșilor iloani „să-i ia dracu”³, promițând că-i va afurisi pe toți. În plângere este redată o altă întâmplare în care preotul, tot beat fiind, a mers în casa notarului Leontin Buta, unde erau adunați mai mulți săteni, a luat un scaun și l-a aruncat într-o ladă care s-a spart, adresându-le cuvinte jignitoare celor de față⁴. Până acum parcă nu s-a întâmplat mare lucru, totuși, să nu ne grăbim.

În 23 mai 1861, parohul Simeon Tanco din Sângeorz, a ținut neapărat să prezinte obișnuitele aventuri prin care trecea capelanul său, nimeni altul decât Emanuel Calina, în crășma de la Gura Strâmbei, cum „îmbătându-se prin făgădău (...) a picat ca un porc îngiungiet de cuțit cu fața jos la pământ și și-a sfărâmat gura și nasul, năbușindu-i sângele”⁵. Neputându-se ridica, niște sângeorzeni inimoși, l-au luat în cele din urmă sub privirile batjocoritoare ale sașilor și călătorilor care mergeau la borcut și l-au așezat pe prispa făgădăului⁶. Mai departe, despre o altă beție, aflăm de la Grasim Ștefan, care susținea că în 6 iunie 1867, preotul Calina s-a purtat necuviincios cu prilejul sărbătorilor de Paște, îmbătându-se iar în crășma de la Gura Strâmbei, unde a rămas toată noaptea spre luni și ziua următoare. În această stare a amenințat mai mulți săteni cu moartea, iar trecând pe acolo Iftimia, soția celui care a depus plângerea, a denigrat-o⁷.

Preotul a fost chemat de câteva ori să dea socoteală pentru faptele sale, fiind chiar și suspendat în câteva ocazii, totuși îndreptarea sa se lăsa așteptată, deși preotul promitea, ori de câte ori i se oferea ocazia, că nu va mai pune băutura pe buze în toată viața lui⁸.

Anul 1869 începuse cu mai multe fapte ale preotului care, inevitabil, au ajuns în atenția Vicariatului. Una din anchete se fixa pe sărbătoarea Paștelor din acel an, care căzuse atunci în 2 mai. Investigația arăta că preotul s-a plimbat în ziua și noaptea de Paște de la o crășmă la alta, până când crășmarul, îngrijorat că preotul nu va putea sluji a doua zi, a refuzat

¹*Ibidem*, dosar 29, ff. 26-27.

²*Ibidem*, dosar 85, ff. 56-57.

³*Ibidem*.

⁴*Ibidem*.

⁵*Ibidem*, dosar 147, ff. 37-38.

⁶*Ibidem*.

⁷*Ibidem*, dosar 227, ff. 81-82.

⁸*Ibidem*, dosar 238, ff. 99-100.

PROBLEMA CONSUMULUI DE ALCOOL ÎN RÂNDUL PREOȚILOR GRECO-CATOLICI DIN VICARIATUL RODNEI, ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

să-l mai servească. L-a și dat afară din crâșmă, să fie sigur că pleacă acasă, doar că din cauza băuturii a căzut pe drum, după o vreme fiind dus de săteni acasă¹. Una din moralele întâmplării ar fi că la beție omul face multe nemernicii, dovadă că preotul, nu știm din ce pricină, întâi și-a bătut sluga, când a terminat, a bătut-o și pe una dintre fete (a avut două fete) pe care, bonus, a călcat-o și în picioare. Nu știm pe unde era preoteasa în vremea aceasta, terminase oare de copt colacii pentru marea sărbătoare ori fugise pe la vecine să se adăpostească? Apoi a doua zi, când fătul l-a vizitat să vadă dacă era apt de slujire, preotul l-a bătut și pe el². Dacă începi un lucru, e bine să-l duci la capăt. E posibil ca de la această întâmplare, preotul să fi intrat în legenda locală, fiind popa din Sângeorz care a amânat Paștele³.

Și din nou - pentru a câta oară? - Episcopia, printre muștrări și povețe, l-a încurajat să nu mai bea, să trăiască în moralitate și atunci mai erau șanse să-și păstreze parohia⁴, deși fățiș, fățiș, într-o notă vicarul, oarecum ajuns la capătul răbdării, și-a exprimat deznădejdea cu privire la îndreptarea preotului.

Emanuel Calina a rămas cam la fel după toate acestea. Mai dornic să lucreze pământurile parohiale decât să slujească, a insistat că și-a îndreptat comportamentul, promițând din nou că se va ține departe de băutura: „de acum înainte, băutura bețivă pe buzele mele nu voi pune în toată viața, nici ce e necuviincios și neplăcut statului preoțesc, Maicii Bisericii și sfintelor canoane, nu voi face”⁵. A fost repus în slujbă, dar nu înainte de a fi mutat în altă parohie.

Credincioșii din Parva nu l-au primit bucuroși, din contră, încă de când au prins de veste despre numirea acestuia, și-au și început lungul șir de plângeri trimise Vicariatului. Printre acestea se află o scrisoare, din 2 februarie 1870, în care relatează cum au petrecut sărbătorile de iarnă cu noul preot, din seara de 17 spre 18 decembrie 1869. În anul în care preotul aproape a reușit să amâne Paștele în Sângeorz, a mai încercat odată să amâne Nașterea Domnului în Parva. Totul debutase cu prilejul sărbătorii Sfântului Nicolae, când preotul beat a umblat prin mai multe case ale gospodarilor, căutând băutura. Cam la fel s-a petrecut și de Nașterea Domnului, doar că la un moment dat așa beat s-a dus la biserică, slujind într-o stare deplorabilă.

Și dacă a ținut sărbătorile tot într-o petrecere și o beție, i-a fost greu să se oprească de Bobotează. De fapt, ce a urmat a întrecut cam orice limită. Pe când umbla cu crucea, însoțit de curăția bisericii, s-a îmbătat din nou și, pe lângă tot felul de „scandaluri”, a început să-i bată pe cantor și pe învățător, lovindu-i chiar și cu crucea. Fiind prea beat, s-a adăpostit într-un grajd unde, mai târziu, învățătorul l-a descoperit în timp ce se închina la ușa anexei. Evident, și-a reluat „slujirea”, fiind însoțit de-a lungul satului de un alai de oameni, curioși de năzdrăvăniile preotului.

Excese preotului Emanuel Calina s-au sfârșit brusc prin decesul său, petrecut în 1873, răpus de epidemia de holeră.

O situație mai sensibilă o întâlnim în Rebrișoara. Nemulțumiți de comportamentul abuziv al preotului **Ștefan Pop**, în câteva rânduri sătenii s-au plâns și că preotul consuma alcool, fiind amețit chiar în timpul unor funcțiuni bisericești. Pentru acest fapt și pentru alte

¹*Ibidem*, dosar 255, ff. 55-59.

²*Ibidem*.

³ Mulțumesc domnului Alexandru Dărăban care mi-a făcut cunoscut această legendă.

⁴*Ibidem*.

⁵*Ibidem*, ff. 64-65.

ELISABETA SCURTU

abuzuri, de pildă perceperea stolelor exagerate ori diferite neînțelegeri cu sătenii, preotului nu i s-a mai acordat subsidiul pe anul 1872. Ca răspuns, preotul era revoltat de sancțiunea impusă, susținând, într-o scrisoare din 28 martie 1873, că acuza era falsă, argumentul său fiind unul destul de hilar: „vinarul nu-l beau și nici vinul cel cu tot rău; apoi vin bun de unde să beau atâta cât să umblu măslăduit de cap”¹.

Nici preotul **Ioan Secui** din Năsăud n-a fost scutit de asemenea probleme, deși situația sa este mult mai enigmatică decât a slujitorilor amintiți. O anonimă redactată din Năsăud, în 25 mai 1868, avea scopul de a-l pune într-o lumină total nefavorabilă, acuzându-l de beție, adulter și multe altele. Nu insistăm mai mult asupra lui, din moment ce nu am găsit vreo investigație sau măcar un punct de vedere oficial, aparținând Vicariatului sau Consistoriului².

Și **Iacob Șiterița** din Măgura era acuzat, în 26 ianuarie 1877, că în timpul citirii Evangheliei, beat fiind, s-a certat cu Solovăstru Câmpeanu căruia i-a vorbit urât și prin urmare slujba a fost întreruptă³, iar rezultatul investigației contra preotului **Ioan Pop** din Romuli, finalizată în 8 septembrie 1883, a arătat următoarele:

„În noaptea spre patimile Domnului (preotul Ioan Pop n.n) ar fi băut cu un aspirant de făt și cu mai mulți, înțelegându-se să ascundă ciocanele de la toacă, ca să nu se poată da semnalul la 3 ore și astfel, neaflându-se ciocanele au fost siliți a bate toca cu pietre, apoi că preotul netrezindu-se din somn, au mers oameni la el și au aflat ciocanele la picioarele patului. A luat și cheile bisericii ca poporul să nu poată intra”⁴.

În 28 decembrie 1889, Silviu Sohora îl acuza pe capelanul **Vasile Pop** că ar fi mers beat la o înmormântare⁵. Acuze asemănătoare au fost lansate și împotriva lui **Ștefan Buzilă** din Sâniosif la începutul anului 1893, când în timpul umblatului cu crucea, susțineau sătenii, în „vreme ce cantorul și crâșnicul intrau în casă, Ștefan Buzilă era în stare anormală și adăpat de Bachus”⁶. Același preot a fost acuzat mai târziu, în noiembrie 1912, că nu catechizează, nu-și ține orele și a mers beat „tun” la o ședință a curăției și senatului școlar⁷. Și sătenii din Sângeorz cereau cu insistență investigație, în 8 noiembrie 1920, contra aceluiași preot acuzat de beții, bătăi, sudalme și înjurături care, evidentiau sătenii, „nici celui mai ordinar vizitiu nu i-ar face cinste”⁸, iar credincioșii din Sâniosif îl arătau ca fiind un slujitor pătimăș, urmărea doar interese materiale, bătea copiii la școală, arunca cu pietre după săteni, iar vara umbla cu pușca să împuște sătenii care-i treceau hotarul⁹.

De criticile aspre ale senatului bisericesc n-a scăpat nici vicarul **Alexandru Haliță**. Nemulțumiți de rezultatele obținute atât pe plan bisericesc cât și ca profesor, aceștia arătau, în 8 ianuarie 1920, că în domeniile în care profesa s-a dovedit a fi fără devotament pentru educație și instrucție, nepriceput în administrarea parohiilor, fără vocație, interesat doar de a-

¹*Ibidem*, dosar 317, f. 35.

²*Ibidem*, dosar 241, f. 51.

³*Ibidem*, dosar 385, ff. 28-29.

⁴*Ibidem*, dosar 496, ff. 248-249.

⁵*Ibidem*, dosar 615, f. 163.

⁶*Ibidem*, dosar 688, ff. 43-44.

⁷*Ibidem*, dosar 1088, f. 117.

⁸*Ibidem*, dosar 1230, f. 45.

⁹*Ibidem*, dosar 668, ff. 43-47.

PROBLEMA CONSUMULUI DE ALCOOL ÎN RÂNDUL PREOȚILOR GRECO-CATOLICI DIN VICARIATUL RODNEI, ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

---

faceri și comerț și un „alcoolist pătimăș, înregistrându-se cazuri în care oamenii erau la slujbă, iar el în crâșmă cu alți ortaci”¹, subliniind că „de s-ar scula Isus și-ar vedea astfel cârmuită biserica sa, din nou ar lua sbiciul și ar alunga de la altarul său din casa sa, pe fariseii de azi, mai farisei decât fariseii biblici”².

Un alt preot cu asemenea probleme a fost **George Coșbuc**. Mutat dintr-o parohie în alta datorită comportamentului său, în 4 iulie 1931, senatul bisericesc din Parva îl acuza că abuza de alcool.

Învinuit de complicitate, vicarul, în opinia sătenilor, nu lua măsuri împotriva preotului pentru că amândoi erau prieteni și colegi de partid, prin urmare într-o altă scrisoare se cerea trimiterea unui delegat de la Gherla care să ancheteze cazul, arătându-se, pe lângă celelalte abuzuri săvârșite, că se îmbăta foarte tare, luându-se la bătaie cu unii gospodari, obișnuia să bea în cârciumă și apoi să meargă la nunți unde bea toată noaptea, apoi slujea la biserică³. Și preotul **Emil Demian** era acuzat chiar de soție în 1936, că obișnuia să consume foarte multă băutură și adeseori își invita și prietenii de pahar la cârciumă sau acasă unde chefuia până dimineața⁴. Lui și preotului **Iuliu Chita**, în ianuarie 1940, li s-au cerut să facă exerciții spirituale la mănăstirea Nicula, urmate de un legământ solemn că nu vor mai bea⁵.

Certurile și scandalurile rezultate în urma bețiilor n-au fost singurele pricini care au adus scădere privind comportamentul preoților, deși acestea au precumpănit. Unii slujitori erau împătimiți de vânatoare, iar în acest sens avem exemplul tragicomic al preotului **Grigore Pop** din Telciu, care în timpul unei înmormântări a lăsat slujirea deoparte, plecând în urmărirea unei căprioare⁶. Totuși, se pare că în prima jumătate a secolului al XX-lea aceste preocupări au devenit evidente, din vreme ce s-a pus problema să fie oprite, subliniindu-se că aceste practici nu vor înceta prin măsuri locale, ci printr-un ordin emis de dieceză de vreme ce „sunt doară și protopopii vestiți ca mari cartofori și vânători, prea binecunoscuți”⁷.

Am încheiat înadins cu fraza de mai sus, pentru a sugera care ar fi concluzia celor prezentate până aici: nevoia de reforme. Precizarea care se impune este că aceste reforme, să-și atingă scopul și să fie încununate de succes, trebuiau aplicate de sus în jos, adică de la autoritățile bisericești superioare, coborând spre cele locale. Problema consumului de alcool a rămas deschisă, însă dacă ar fi să ne ghidăm statistic după cazurile semnalate în documente, observăm că acestea scad în intensitate în prima jumătate a secolului XX. Da, se mai întâlnesc situații de acest fel, însă mai puține decât în perioada anterioară. Aceasta și pentru că autoritățile religioase au început să le gestioneze mai atent și mai riguros, cazurile dovedite fiind de regulă aspru judecate și pedepsite.

---

¹*Ibidem*, dosar 1230, ff. 1-2.

²*Ibidem*.

³*Ibidem*, ff. 10-11.

⁴*Ibidem*, dosar 1382, ff. 39-40.

⁵*Ibidem*, dosar 1420, f. 3.

⁶*Ibidem*, dosar 402, f. 75.

⁷*Ibidem*, dosar 1308, f. 6 v.-r.

MĂIERENI ȘI ANIEȘENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

VIOREL-DANIEL PARTENE

În cel de-al doilea număr al revistei măierene „Cuibul visurilor”, pe lunile iunie și iulie 1996, la pagina a treia a revistei, erau aduși în memoria noastră toți măiereni și anieșeni care au dispărut în cele două războaie mondiale, acestora adăugându-se și o listă cu persoanele invalide din primul război. Cele trei liste au fost întocmite la acea vreme (în anul 1996) de către preoții Gavril Floșui și Augustin Partene. Referitor la primul război mondial, erau dați dispăruți 83 de măiereni și anieșeni, pe lângă aceștia, 7 persoane rămânând invalide, în timp ce alți 29 de consăteni erau dați dispăruți în cel de-al doilea război mondial. Toți aceștia adăugându-se bineînțeles celor mai bine de o mie de măiereni care au luat parte la aceste două războaie.

La patru ani după ce se încheiase primul război mondial, adică în 1922, cu precădere în prima jumătate a anului, fiecare din cele 47 de localități din județul Bistrița-Năsăud întocmeau câte un „tablou nominal” – un tabel cuprinzând „locuitorii români, cari au luat parte la războiul din anii 1914-1918” (primul război mondial).

În comuna Maieru, „tabloul nominal” a fost întocmit la data de 3 martie 1922 de către Iulian Ciorba, preot în Maieru la acea vreme, Teodor Avram, primarul localității, alături de secretarul comunal de la acea dată și de un plugar (Pavel I.), măierean și el.

Tabelul cuprindea 23 de file și era dispus în 19 coloane, dând informații complete despre fiecare dintre cei 611 măiereni care au participat la primul război mondial.

Raportându-ne la acest tabel, printre altele, ni se precizează și următoarele date, cum ar fi numărul celor care:

- au fost chemați la partea activă, ca soldați pe front – 607;
  - au fost chemați la partea sedentară, pentru servicii auxiliare, sau mobilizați pe front – 4;
  - au murit pe câmpul de luptă – 58;
  - au murit în temniță, în pribegie, în spital, în urma bolilor sau rănilor – 25;
  - s-au reîntors acasă ca invalizi – 19;
  - au fost răniți sau bolnavi, însă erau sănătoși la data întocmirii tabelului (martie 1922) – 14;
  - s-au întors acasă pe deplin sănătoși – 470;
  - au dispărut – 25;
- Pe lângă aceste date, era precizat și numărul:

VIOREL-DANIEL PARTENE

- femeilor care au rămas văduve – 29;
- orfanilor – 65.

*

Așadar, au luptat pentru pământul strămoșesc **611 de măiereni**, comuna având atunci puțin peste 3.000 de locuitori, dacă ne raportăm la alți ani (în anul 1910 erau 3.125 de locuitori, iar în 1930 erau 3.627 de locuitori).

Tocmai de aceea, fiind plini de recunoștință, le aducem tuturor un sincer omagiu, amintindu-i în rândurile ce urmează pe toți cei 611 măiereni și anieșeni care au luptat pentru glia și patria dulce românească.

Din toate cele peste **600 de persoane, au murit pe câmpul de luptă 58 de oameni**: Alexandru Hangea, Aurel Motofeala, Valer Pop al lui Iacob, Ioan Șopârlă, Ioan Bumbu al lui Toader, Ion Avram al lui Samson, Mitrofan Luca, Alesandru Hoza, Simeon Hoza al lui Toader, Atanasei Cândale, Vasile Vranau al lui Trofim, Alexandru Mădalin al lui Toma, Emanuel Ciapă, Alesandru Pop al lui Ilie, Teodor Lorinț, Silvestru Gavril Sidor al lui Mihaiu, Grigore Bumbu, Ioan Isip al

lui Vasile I., Trofim Purlea, Valer Lăzăroaie al lui Grigore, Toader Bob, Emil Vranau, Damascen Vranau, Gavril Vranau, Login Lăpușan, Clement Raț, Simeon Deac al lui Ion, Toader Gălușcă, Maxim Lăzăroaie, Victor Lăzăroaie, Grigore Tofan, Simeon Motofeala al lui M, Alesandru Bumbu al lui T., Tit Avram al lui Bonifapt, Victor Popicica, Ioan Raț al lui Phillip, Teodor Raț, Dionisiu Ometiță al lui P., Alesandru Andronessi, Pantelemon Andronessi, Vasile Cârceie, Cifor Sidor al lui Nechita, Alesandru Barna, Toader Barna, Alesandru Trifan, Ioan Barna al lui C., Emanuel Andronessi, Iacob Hoza, Alesandru Leonte, David Leonte, Alexa Olar, Timoteiu Pop, Andreiu Strâmbu, Pavel Coruț al lui Costan, Simeon Cârceie al lui Ion, Ioan Bumbu a lui Benedict, Cifor Popicica, Filimon Creț al lui Iacob.

Au murit în temniță, în pribegie, în spital, în urma bolilor sau rănilor 25 de persoane: Alesandru Berende, Gavril Avram al lui Costan, Alesandru al lui Ștefan Cobzaș, Ieronim Gălușcă, Alesandru Varvari, Petri Borș, Vasile Deac al lui Grigore, Ioan Cobzaleu, Iulian Ureche, Mărian Leonte, Gavril Pop, Mihaiu Issip, Vasile Vasilca a lui Grigore, Simeon Cârceie, George Bolfă, Laurențiu Pop, Alesandru Cobsaș, Andrei Coruț, Pantelimon Coruț,

MĂIERENI ȘI ANIEȘENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Cornel Hoge, Eliseu Bolfă, L. Scridonessi, Grigore Căndale al lui Bolfă, Haralampiu Sidor, Artene Groza.

Au dispărut 25 de persoane: Maxim Avram, Toader Issip, Ioan Raț al lui Trofim, Ioachim Hodoroga al lui Avram, Iacob Rauca al lui Maxim, Valer Hodoroga, Vasile Avacom Hodoroga, Iacob Dogar, Toma Borza, Anxente Ureche, Valer Motofelea al lui Ioan, Costan Filipoi, Alexa Mureșan, Alesandru Boșca al lui Dumitru, Grigore Coruț al lui Iacob, Alesandru Bolfă al lui Ion, Manuel Bolfă al lui Ion, Maței Lăcătuș, Ioan Croitor al lui P., Cornel Nuț, Isac Bazga, Alesandru Căndale al lui D., Ioan Leonte, Alesandru Mureșan al lui Olar, Brodny Nechita.

În urma decedaților sau a dispăruților, au rămas **29 de femei văduve și 65 de copii orfani**. Redăm mai jos numele bărbaților femeilor care au rămas văduve, trecând în paranteză numărul de copii rămași orfani pentru fiecare familie: Maxim Avram (1 copil), Ioan Cobzaleu (2 copii), Toader Issip (3 copii), Ion Avram al lui Samson (5 copii), Ioan Raț al lui Trofim, Ioachim

Hodoroga al lui Avram (3 copii), Iacob Rauca al lui Maxim, Valer Hodoroga (1 copil) Vasile Avacom Hodoroga (4 copii), Vranu Ion al lui Maxim (2 copii), Emil Vranu (2 copii), Toma Borza (1 copil), Anxente Ureche (4 copii), Toader Gălușcă (3 copii), Valer Motofelea al lui Ioan (1 copil), Costan Filipoi (1 copil), Alexa Muresan, Alesandru Boșca al lui Dumitru, Toader Raț (2 copii), Andrei Coruț (4 copii), Pantelimon Coruț (4 copii), Alesandru Bolfă al lui Ion (3 copii), Manuel Bolfă al lui Ion (3 copii), Maței Lăcătuș, Ioan Croitor al lui P. (2 copii), Cornel Nuț, Isac Bazga, Toader Barna (4 copii), Alexa Olar (6 copii), Brodny Nechita (4 copii).

S-au întors acasă, ca invalizi, un număr de 19 persoane: Alesandru Mureșan al lui Cond., Silvestru Bumbu, Fillip Cimuca, Gavril Issip al lui Matei, Ioan Hodoroga, Leon ... Ion Pădure, Silvan Rebrîșorean, Simeon Strâmbu, Terente Issip, Silvestru Purlea, Octavian Ureche, Andrei Bolfă, Alesandru Iujan, Gavril Ursa, Vasile Ureche, Ioan Andronessi, Andrei Pop, George Măgurean, Iacob Danciu.

Din război s-au întors și persoane rănite sau bolnave, care s-au însănătoșit până la data întocmirii tabelului, în martie 1922. Acestea au fost în număr de 14, după cum urmează: Alesandru Clompoș, Procope Scridonessi, Gerasim Berendea, Silvestru Dogar, Iacob Naroș, Benedict Hoza, Iacob Dumitru, Timoteu Dumitru, Artene Nut, Emil Croitor, Valer Croitor, Vasile Cioncan al lui Cifor, Alesandru Cioncan, Silvestru Cioncan.

Cei care au fost **chemați la război ca parte sedentară** pentru servicii auxiliare sau

VIOREL-DANIEL PARTENE

mobilizați pe loc au fost în număr de **4 persoane**: I. Ciroaie, Mihaiu Flămând, Gavril Bumbu, și Petru Cimuca, toți ceilalți **607 de măiereni** fiind **chemați ca parte activă**, ca soldați pe front.

Dintre toți, următorii **au fost decorați** cu medaliile: Vasile Căndale al lui Mihai (argint, cl. II), Traian Rus al lui Ioan (cruce de merit, aur), Toader Avram (argint, cl. I, II), Ioan C. Barna (cruce pentru virtute, aur), Dumitru U. (argint cl. II), Dămian Buia (argint, cl. I), Vasile Ciroaie a lui Sim. (argint, cl. I, II), Ioan Motofelea (argint, cl. I), Filip Cimuca (argint, cl. II), Adrian Cobzaș ((argint, cl. I, II), Patriciu Groze (argint, cl. II), Ion Motofelea a lui Mihai (argint, cl. I, II), Anchidim Ureche al lui Mihai (argint, cl. II), Vasile Căndale a lui N. (argint, cl. I, II), Alesandru Coruț al lui Filip (argint, cl. I, II), Dumitru Coruț al lui Filip (argint, cl. II). În total au fost medaliați 16 persoane.

*

Dintre cei **611 măiereni și anieșeni** care au luptat în primul război mondial, **470 de persoane s-au întors acasă pe deplin sănătoși**. În rândurile ce urmează vom prezenta lista acestora, menționând și faptul că restul de până la 611 persoane (adică 141) au fost aminte în rândurile de mai sus. Aceștia sunt trecuți pe 22 de file astfel:

- **fila 1:** Petri Crișan, Gavril Lorinț, Mihaiu Ometiță, Condrate Pop, Cifor Berende, Trofim Căndale al lui Trofim, Ioan Căndale al lui Trofim, Ioan Simeon Strâmbu, Petru Cârceie, Grigore Flămând, Ioan al lui Grigore Flămând, Ioan Pop, Vasile Bolfă, Costan Avram al lui Vlasă, Alesandru Avram al lui Cășian, Artene Candale Vranu, Vasile Avram al lui Iosif, Bonifaciu Avram, Alesandru Isip Raț;

- **fila 2:** Alexandru Terente Scridonessi, Iacob Istrate, Andreiu Istrate, Condrate Istrate, Gavril Vasilca, Login Vasilca, Mihăilă Vasilca, Eremie Vasilca, Iacob al lui Mihai Puiu, Silvestru Puiu, Dănilă Bob, Anchidim Bob, Pantelimon Hangea, Cosma Motofelea, Artene Dogar, Ioan Dariu Bontaș, Ignat Cuth, Zacharie Buia, Grigore Buia, Alesandru al lui Ioan Croitor, Valer Avram, Filon Vranu;

- **fila 3:** Emil Borș, Lazăr Buia, Mateiu Buia, Ioan Circoman, Gavril Ciroaie, Ioan al lui Grigore Ciroaie, Ciril Raț, Silvestru Hoza, Ioan Lorinț al lui Ioan, Clement Sângerzan, Victor Puiu, Silvestru Ureche al lui M., Vasile Deac al lui Ion, Leon Ioan Deac, Silvestru Ciroaie al lui S., Trofim Leonte, Vasile Lente al lui Trofim, Ioan Leonte;

- **fila 4:** Vasile Avram al lui Login, Nechita Motofelea, Ioachim Pop al lui Bonifaciu, Alesandru Lăzăroaie, Condrate Puiu, Pavel Slăvoc, Ștefan Motofelea, Ambroziu Precup, Aurel Precup, Alesandru Bumbu, Andreiu Hucui, Anton Popicica, George Boca, Victor Boca, Valer Rus, Traian Rus al lui Valer, Vasile Negrușer, Dumitru Varvari, Vasile Vranu al lui Vastol., Pavel Flămând, Valer Flămând, Toader Bumbu, Gavril Hodoroga al lui Avacum, Domide Hodoroga, Anton Zavaschi;

- **fila 5:** Ioan Rauca Hădărău, Ioan Bumbu al lui G., Aurel Bumbu al lui G., Ioan Scridonessi, Pantelemon Flămând, Anchidim Raț, Iosif Vertic, Alesandru Avram al lui Toma, Lazăr Avram al lui Iacob, Ioan Muntean, Pavel Haragus, Teodosiu Haragus, Clement Haragus, Alexandru Haragus, Andreiu Sângeorzan, Alesandru Boșca al lui Iovu, Toma Raț al lui Filip, Login Raț;

- **fila 6:** Vasile Irini, Ioan Bolfă a lui Grigore, Necifor Raț, Vincențiu Ilieș, Clement Creț, Octavian Ilieș, Lazăr Ilieș, Alesandru Coruț al lui Iacob, Simeon Coruț, Ciprian Coruț, Constantin Partene, Dumitru Boșca j., Corneliu Bolfă, Ștefan Ometiță, Simeon Andronessi, Iacob Cimuca, Ciril Cimuca, Vasile v. Lupu Andronessi, Valer Andronessi, Cifor Rauca Hădereu, Dumitru Flămând, Vasile Hodoroga a lui Eliseu, Iulian Dumitru, Filip Dumitru, Mi-

MĂIERENI ȘI ANIEȘENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

haiu B., Ioachim Croitor, Nicolau Nuț, Alesandru Hodoroga;

- **fila 7:** Vincențiu Cărbune, Nechita Cărbune, Ambroziu Cărbune, Iustin Cărbune, Vasile Motofelea, Emil Motofelea, Ioan Issip Emanuel, Silvestru Vertic, Ioan Vertic, Iacob Puiu, Ioan Macavei, Petru Creț, Ioan Creț, Alesandru Flămând Tiocu, Ioan Varvari, Alesandru Mureșan al lui Cășian, Mihaiu Motofelea, Samuel Ureche, Iustin Ilieș, Alesandru Vertic al lui Condrate, Ioan Vertic, Maxim Vertic, Eremie Rauca, Emil Mureșan, Vasile Mureșan;

- **fila 8:** Zavaschi Rauca Sirdea, Necifor v. Grigore Avram, Valer Issip, Alesandru Rus, Timofteiu v. Pompei Rauca, Toma Rauca, Grigore Rauca, Ioan Rauca, Alesandru Rauca, Isac Vertic, Silvestru Vertic al lui Maxim, Roman Croitor, Leon Coruț, Terente Flămând, Ioan Varga, Alexa Varga, Gavril Avram, Dumitru Avram, Valer Avram al lui D., Alesandru Lăcătuș, Timoteu Dumitru, Iovu Cârceie, Leon Popicica, Alesandru Macavei, Alesandru Andronessi, Ion Hodoroga al lui P.;

- **fila 9:** Maxim Berendea, Ioan Berendea al lui M., Alexa Hodoroga, Lazăr Croitor, Ioachim Ometiță, Simeon Scridonessi, Eremie Rauca, Alesandru Rauca, Lazăr Motofelea, Ignat Pop Buia, Ioan Pop Buia, Petru Pop Buia, Nechita Sidor, Ștefan Luca, Simeon Pop Boșca, Ștefan Belciug, Silvestru Pop Boșca, Ion Ureche al lui Fillip, Iulian Irini, Cornel Berendea, Login Pop Boșca, Simeon Căndale;

- **fila 10:** Alexe Mădălina, Vasile Burta al lui Maftai, Leon Barna, Gerasim Burta, Simeon Burta, Solomon Burta, Vincențiu Ureche, Vasile Burta, Ioan Burta, Panfir Căndale, Vasile Căndale, Nistor Ureche, Grigore Sidor, Ioan Sidor al lui Cifor, Cornilă Sidor, Ioan Partene, Dionisiu Cioncan, Gregoriu Ioan Cioncan, Domide Hoza al lui Nic., Anchidim Hoza, Vasile Mora, Cifor Avram al lui Procop, Teodor Deac, Ioan Gălușcă, Nechita Gălușcă;

- **fila 11:** Dionisiu Lorinț, Toader Bazga, Vasile Tămaș, Iosif Balotă, Sidor Croitor, Fillip Cârceie, Alesandru Cârceie, Iacob Popicica, Ioan Adaus, Ștefan Căndale, Vasile Căndale al lui N., Grigore Hodoroga, Ofilat Hodoroga, Domide Mădălina al lui Toma, Mihaiu Burta, Dumitru Isac Căndale, Ion Căndale al lui Isac, Cosma Mureșan, Trofim Sângerzan, Dionisiu Sângerzan;

- **fila 12:** Ioan Nuț, Toader Nuț, Ioan Hodoroga al lui Trofim, Nistor Căndale, Vasile Căndale al lui Nistor, Pavel Clompoș, Valer Leonte, Clement Leonte J., Grigore Ureche I., Ilie Hoza, Timoteiu Broască, Ioan Berendea al lui Ion, Eliseu Berendea al lui Ion I., Alesandru Sângerzan, Ion Sângerzan al lui Alesandru, Vasile Rebrîșorean, Ioan Olar Puiu, Șofron Popicica, Cifor Barna, Emanuel Ceapă al lui Ioan, Vasile Mogovan, George Lorinț, Gavril Lorinț, Vasile Sidor, Timoteiu Lorinț, Dumitru Ilovan, Alesandru Vranu;

- **fila 13:** Constantin Vranu, Trofim Leonte, Vasile Leonte, Mihaiu Ilovan, Gavril Ilovan, Vasile N., Toader D. Motofelea, Dionisiu Olar, Ioan Olar, Lazăr Croitor, Cornel Hodoroga al lui Cond., Vasile Hodoroga al lui Cond., Ioan Capră, Silvestru Andronessi, Atanasiu Strimbu, Petru Hădăreu, Ioan Petru Hădăreu, Dionisiu Rebrîșorean, Lazăr Ureche, Alesandru Ureche, Simion Hoza, Alexa Boșca;

- **fila 14:** Iacob Grozav al lui Trofim, Dumitru Rus, Anchidim Bolfă, Alesandru Bolfă, Ioan Măgurean al lui Foca, Ioan Țarcă, Ioan Bolfă al lui Costan, Victor Bolfă al lui Costan, Dumitru Sidor, Maftai Sidor, Grigore Pop Boșca, Grigore Motofelea al lui Carp, Petru Motofelea al lui Carp, Gavril Otic, Ieronim Măgurean, Ilie Isip Raț, Petru Rebrîșorean, Ștefan Strimbu, Alesandru Lăzăroaie, Mihăilă Măgurean al lui Nistor, Iacob Gălușcă al lui Ion, Ilie Măgurean al lui M., Nistor Măgurean, Ioan Măgurean al lui Ștefan, Aurel Măgurean, Costan Sfrangeu, Silivan Lorinț;

- **fila 15:** Toader Lorinț, Petru Lorinț, Miron Flămând, Iacob Coruț al lui Costan, Ilie

VIOREL-DANIEL PARTENE

Coruț al lui Costan, Ioan Motofelea al lui D., Anchidim Motofelea, Ciril Puiu, Vasile Ometiță al lui Z., Klein Filip, Bonifapt Motofelea, Pompei Strimbu, Cifor Groza, Avacom Cândale, Gerasim Ureche, Maftiu Cârceie, Toader Bulbuc, Alesandru Scridonessi al lui Alexa, Atanasiu Sidor, Tit Bumbu, Vasile Puiu, Celement Sidor, Atanasiu Sidor al lui Celement, Filimon Ureche, Dionisiu Ureche, Octavian Croitor, Nechita Hodoroga, Ioan al lui Gavril Rebrîșorean;

- **fila 16:** Petru Boșca, Vranu Ion al lui Maxim, Leon Bazga, Ilie Bazga, Vasile Barna al lui C., Marian Purlea, Cifor Lăzăroaie, Ioan Bob, Ioan Bontaș al lui D., Alesandru Purlea, Ioan Ometiță al lui Mitrofan, Dionisiu Ometiță al lui Mitrofan;

- **fila 17:** Iuliu Bolfă, Larion Cărbune, Alesandru Pop al lui Ion D., Vasile Irini, Timoteiu Capră;

- **fila 18:** Corneliu Negrușer, Ioan Lăzăroaie al lui C., Ciril Cândale, Emilian Creț, Gavril Andronessi, Valer Andronessi, Gavril Rauca Hădăreș, Anchidim Cândale, Alesandru Nuț, Simeon Nuț, Ioan Duca, Dorotei Lăcătuș, Alesandru Boca, Ioan Motofelea, Silvestru Motofelea, Vasile D. Boșca;

- **fila 19:** Vasile Creț, Maftiu Cărbune, Ioan Motofelea al lui M., Silvestru Motofelea, Zaharie Cărbune, Alesandru Vertic, Gavril Olar, Ștefan Ciroaie, Cosma Ciroaie, Gavril Cârceie, Gavril Cărbune, Gavril Andronessi, Iacob Motofelea, Ioan Gălușcă, Ioachim Pop al lui Mihaiu, Alesandru Rusca, Vasile Pop Boșca, Ioan Bode, Pompei Irini, Gavril Ureche, Grigore Ursa, Emanuel Bolfă;

- **fila 20:** Silvestru Cândale, Maxim Ureche, Petri Sidor, Dumitru Ureche al lui Ion, Ilie Cândale, Alesandru Hoza, Nechita Buha, Vichente Ureche, Dionisiu Ureche, Maftiu Raț, Mihăilă Gălușcă, Cifor Balotă, Ștefan Gălușcă, Vasile Vranu al lui Maxim, Maxim Cândale al lui Nistor, Vartolomeu Vertic;

- **fila 21:** G. Berendea, Octavian Hehea, Vasile Lorinț, Nicolau Olar, Simeon Borș, Ioan Leonte al lui Trofim, Simeon D. Motofelea, Vasile Croitor, Vasile Hoza, Grigore Terșansky, Ioan Vărzar, Vasile Strimbu, Grigore Pop al lui Pant., Alesandru Avram al lui Dumitru, Dionisiu Boșca, Simeon I., Alexa Tivadar, Dumitru Rebrîșorean, Octavian Măgurean;

- **fila 22:** Simeon Motofelea, Nicolau Dumitru, Anton Sidor, Iacob Rauca, Gerasim Boșca al lui Iovu, Demian Buta al lui Vasile, Pamfil Moldovan, Ieronim Istrate, Mureșan Valer al lui Ilie.

Toți cei enumerați în filele de mai sus (*laturele* – cum apărea în tabelul cu toți măiererii și anieșerii care au luptat în primul război mondial), au fost, în funcție de **gradele** avute: soldați, în număr de 543, apoi 45 de caporali, 15 sergenți, 7 fruntași, 2 sublocotenenți, 1 căpitan, 1 plutonier major.

Ținând cont de **ocupația civilă**, cei mai mulți, în număr de 587 au fost plugari, dar au fost și: 7 cojocari, 2 învățători, 3 studenți, 1 major de poliție, 3 jandarmi, 1 funcționar, 1 secretar, 1 teolog, 1 vîgîl silvic, 1 administrator de moșie, 1 faur, 1 rotar și 1 zilier.

*

Peste **600 de măiereni și anieșeni** care au luptat pentru pămîntul strămoșesc, pentru apărarea patriei noastre românești, doar în Primul Război Mondial, mulți dintre ei făcînd mari sacrificii și aducînd ca jertfă propriile vieți, apărîndu-ne viața noastră cu viața lor.

Pentru noi, ei toți sunt niște adevărați eroi și trebuie să le ducem mai departe, pentru

MĂIERENI ȘI ANIEȘENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

generațiile următoare, memoria numelor lor, purtându-i mereu în inimile noastre!
Mulțumim d-lui Alexandru Dărăban pentru semnalare!

UN SFERT DE VEAC DIN VIAȚA BANCARĂ A ROMÂNILOR DIN NĂSĂUD ȘI VALEA SOMEȘULUI

VASILE VLAICU¹

Situația de azi a institutelor financiare:

- a) Societăți pe acțiuni
- b) Bănci populare
- c) Cooperative de aprovizionare și desfacere

În comun, situația instituțiilor românești de pe Valea Someșului este următoarea:

I. Societăți pe acțiuni

- 1. Banca „Aurora” Năsăud
- 2. Banca „Mercur”,
- 3. Banca populară din Zagra.

II. Bănci populare

- 1. Banca populară Rebrîșoara
- 2. Banca populară „Ineul” din comuna Maieru.
- 3. Banca populară din comuna Ilva Mare.
- 4. Banca populară „Izvorul” din comuna Sângeorzul românesc.
- 5 Banca populară din Feldru

III. Cooperative de păduri

Cooperativa „Grănicerul” pentru exploatarea de pădurilor

IV. Cooperative de Consum

- 1. „Furnica”, cooperativă de aprovizionare și desfacere în comuna Năsăud.
- 2. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun, în Salva.
- 3. „Casiana”, cooperativă de aprovizionare și desfacere în comun, în Hordou.
- 4. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun, în Telciu.
- 5. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun, în Romuli.

¹ Revista Economică, Cluj, Anul XXV, 1923, nr. 52 (23 decembrie) - (Acest articol a fost scris de peste 60 autori anonimi sub conducerea și organizarea subsemnatului, mențiunea autorului de la sfârșitul studiului).

VASILE VLAICU

6. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun, în Bichigiu.
7. Societate de consum și valorizare din Mocod.
8. „Furnicuța” cooperativă de aprovizionare și des facere în comun, Mititei.
9. Însoțire de consum și valorizare în Mintiul român.
10. Însoțire de consum și valorizare în Rebrîșoara, în legătură cu Hangya.
11. Însoțire de consum și valorizare în Rebra mare, în legătură cu Hangya.
12. Însoțire de consum și valorizare în Parva, în leg, cu Hangya.
13. Societatea cooperativă de aprovizionare și desfacere In comun „Neposana”, în Nepos.
14. Însoțire de consum și valorizare Sângeorzul român.
15. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun „Vasile Nașcu”, în Feldru.
16. Societate cooperativă de aprovizionare și desfacere în comun „Ineul” în Rodna nouă (Șanț).
17. Cooperativa de consum și valorizare „Măgureana” în Măgura.
18. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun „Unirea” din Ilva Mare.
19. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun „Furnica” din Maieru.
20. Cooperativa de aprovizionare și desfacere în comun în Rodna Veche.
21. Însoțire de consum și valorizare în Nimigea ungurească.

O bogată și laudabilă acțiune pe terenul înființării de cooperative au dezvoltat în Bistrița domnii Victor Moldovan și Valeriu Vertic, cărora le-a succes a înființa mai multe cooperative de consum și bănci populare, pe care le-au federalizat într-o federală cu sediul în Bistrița, care cu sprijinul financiar al centralei din București și al Băncii „Mercur” din Năsăud a arătat încă în anul prim de activitate un rezultat cât se poate de frumos și îmbucurător și care în naționalizarea comerțului nostru va avea un rol decisiv¹.

Sângeorzul-Român din județul Bistrița

Contra înființării reuniunii „Izvorul” tribunalul regesc din Bistrița a pus piedeci peste piedeci, respingându-i statutele în mai multe rânduri, obținând totuși aprobarea. A fost apelată de inspectorul băncilor și anulată de Curtea de Apel din Cluj.

Astfel zămislită în anul 1901, cu tot scopul nobil ce-și fixase, abia în anul 1905, a putut obține aprobarea definitivă a statutelor. S-a înființat cu scopul de a ajuta țărâtimea cu împrumuturi ieftine, de a economisi multele zile de lucru pierdute și spesele cu drumurile pe la băncile din Rodna, Năsăud și Bistrița, apoi pentru dezvoltarea simțului de cruțare în popor.

Scopul principal, era însă de a contribui cât îi va sta în putință la conservarea moșioarelor românești, atât de mult periclitare pe acele timpuri de hrăpărețele bănci evreiesco-maghiare din localitățile amintite.

Acest scop nu l-a scăpat din vedere în tot timpul existenței sale. Multe din pământurile și moșioarele Românilor scoase la tobă de băncile evreiesco-maghiare le-a mântuit, redându-le foștilor proprietari sau fiilor acestora fără profit și în condițiunile cele mai umane.

Înființată fără a-i sta la dispoziție nici un singur bărbat versat în știința contabilității, Dumnezeu știe cum ar fi dus-o fără ajutorul „Solidarității”, respectiv a revizorilor experți emiși de „Solidaritatea”, care au pus-o în ogașele contabilității.

¹ *Ibidem*, p. 9.

UN SFERT DE VEAC DIN VIAȚA BANCARĂ A ROMÂNILOR DIN NĂSĂUD ȘI VALEA SOMEȘULUI

A contribuit la înființarea unei societăți românești de consum și valorizare, precum și ajutorând cu obolul său școala, biserica românească și meseriașii români.

Când în anul 1910, cea mai mare școală confesională din jumătatea nordică a Transilvaniei - școala primară cu 5 puteri didactice din localitate ajunsese în pericol, „Albina” a fost prima și „Izvorul”, al doilea institut, care au ajutat-o și au mântuit-o de pieire¹.

În Ilva Mare

Banca populară „Ilva” în scurtul timp deja înființarea ei, cât și fosta „Reuniune de împrumut și păstrare” căreia i-a succedat, au avut în vedere în primul rând sprijinirea și ajutorarea micilor economi precum și a pușinilor comercianți și industriași români din loc și jur.

E de notat, că în timpul din urmă, formându-se aici mai multe societăți de consum, precum și industriale și comerciale, apoi micii comercianți Români, după război au lucrat cu mai mult curaj și râvnă, ba ce e mai mult, numărul lor a crescut văzând cu ochii în urma căroră, în câțva s-a pus stavilă lăcomiei evreiești în așa mod, că pe acest teren în Ilva Mare se și poate observa neputința evreilor.

Ori cât de mică să fie o bancă, totuși, dacă este condusă cu pricepere și cu înțelegere pentru binele poporului, ea trebuie să trăiască, să crească, să înflorească: „La fapta bună mulți Români s-adună și mult pot cei buni împreună”, așa zice un poet².

Rezumat și încheiere

1. În toate regiunile ardelen și bănățene băncile românești s-au născut din nevoile economie impuse de lupta pentru existență a elementului românesc băștinaș, contra coloniștilor aduși ca opresori ori ca instrumente ale opresorilor spre desființarea Românilor autohtoni.

2. Băncile românești s-au înființat din impulsul unor cauze naționale publice, iar nu din pofta de câștig a alor câțiva acționari; numărul acționarilor nu este la noi o cifră minimală, de care se face abuz sub scutul legii comerciale. La noi nu există nici ca excepțiune vreo bancă cu 7 acționari, ci aici este tipul general de societăți cu sute și mii de acționari. Ca semn văzut în firmă, aproape toate poartă denumirea de „Institut de credit și economii”, un titlu împrumutat de la „Albina”, care singură justifică această calitate, fiind întemeiată într-o epocă anterioară regimului legii comerciale, până când celelalte s-au fondat numai după introducerea codului de comerț ungar. Pușini oameni observă astăzi că este un anacronism a adauge la firma „Albinei” calificativul de societate anonimă, ori cuvântul de „institute” pentru celelalte.

Dar băncile fondate după introducerea regimului societăților anonime, la noi au urmat totuși vechea tradiție din epoca anterioară, a „institutelor” cu mii de membri, numiți acum acționari.

3. Nemijlocitele nevoi financiare, care au creat băncile românești, în această parte de

¹ *Ibidem*, p. 16.

² *Ibidem*, p. 25.

VASILE VLAICU

țară, au fost: lupta contra cămătăriei și apărarea gliei, a pământului strămoșesc contra acaparării din partea coloniștilor opresori, ajutați de o stăpânire dușmană.

În consecință, toate au început o activitate identică cu a băncilor populare și au continuat-o ca bănci agrare pentru răscumpărarea pământului strămoșesc, Fiecare bancă de aici are la activul ei național câte o sumă de iugăre de pământ și de imobile răscumpărate de la licitațiile, cu care cămătarii streini se sileau a ruina și a desființa poporul român de baștină din părțile locului. O statistică în direcțiunea aceasta ar fi un titlu de mândrie națională pe seama acestor bănci.

Ce privește lupta băncilor noastre contra cămătăriei, chiar și astăzi, cu puține excepții, aproape toate urmează tradiția cristalizată la banca „Ardeleana” din Orăștie, care înțelegea să facă jertfe materiale pentru ieftinirea creditului, susținând de multe ori cheltuielile băncii din alte venituri extrabancare, din diverse surse complementare.

Bănci populare, bănci altruiste, bănci agrare în cel mai curat înțeles al cuvântului, toate au fost de acord, atunci, când s-a pus chestiunea înființării unei bănci pentru reforma agrară, să înființeze Banca Agrară în România Liberă o bancă care, în parte, a căzut jertfă luptelor de partide politice, dar care totuși va trebui să trăiască și să continue vechile tradiții bancare ardelenesti și vechea luptă agrară de dezrobire a pământului strămoșesc de sub lanțurile ipotecare străine.

4. Modestia aplicată la calcularea dobânzilor de împrumuturi este împreună și cu modestia salariilor, remunerațiilor și a dividendelor, creându-se în aceste privințe niște adevărate uzanțe bancare ardelenesti.

Explicația zace în tendința generală și unanimă a milioanelor de acționari, ca să întărească temeliile și fondurile de rezervă ale acestor „institute de credit și economii”.

Cu excepția a 2-3 bănci mai noi, toate băncile românești din Ardeal și Bănat dispun de rezerve considerabile atât văzute, cât și potențiale sau latente.

5. Gestiunea de bancă se face cu dublu control: intern și extern obligator. În acest scop s-au asociat aceste bănci într-o organizație morală sub numirea de „Solidaritatea”, al cărei organ de publicitate este revista noastră.

6. Caracterizate prin o activitate determinată de nevoile apărării naționale pe teren financiar, economic, comercial și industrial, băncile românești din Ardeal și Bănat nu se îngrijesc numai de constituția lor pură românească, cu mii de acționari români, cu acțiuni nominative și cu excluderea străinilor, ci ele trăiesc numai din și pentru o clientelă a populației majoritare de baștină, pentru clientela mult persecutaților Români.

Ba, ce e mai mult, tot ce prisosea după acoperirea nevoilor prime de credit în toate ramurile economice, băncile ofereau în întregime pe altarul jertfelor naționale prin cota filantropică și culturală, cu care ele susțineau școlile și bisericile românești. Dividenda era totdeauna ceva secundar.

În lupta îndelungată pentru existență aceste bănci românești au putut reuși numai prin faptul că independența lor materială și morală a fost asigurată prin solidaritatea națională.

Foarte rar se găseau în trecut bănci românești cu reescont la Banca Austro Ungară, dar de regulă, se degajau de acel reescont ori pe cale scurtă, ori sistematic. Și oricât de surprinzător ar fi gestul unei bănci românești, care la obișnuita novație a unui reescont prezintă o sumă de zece milioane lei în numerar, cazul nu trebuie nici să mire, nici să jignească pe nimeni. Se întemeiază pe uzanțe vechi de soliditate și solvabilitate promptă, necondiționată.

Ar fi interesantă o comparație între activitatea băncilor românești băștinașe cu aceea

UN SFERT DE VEAC DIN VIAȚA BANCARĂ A ROMÂNILOR DIN NĂSĂUD ȘI VALEA SOMEȘULUI

a sucursalelor de aici ale marilor bănci bucureștene, care în loc să fi dat o mână de ajutor comerșanților și industriașilor români, au luat simplul rolul financiar din trecut al marilor bănci budapestane, dezmiertzând clientela veneticilor mai proaspeți și mai putrezi, cu credite chirografare și de gajuri comerciale, fără să cunoască nici calitatea clientelei lor, nici regimul legii de uzură, nici regimul concordatelor forțate, ba ce e mai mult, fără să aibă nici cel puțin un interes moral deosebit la sprijinirea elementelor minoritare exploatare și dușmane populației românești indigene, cum era cazul marilor bănci de la Budapesta. Astfel după ce-și vor fi pierdut dobânzile și beneficiile sperate, se vor târgui asupra scăderii capitalului și apoi se va vedea că jertfele materiale făcute de marile noastre bănci bucureștene pentru dezmiertzarea și încurajarea clientelei minorităților neromânești din Ardeal și Bănat nu vor putea fi nici când egale cu rezultatele morale, imposibile de obținut de la niște foști și actuali dușmani ai neamului românesc.

7. Deodată cu activitatea lor pe teren funciar, răscumpărând și redobândind pământurile și imobilele Românilor ajunse pe mâini străine, aceste bănci au pus temeliile și au clădit și comerțul și industria românească pe calea cea mai firească, de la mic la mare, de la slab la tare.

Deoarece până acum nu și-a dat nimeni osteneala să aprecieze activitatea băncilor noastre sub acest raport, scriitorul acestor rânduri a profitat de ocazia jubileului de 25 ani al revistei, ca să scoată la lumină un mic colțișor din această activitate.

Calitățile băncilor românești din aceste părți de țară sunt în funcțiuni de reciprocitate cu calitățile comerșanților și industriașilor români.

Într-un mediu economic al realității și solidității băncilor, comerțul și industria Românilor cu toți acționari și clienți ai acestor bănci, prezintă calități superioare comerșanților și industriașilor străini.

Până când aceștia din urmă continuă să se gireze ca detentori ai comerțului și industriei din România întregită și superiori economicește Românilor, adevărul este, că întregă existența străinilor în comerț și industrie este o simplă fațadă, o mască cumpărată pe credit. Acești străini colonizați pe vremuri cu forța pe la răspântiile drumurilor noastre au trăit și trăiesc numai din credit. O suflare de vânt le mai lipsește, ca să ajungă acolo, de unde au venit.

Ei nu sunt necesari.

Dar nu sunt nici folositori.

Din contră. Nu numai că exploatează în măsură maximală țara, dar mai și sabotează comerțul și industria, închizând prăvăliile și atelierile totdeauna Sâmbăta.

Față de aceștia vedem pe comerșanții și industriașii români plini de măduva și de sâmburele sănătos al realității cu bani gata. Existența și independența acestor comerșanți și industriași români a trebuit mai întâi luptată chiar mai înainte de începerea afacerilor, în vreme ce străinii erau alintați cu credite câte le dorim lăcomia personală, așa că cei mai mulți nici astăzi nu au ajuns la o existență materială independentă de cambii și iarăși cambii în veci neachitate, în veci neovaționate.

Străinii au început cu bocceaua (cu boarfele) în spinare și au continuat-o cu cambiile.

Românii însă au început cu avere curată și au continuat-o dezvoltându-se din profitul averii curate inițiale.

Ai noștri au fost sprijiniți de băncile noastre. Dar cum? Fără credite personale, ci totdeauna cu credite acoperite și supracoperite cu gaj de avere reală.

VASILE VLAICU

La această școală severă practică a vieții au învățat românii noștri comerț și industrie. Și dacă străinii sunt cea mai mare parte „prăvălie cu chirie și marfa pe datorie”, Românii noștri sunt și astăzi tot așa cum au fost „târgul cu bani și nunta cu lăutari”, apoi se tocmește dușmănește și plătește omenește și la cheltuială știe una și bună:

„Cheltuiește Române, dar vezi ce-ți rămâne!”

Simplu, natural, dar solid.

La educația, la dezvoltarea, ca și la întemeierea comerțului și industriei curate românești băncile noastre au lucrat cu efect decisiv, desfășurând și în această direcție o activitate, care le poate fi spre onoare, spre laudă națională.

Credem, că viitorul neamului nostru pe teren economic, financiar, comercial și industrial în aceste părți de țară este bine asigurat în ce privește soliditatea și trăinicia temelior. În proximitatea anilor vom avea să vedem și rezultatele hărniciei românești pusă de aici înainte mai mult în slujba neamului românesc decât în robia streinilor, cărora nu va mai trebui să le fim nici slugi, dar nici clientelă bună de exploatat până la jaful speculei maximele.

Această speculă maximalizată dar nemaximizabilă, ultima producție industrială a străinilor pripășiți în România, va fi ultimul jaf în economia națională românească.

Astăzi, leul se deșteaptă din somnul în care l-au narcotizat exploatorii comerțului, industriei, finanței și economiei românești¹.

„REVISTA BISTRITEI” Nr. 3.

„ISVORUL”
reuniune de împrumut și păstrare în Sângeorgiul român (Óláhsezentgyörgy)

Convocare.
Reuniunea de împrumut și păstrare „ISVORUL” va avea
a IV-a adunare generală ordinară
în Óláhsezentgyörgy—Sângeorgiul român la **16 Februarie 1908 la 2 ore p. m.** în localul bănesc. Sunteti rugati a lua parte sau in persoană sau prin plenipotenți.

Obiectele:

1. Constituirea adunării și alegerea comisiei verificatoare.
2. Raportul direcției și al comitetului de revizuire despre gestiunea anului 1907.
3. Aprobarea bilanțului, distribuirea veniturii nete și darea dividendelor.
4. Alegerea unui membru în direcție.
5. Alegerea comisiei conturilor.
6. Fixarea salariilor pe timp de 3 ani.
7. Primirea membrilor noi.
8. Intrarea „Isvorului” ca membru la „Solidaritatea”.
9. Transformarea reuniunii „Isvorul” în societate pe acți.
10. Alte propuneri.

Dacă în ziua de 16 Februarie nu vor fi prezenți membrii ceruți de statut, a doua adunare generală se va avea în **1 Martie 1908 la 2 ore p. m.** fără altă convocare, însă tot cu această ordine de zi. Óláhsezentgyörgy—Sângeorgiul român, la 17 Ianuarie 1908.

Dr. ANDREIU MONDA m. p.
director.

Active		Contul Bilanț.		Pasive	
Casa în numără	2130 18	Parti fundamentale	29254 18	Depuneri	31726 70
Obligațiuni cu cavești	61895 66	Depuneri	322	Fondul de rezervă	59
Împrumuturi bănești	23299 26	Fondul filantropic	10 77	Fondul realităților	2817 85
Mobilier după amortizare	124 83	Interese anticipate și conturi creditoare	2284 18	Profit net	2284 18
Spese de fondare după amortizare	124 82				
Interese restante	15 15				
Cont debitor					
	Coroane 87618 70			Coroane 87618 70	

Eșite		Contul Perdere și Profit.		Intrate	
Interese după depuneri	2515 93	Interese	3741 94	Interese	1522 07
Dare de stat și comisiune	843 77	Provizioni și diverse	225 66	Taxe de înscris	111
Compenzițe de timbru	34 68	Taxe de înscris	111	Cont debitor	15 15
Salare	790				
Chirie	193				
20% amortizare de mobilier	124 83				
20% amortizare din spese de fondare	124 82				
Spese curente și portu	3284 18				
Profit net					
	Coroane 7728 54			Coroane 7728 54	

Impărțirea profitului net.

9% interese după partiile fundamentale	—	—	—	—	1369 41
9% dividende	—	—	—	—	811 84
Fondului de rezervă	—	—	—	—	447 66
Fondului filantropic	—	—	—	—	57
Fondului realităților	—	—	—	—	68 69
Remunerazioni	—	—	—	—	338 45
					Coroane 2984 18

Fondul de rezervă cu finea anului 1907	—	—	—	—	1980
Fondul filantropic cu finea anului 1907	—	—	—	—	80
Fondul realităților cu finea anului 1907	—	—	—	—	80
					Coroane 1870

Óláhsezentgyörgy — Sângeorgiul român, 31 Decembrie 1907

Dr. Andreiu Mondă m. p.   Iosif Wagner m. p.   Ioan Marcu m. p.
Teodor Marțian m. p.   Alexandru St. Bula m. p.

Examinându-l l-am aflat corect.

Óláhsezentgyörgy — Sângeorgiul român, la 12 Ianuarie 1908.

Comitetul de supraveghere.
Iustin Schorza m. p.   Teodor Isprutan m. p.   Simion Alaci m. p.

¹ Ibidem, pp. 39-40.

VARIA

ESEURILE POLITICE ALE ILENEI MĂLÂNCIOIU

ICU CRĂCIUN

Volumul *Crimă și moralitate*, publicat în 1993¹ și reeditat în 2006 la Editura Polirom, cuprinde 28 de eseuri politice, tipărite de Ileana Mălâncioiu între anii 1990 și 1993, majoritatea în revista 22 (în total 25), doar 3 în cotidianul *România liberă*. Actualitatea, perenitatea și, din păcate, scepticismul lor sunt valabile și astăzi. Atunci, o serie de poeți și prozatori și-au pus uneltele vocației în cui și au devenit jurnaliști de marcă pentru a-i învăța pe români să discearnă binele de rău și adevărul de minciună.

În textul prezentat la Madrid în 8 mai 1990, la *Colocviul Perestroika și literatura din țările Europei de Est*, cu titlul *Revoluția nu a fost un spectacol de iluzionism*, autoarea face o radiografie pertinentă a vieții culturale și sociale de dinainte, dar și din cele patru luni și jumătate trecute de la evenimentele din decembrie 1989. Faptul că, în poezie, „Lupta cu morile de vânt ale totalitarismului ni s-a impus în cele din urmă de la sine” și că „Această luptă a îmbrăcat în ultimă analiză două forme”: una tragică, urmând direcția sublimă a quijotismului, întruchipată de Eminescu și Bacovia, și „alta axată pe acel răsău – plânsu’ (...) pe care poezia românească tânără l-a preluat de la pururi tânărul Nichita Stănescu”, iar între aceste direcții a așezat suprarrealismul lui Gellu Naum, mă îndreptățește să spun că Ileana Mălâncioiu este una din conștiințele cele mai lucide și mai avizate în fenomenul literar românesc. Că în prima direcție așază poeți de diferite structuri, de la E. Jebeleanu, până la Mircea Dinescu, cu al său volum *Moartea citește ziarul*, influențat de parabolele civile ale autorului volumului *Hanibal* (1972), poezii politice agreeate, de altfel, de tinerii poeții ai vremii, dornici să-și salveze ființa, este justificată. Mai târziu, într-un alt text, intitulat *Ce au făcut atunci intelectualii?*, îi va sugera prietenului ei, Andrei Pleșu, pe atunci ministru al culturii, „să nu facă abstracție nici de demnitatea celor ce au scris *Moromeții* (M. Preda) și *Biserica Neagră* (A. E. Baconsky) și *Parabole civile* (E. Jebeleanu)” și nici de „neimplicata *Cele șase maladii ale spiritului* (C. Noica)”, vorbindu-se mai mult de cei șase demnitari detronați care au semnat o scrisoare de protest, readuși la demnitățile lor de noul regim iliescian. Totuși, I. M. îl sancționează încă din 1990 pe Dinescu, care, disident fiind, afirma în interviul *În cazarma lui Ceaușescu*, publicat în *Liberation*, că „sistemul socialist ar avea un Mesia în persoana lui Gorbaciov”, respingându-l total: „În ceea ce mă privește nu am crezut niciodată că Gorbaciov ar putea să fie un Mesia nici măcar pentru Uniunea Sovietică, pentru simplul fapt că imperiul și libertatea sînt două lucruri care nu merg împreună. Ideea de libertate duce la aceea de autonomie pe care imperiul o refuză” scria autoarea volumului *Urcarea muntelui*, volum tipărit în 1985 în care descria Golgota pe care o urca națiunea română. A intuit încă din 1990 opinia găunoasă a lui Dinescu, care – după mine - a dezamăgit profund cu orientările sale anacronice din ultimii 30 de ani; se știe că, după răzmerița din decembrie 1989, M. Dinescu a ajuns președintele Uniunii Scriitorilor, dar, scrie I. M., „nu se mai ocupă decât de tipărirea cărților sale în sute de mii de exemplare (care în mare parte zac în depozitul Cărtii Românești și pe tarabe, în vreme ce revistele

¹ Ileana Mălâncioiu, *Crimă și moralitate*, Editura Litera, București, 1993.

ICU CRĂCIUN

și-au redus sub orice limită tirajele din lipsă de hârtie), de editura sa particulară, de tipografia sa (în care am investit atâția bani și atâtea speranțe), de mașinile sale personale, de Academia sa Cațavencu (despre care declară la SOTI că i-ar da satisfacții mai mari decât Uniunea), de vila moștenită de la tovarășa Mia Groza, de vânat fazani și de alte lucruri de acest fel pe care, în ciuda mizeriei în care se zbate majoritatea *alegătorilor săi*, le socotește de la sine-nțelese” (vezi eseu *Tristețea de a supraviețui*). Să nu uităm că tot el este cel care l-a sfătuit pe Iliescu, în privința manifestanților din Piața Universității, înainte de a chema minerii, cu următoarea sugestie: „Pune, bre, tunurile cu apă pe ei! Să fiarbă în suc propriu!” La fel de indignată se arată atunci când regizorul Sergiu Nicolaescu declara „nonșalant că dumnealui s-a simțit la revoluție ca la filmare”, știind că și-au dat viața peste 1000 de români și că „s-a trecut cu șenilele tancului peste oameni tineri și nevinovați” pentru vina că nu mai suportau regimul în care el n-a simțit lipsurile. Pentru ea, cel mai de seamă disident român a fost Paul Goma, cel care l-a beștelit pe Breban, acuzându-l de om al Securității, dar și de faptul că „așa cum îl aplaudă cu elan pe D-l Ion Iliescu – așa l-a aplaudat în începutul domniei sale pe Nicolae Ceaușescu”. Eseista nu uită să-l amintească la capitolul poezia rezistenței pe Virgil Marinescu cu volumul său *Guillaume poetul și administratorul*, care a influențat toată poezia optzeciștilor, iar pe Ana Blandiana cu prozele din *Proiecte de trecut*, din care un text are „o imagine cutremurătoare cu o insulă formată artificial în mijlocul fluviului (care reprezintă un simbol al socialismului) este descompusă de apele dezlănțuite și rezidită la loc, cu ajutorul oaselor deținuților care au zidit-o, scoase la suprafață de valuri din groapa comună a insulei. Cel care supraveghează după potop refacerea insulei artificiale este același supraveghetor al închisorii care a construit insula, diminuat, e drept, în grad dar mai activ și mai important în fond decât a fost altădată”.

La începutul lui mai 1990, se întreba retoric „unde or fi teroriștii”, care trăgeau din orice poziție (vorba zâmbărețului) și cum de Biblioteca Universitară a fost distrusă, iar „în sediul Comitetului Central nu s-a tras nici un glonț, deși se afla alături”. Cât privește răspunsul generalului Militaru stai și te crucești: „... era normal să nu ne fi arătat nici un terorist, fiindcă, dacă a-mi fi văzut unul singur, prin el i-am fi văzut și pe ceilalți” (!); Becket și Ionescu ar fi fost invidioși pentru o asemenea replică absurdă! De atunci a înțeles recondiționarea/reșaparea vechilor structuri prin trecerea lor din vechea nomenclatură în cea nouă, constatând cu amărăciune că „în foarte multe locuri aceiași oameni, aceleași metode și aceleași minciună și suspiciune puneau stăpânire peste tot”. Să nu ne facem iluzii că vom afla adevărul atâta vreme cât la butoane se află nomenclaturiști din vechea gardă, „emanați ai revoluției”, care au manipulat și manipulează cum au vrut pe bieții români de bună credință constata în eseu *Ziua cea mai lungă a României*. Pentru I. M., cea care a scris în 1981(!) primul text în care l-a identificat pe Ceaușescu cu Hitler, iar România socialistă era comparată cu o închisoare, cel mai important document pentru români, până la data amintită, constituie *Proclamația de la Timișoara*, semnată de peste 3 milioane și jumătate de oameni; din păcate, regimul tovarășului Iliescu n-a ținut cont de acest document, după cum a refuzat și un dialog cerut de lumea care manifesta pașnic în Piața Universității, între care se afla și poeta. Atâta timp cât destul de mulți tineri făceau greva foamei în mijlocul Bucureștiului, dorind să știe doar atât: *cine a tras în noi?* și *unde ne sunt teroriștii?* (întrebări ce se vor repeta și-n alte eseuri și încă își așteaptă răspunsul!), nu se putea vorbi de democrație susținea în eseu *La trezirea din coșmar*, publicat în nr. 23/1990 al revistei 22, condamnând „vânătoarea de oameni” de către mineri și structurile Securității „ce trimitea la epoca de piatră care a avut loc în zilele de 14 și 15 iunie în București” în zbuciumatul an 1990, lucru ce „nu e doar de regretat, ci și de condamnat”. Regretabil a fost și faptul că Televiziunea Română s-a aliat cu guvernării și președinte Iliescu, susținând că a fost „așa-zisul complot legionar, la care ar fi participat drogați și proxeneți, cu care a fost speriată fără rost întreaga populație de bună credință a țării”. „În acele zile – scrie I. M., cu tristețe, aducând exemple concrete – s-a murdărit încă o dată tot ce spălaseră cu sângele lor morții tineri de-atunci”. Rolul principal în chemarea ortacilor, în frunte cu „lucefărul huilei românești”, Miron Cosma, și distrugerea laboratoarelor facultăților și sediile partidelor și ale redacțiilor, dar mai cu seamă agresarea populației pașnice l-a avut președintele „legitim” Ion Iliescu, care le-a și mulțumit pentru această „ispravă”, dar și securiștii ce „au regizat

ESEURILE POLITICE ALE ILENEI MĂLĂNCIOIU

acest coșmar menit să ne înjosească pe toți”. Despre vina președintelui „legitim”, mandat de popor aidoma lui Ceaușescu, și a premierului Petre Roman (cei doi emanați zâmbăreți ai României post-revoluționare) va scrie și în articolul *Încă un zâmbet pentru liniștea Dumneavoastră* cu ocazia acelor evenimente tragice când, în beciurile Miliției, se mai aflau elevi arestați ilegal. Să notăm și faptul că intelectualii care s-au opus aducerii minerilor la București au fost etichetați de către „oamenii de bine” drept dușmani ai poporului, culminând cu cererea de a fi arestată nimeni alta decât Doina Cornea. În 1991, la o altă descălecare a minerilor în București, când Petre Roman a demisionat, s-ar fi putut evita – scrie aceeași I. M. – noua tragedie, dacă premierul, încă nedemisionat, ar fi mers el în Valea Jiului să discute cu ortacii. Când minierii au intrat în Parlament, cu petarde și bombe lacrimogene în buzunare, primite de la securiști, au fost conduși până la intrare de către organele de ordine, după care acestea au dispărut „ca din întâmplare” scrie cu năduf eseista. Iată o nouă întrebare recurentă, care așteaptă răspuns: cum se face că „puterea a investit o pătură socio-profesională cu dreptul de a se substitui organelor de ordine, creând astfel un precedent?”

Nu scapă de condeiul intransigent al I. M. nici biserica, fiindcă nici o „față bisericească n-a oprit acea vânătoare barbară, după cum nu a protestat nici atunci când se dărâmau biserici”. Articolele sale acide au avut menirea de a trezi lumea la realitate, de a-i deștepta din „somnolența în care au căzut pe toți cei care au urmat, nu din convingere, ci în virtutea inerției, Frontul Salvării Naționale”.

Eseul *Prețul înmormântării* este un omagiu răscolitor dedicat țaranului roman, fost ceapist, care avea o pensie ce nu depășea 100 de lei. Din acești bani, a reușit să-și adune în 10-15 ani o sumă cu care să fie înmormântat creștinește („cam cât pensia pe o lună a unui criminal ca Al. Drăghici”), bani ce s-au devalorizat în doi ani, ajungându-i să-și cumpere un sfert de sicriu, fără a mai face cheltuieli cu ceremonii funerare.

În textul *Imaginea coloniei penitenciare în literatura română*, prezentat la colocviul de la Sorbona din 20 aprilie 1991, apărut în revista 22, I. M. vorbește auditoriului despre lupta armată a partizanilor români împotriva regimului securisto-comunist, instalat cu ajutorul tancurilor sovietice, despre cei condamnați pentru vina de a fi fost legionari, liberali sau țărăniști, unii pentru că au studiat în Apus, alții că s-au opus colectivizării sau că au refuzat să se înroleze în diviziile procomuniste Tudor Vladimirescu și Horia, Cloșca și Crișan. Soarta cărților este asemănătoare; multe au fost arse sau interzise de a fi citite; cei care au fost prinși cu cărți interzise au fost dați afară din școli și din facultăți, alții au ajuns să facă ani grei de pușcărie comunistă. Scurta relaxare de după instalarea lui Ceaușescu, a permis - zice I. M. - tipărirea unor cărți de certă valoare: *Moromeții* (volumul II), de M. Preda, *F și Vânătoare regală*, de D. R. Popescu, primele cărți ale lui Buzura și Breban, *Iarna bărbaților* a lui Ștefan Bănuțescu, *Galeria cu vișă sălbatică* a lui Constantin Țoiu, *Lumea în două zile* a lui George Bălăiță, poeziile lui Nichita Stănescu și ale generației sale, *Lunga călătorie a prizonierului* a lui Sorin Titel, romanul *Ostinato* al lui Paul Goma, *Clopotul scufundat* al lui Livius Ciocârlie, volumele textualiștilor și postmoderniștilor. Din nou, deplânge faptul că societatea nu a acordat o atenție mai mare gestului disperat al lui Liviu Babeș, cel care și-a dat foc pe o pârtie de lângă Brașov în semn de protest față de regim, și s-a oprit mai mult asupra protestului celor șase demnitari comuniști care, între altele, „scriau, negru pe alb, că nu pentru asta au înființat ei Securitatea (Adică, pentru ce făcea ea și când nu mai erau demnitari)”. De asemenea, sunt pomeniți poeți care au ajuns „la limită prin moarte și sinucidere”: Daniel Turcea (cu cartea sa *Entropia*), Marius Robescu, *poetul spiritului însetat de real*, „găsit mort în locuința sa și înmormântat fără să se facă nici o cercetare”, Marcel Mihalaș, adus de Securitate în stadiul de nebunie și sinucidere, Gellu Naum retras în suprarealismul său devastator, la cultura practică de C. Noica și ucenicii săi; „cărțile rezistenței” ne-au hrănit spiritual, fiind amintite: *Minima moralia* a lui A. Pleșu, romanul *Dimineața pierdută* a Gabrielei Adameșteanu, *Proiectele de trecut* ale Anei Blandiana (despre mitul creat în jurul deportaților din Bărăgan), romanele lui Buzura. Autoarea ține să ne reamintească numele lui E. Jebeleanu, cel de care se leagă începuturile poeziei rezistenței prin poemele și tabletele sale incendiare, adunate în volumul *Hanibal*, publicate întâi în *Contemporanul*, fapt pentru care autoritățile au desființat această revistă. Sunt amintite și volumele de memorii: *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* al lui C. Noica, *Jurnalul fericirii* al lui N. Steinhardt, *Monarhia de drept dialectic* al lui Bellu Zilber.

ICU CRĂCIUN

Într-un alt eseu, *A rezista și a nu mai rezista*, scrie cu admirație și recunoștință, dar și cu tristețe despre Ovidiu Cotruș, intelectualul de talie europeană („Malraux l-a primit cordial și a stat de vorbă ca de la egal la egal”), „care a solicitat un biet post de redactor la o revistă din Timișoara și cererea i-a fost respinsă”, și Dinu Pillat, unul din marii cunoscători ai operelor lui Dostoievski, Kafka și Faulkner, neacceptat de Al. Oprea să lucreze la Muzeul de Istorie a Literaturii. Cazul Breban este comentat în eseu *Fiindcă morții nu se mai pot apăra*, unde I. M. afirmă cu justețe: „Talentul, cu care se justifică D-l Breban, nu-i justifică erorile, ci dimpotrivă”, una dintre ele fiind aceea că „nu-l ierta nici mort pe Preda pentru că a fost mai stimat decât el”, autoarea punându-și întrebarea încă din 1991, întrebare ce este actuală și astăzi: cum se face că lui i se permitea să plece la Paris când dorea, fără a lăsa un „gaj suspect de vinovat” în țară? Timpul și C. N. S. A. S.-ul i-a dat dreptate Ilenei Mălăncioiu!

Multe lucruri rele, condamnabile, s-au făcut în primii trei ani, după decembrie 1989. Unul dintre ele este că avem o „Constituție nostalgică, făcută cu înlocuitori. O Constituție, trecută printr-un referendum în care poporul a fost înșelat – notează I. M. – prin care se consfințește faptul că am ajuns de la Republica Prezidențială a tovarășului Ceaușescu la Republica Prezidențială a tovarășului Iliescu”, cel care, în calitate de președinte „ar fi pierdut printr-o singură semnătură pusă în necunoștință de cauză pentru exportarea minereurilor neferoase de la Baia Mare nici mai mult nici mai puțin decât un miliard”. Tot atunci au fost achitați „vechii tovarăși de luptă din C. P. Ex. În fond, pentru ce să mai fie cercetați săracii dacă și ei luptau, ca și președintele nostru legitim, tot pentru menținerea cu orice preț a acestei Republici?” ne întrebăm și noi alături de autoare. Și întrebările vor continua și-n alte eseuri, inclusiv cele legate de Televiziunea Română aservită intereselor fesenștilor și securiștilor deveniți peste noapte sereiști sau cele legate de procesul comunismului, proces care, în România, nu va avea loc niciodată atâta timp cât nostalgicii neocomuniști și odraslele lor vor viețui pe acest pământ. Într-un alt eseu care dă titlul acestui volum, scrie despre imperfecțiunea ființei umane, despre vină și moralitate și despre criza valorilor în România postdecembristă, ajunsă „o arenă de circ”.

În privința revenirii regelui Mihai I pe pământurile natale, se cunosc umilirea și batjocura la care a fost supus Majestatea Sa de către Iliescu și adepții săi, „oameni de bine”, deveniți și ăștia, peste noapte, mari credincioși, obligându-l pe Regele nostru să ia din nou calea pribegiei. N-am știut însă că Petre Roman și-a permis să facă afirmația că „vizita regelui a fost *simpatică* (s. n.)”. Câtă nerușinare! Și totuși, cu ce mare entuziasm a fost întâmpinat de români, ratându-se încă o dată revenirea patriei la Regat, aidoma atâtor state prospere din Vest. Cu potlogari, derbedei și oameni certați cu legea în Parlament sau puși în posturi cheie, România va rămâne pururea în coada listei în orice domeniu! Vă mai aduceți aminte de reacțiile senatorului Dumitrașcu și ale altora de teapa sa?!

Câteva eseuri comentează chestiunea exilului românesc, altele tratează implicarea profundă a Alianței Civice în politică prin Partidul Alianței Civice, condus de criticul Nicolae Manolescu, și unirea cu partidele istorice în Convenția Democratică împotriva fesenștilor majoritari în Camera Deputaților, cei care „ne-au dat republica prezidențială pe care o avem” în frunte cu președintele *legitim* Iliescu, cel care și-a ieșit din fire în campania electorală de la Constanța ca să ia de guler un tânăr, întrebându-l furios: „De ce huidui, mă, animalule?!” Dincolo de ironia, sarcasmul și umorul fin al eseistei, trebuie apreciate obiectivitatea, demnitatea și limpezimea acestor scrieri. „N-am umblat niciodată pe la stăpânire – scria ea în 1992, referindu-se la numirea diplomaților - și nădăjduiesc să mă ajute bunul Dumnezeu să nu-mi pierd judecata și să fac la bătrânețe ceea ce n-am făcut la tinerețe. Cu alte cuvinte, să mă ajute să rămân un om liber care să poată să spună adevărul atunci când crede el că trebuie și nu când hotărăște partidul (ambasadorul)”.

Au trecut 27 de ani de la publicarea pentru prima dată a acestei formidabile cărți. Cititorii de astăzi, dar și procurorii care se ocupă de evenimentele din decembrie 1989 și de Mineriade au, prin ea, cel mai bun martor, dacă, s-ar nimeri s-o citească. Mă încâpăținez să cred că e prea actuală ca să nu fie retipărită.

COMUNISM

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII COMISARIATULUI DE POLIȚIE NĂSĂUD ȘI SECTORULUI DE JANDARMI RODNA ÎN PERIOADA ALEGERILOR ELECTORALE DIN 1946

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Perioada de după 1945 și până la începutul anilor '60 a marcat, pentru structurile Ministerului Afacerilor Interne, o accentuată criză de cadre. Trecerea de la un regim politic total diferit la cel instaurat după 6 martie 1945 a impus necesitatea purificării și înlocuirii cadrelor vechi, loiale regimului trecut, cu cele noi, dedicate edificării noii ordini sociale și de stat. Fenomenul s-a reflectat puternic și în cadrul Ministerului Afacerilor Interne¹.

Partidul Comunist, având sprijinul sovieticilor, a reușit să-l impună pe Teohari Georgescu în funcția de subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne în guvernele Sănătescu II și Rădescu, el răspunzând de probleme administrative. Poziția convenea comuniștilor, întrucât de ea depindea numirea primarilor și a prefecților, ceea ce i-a ajutat foarte mult la adjudecarea acestor posturi foarte importante din administrația teritorială.

La scurt timp după numirea sa, Teohari Georgescu a încercat să plaseze persoane agreeate de P.C.R. în structurile organelor de Siguranță, lovindu-se însă de opoziția lui Nicolae Rădescu. Practic, Partidul Comunist a putut să-și impună propriile cadre în M.A.I. doar după 6 martie 1945, când lui Teohari Georgescu i s-a încredințat conducerea ministerului. Numirea în funcții de conducere la Siguranță și Poliție a unor persoane de încredere era imperios necesară pentru P.C.R., care dorea să folosească aceste instituții pentru a prelua cât mai repede controlul asupra întregii societăți. Anihilarea partidelor politice, comunizarea administrației și a celorlalte structuri de stat au fost facilitate de aportul informativ și operativ al organelor de Siguranță².

Conducerea M.A.I. a fost împiedicată să treacă rapid la epurarea cvasitotală a aparatului din subordine de nevoia acută de personal, șefii de compartimente cerând continuu suplimentarea numărului de subalterni pentru a-și putea desfășura activitatea cât mai eficient³. La sfârșitul anului 1946, șeful Chesturii de Poliție a Municipiului Cluj, prim chestorul Gheorghe Crăciun, le atrăgea atenția superiorilor de la centru că „trebuie neapărat a se lua măsura de a se da personal suficient. Căci numai în acest fel se va putea face față problemelor⁴. Totodată, Gheorghe Crăciun, cerea suplimentarea numărului de angajați din subordine, subliniind însă că avea nevoie doar de oameni ce îndeplineau anumite condiții: „Personalul care se va repartiza să fie instruit și să aibă aptitudini de a corespunde la Biroul

¹ Liviu Țăranu, *Problema cadrelor în M.A.I. (1948 - 1965)*, în „Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă – CNSAS - Studii 1”, București, 2001, p. 28.

² Liviu Pleșa, *Cadrelor securității în timpul lui Teohari Georgescu*, în „Caietele CNSAS”, Anul IV, 2011, nr. 1-2 (7-8), pp. 9-10.

³ *Ibidem*, p. 13.

⁴ *Ibidem*.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Siguranței, întrucât se cere un adevărat «miros de copoi»¹.

După reîncadrarea Transilvaniei de Nord la statul român, Poliția de reședință Bistrița a revenit în subordinea Direcției Generale a Poliției și a Inspectoratului Regional de Poliție Cluj². Biroul Siguranței din cadrul Poliției de reședință Bistrița era organizat ținând cont de problemele stringente. Ele au fost precizate într-un alt ordin circular, secret, din 20 mai 1945. Criteriile care trebuiau avute în vedere au fost următoarele:

- mișcarea extremistă de dreapta;
- foste partide politice;
- asociații culturale, sociale și bisericești;
- rasism, șovinism și reacționari;
- elemente care împiedică democratizarea țării.

Prin „foste partide politice” trebuia să se înțeleagă cetățenii care „actualmente nu se găsesc ca aderenți ai FND –ului”. În special, trebuiau identificați „membrii proeminenți ai fostelor partide: național-țărăniști, liberali, gogo-cuziști, etc., care actualmente se abțin de la o activitate politică, în cadrul programului FND –ist”. Aceștia trebuiau să fie urmăriți, „filându-se zi cu zi”, pentru a se preveni o eventuală colaborare prin care ar intenționa să răstoarne „actuala stare de lucru”³.

Un an mai târziu, printr-un ordin din 15 martie 1946 al Direcției Generale a Poliției, se atrăgea atenția asupra atitudinii polițiștilor „față de activitatea și manifestările organizate de diferite partide politice”⁴.

La 9 aprilie 1946, Direcția Generală a Poliției a trimis în teritoriu instrucțiuni pentru organizarea și coordonarea activității informative. Ordinul, preluat de Inspectoratul Regional de Poliție Cluj și transmis mai departe, era un îndreptar tehnic cu norme pentru poliția de siguranță pentru a se asigura ordinea publică și siguranța „statului democrat”⁵.

Lipsa cadrelor pregătite a determinat totuși P.C.R. să mențină în Poliție și Siguranță mare parte din foștii angajați, cel puțin pentru o perioadă⁶. Cea mai simplă armă, pentru a-ți menține funcția și avantajele ce denotă din aceasta, a fost compromisul. Pentru a da bine în ochii superiorilor aduceau învinuiri anonime pentru fapte imaginare, camarazilor cu nimic întemeiate, numai din dorința nedemnă de a calomnia, a denigra, folosindu-se de note informative. Asemenea directive și metode au urmat și cadrele poliției și jandarmeriei din zona Năsăudului, venind cu două exemple din anul 1946. Este vorba de șeful comisariatului de poliție Năsăud, Ioneanu Ilie, și șeful postului de jandarmi Rodna, Tudoran Ioan.

Ioneanu Ilie se remarcă prin marea cantitate de note informative adunate pe parcursul unei perioade scurte de timp, începând cu luna mai și terminând cu începutul lunii august al anului 1946. Oprindu-ne asupra tipologia notelor informative, în ce privește formularea lor, acestea începeau cu „suntem informați că”, „stând de vorbă în diferite împrejurări cu cetățenii”, „circulă zvon public că” sau „suntem informați precis”, uneori continuându-se cu propuneri și terminându-se, totdeauna, cu expresia „măsuri luate” care avea formula standard „din partea noastră s-au luat măsuri pentru supraveghere și verificare, orice caz afirmativ se va raporta la timp”. Toate aceste note informative erau încadrate ca „strict secrete”. Majoritatea notelor făceau referire la:

¹ *Ibidem*, p. 14.

² Iosif Uilăcan, *Județul Năsăud în anul 1946*, în „Revista Bistriței”, XXVII/2013, p. 280.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Liviu Pleșa, *art. cit.*, p. 12.

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII COMISARIATULUI DE POLIȚIE NĂSĂUD ȘI SECTORULUI DE JANDARMI RODNA ÎN PERIOADA ALEGERILOR ELECTORALE DIN 1946

- I) partidele istorice;
- II) la alegerile ce urmau să aibă loc;
- III) soarta sașilor din zonă;
- IV) reforma agrară și Frontul Plugarilor;
- V) Uniunea Sovietică și Marile Puteri;
- VI) diferite acțiuni ale unor „brigăzi” și ale unor „reacționari”.

În cele ce urmează vom da publicității asemenea note informative, respectând ordinea tematică enumerată mai sus.

I) Partidelor istorice, din ele putând afla date despre viața lor pe plan local, spre sfârșitul existenței lor:

a) *Suntem informați că în ziua de 26 mai 1946 Partidul Național Liberal (PNL) va ține o adunare în orașul Năsăud, sub președinția d-lui dr. Nacu Dumitru din acest oraș.*

Din informațiuni precise, la această adunare va lua parte și C. Brătianu.

Această adunare este ordonată în mod indiscret de a lua parte toți membrii PNL din întregul județ Năsăud.

Din informații, la adunare vor lua parte și membrii din Partidul Național Țărănesc (PNT).

În general spiritul populației, nu este convinsă și hotărâtă până în prezent de ce partid să se atașeze, spre a avea o mai mare siguranță în viitor.

Adunarea se va ține în curtea școlii Normale din acest oraș.

Membrii PNL lucrează în mod camuflat pentru organizarea adunării din 26 mai 1946¹.

b) *Partidele istorice, Partidul Național Țărănesc – Maniu (PNT – Maniu), Partidul Național Liberal – Brătianu (PNL – Brătianu), fiind informați de guvernul actual vor face o schimbare a prefecților, a primarilor din întreaga țară cu privire la reușita alegerilor și fiind informați și aceea cum că alegerile se vor face pe comune; totodată mai sunt informații că în comisii vor lua parte numai membri din Frontul Național Democrat (FND) și pentru a combate aceste măsuri au ajuns la hotărârea ca în fiecare comună să formeze o echipă de sacrificiu [care] să atace acele comisii, din informațiuni precise în ziua de 1 iulie a. c. Profesorul Pop Leonida, președintele PNT – Maniu al județului Năsăud, însoțit de preotul [greco-catolic] Grigore Pop din comuna Telciu, s-au deplasat la București pentru a rezolva următoarele două chestiuni:*

1. de a fi la București pe ziua de 4 iulie spre a fi în așteptarea hotărârilor ce le va aduce cele patru mari puteri, deoarece sunt în așteptare, marile puteri vor da dispoziții ca armata rusă să se retragă de pe teritoriul românesc;

2. de a lua directive complete de modul de organizare a echipelor de sacrificiu și modul de înarmare a acestor echipe, spre a face față și a încurca propaganda guvernului actual².

La această apare și propunerea ca „organele superioare să ia măsuri mai severe pentru încurcarea și organizarea echipelor în cauză, mai cu deosebire în comunele Telciu, Zagra, Romuli și salva, prin care comune se bănuiește că mai mulți cetățeni posedă diferite arme”.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), Fond Comisariatul de Poliție Năsăud, Dosar nr. 1 – Hârtii confidențiale, Nota informativă din 22 mai 1946, f. 10.

² Ibidem, Nota informativă din 1 iulie 1946, f. 11.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

c) Suntem informați în mod sigur că avocatul Nacu Dumitru, președintele PNL – Brătianu, în ziua de 13 iulie 1946 a plecat la București spre a lua contact cu șefii PNL – Brătianu, unde se bănuiește, că ajungând la divergențe între ei, avocatul Nacu Dumitru s-a hotărât să se retragă, de a mai activa după indicațiile primite de la centru.

În urma acestor divergențe, avocatul Nacu Dumitru a luat contact cu d-l ministru Vântu¹ spre a trece în PNL – Tătărăscu, cerând totodată și unele condițiuni.

Deci, din informațiunile primite, reiese că avocatul Nacu Dumitru din orașul Năsăud este hotărât de a se retrage din PNL – Brătianu și a intra în PNL – Tătărăscu².

Suntem informați că între membrii organizației județene Năsăud a PNȚ - Maniu au devenit neînțelegeri pentru următoarele motive. În trecut având o întrunire secretă între membrii principali ai comitetului de partid și în discuțiile avute, o parte din membri au propus ca propaganda să se facă în mod democratic, în stilul dreptății.

Printre membrii care au ridicat și au propus cele de mai sus a fost profesorul Mute Nicolae, președintele organizației Năsăud, care a expus și a propus următoarele:

1. O mai dreaptă repartitie a bunurilor, spunând că este incompatibil ca unii să se lăfăiască în bunuri fără a munci, iar alții care muncesc din greu se află în suferințe.

2. Raționalizarea consumului.

3. Raționalizarea industriei și a comerțului astfel ca să nu existe numai o pătură restrânsă de profitori, comercianți și industriași care să speculeze marea masă a țăranilor, muncitorilor și funcționarilor.

4. Etatizarea băncilor pentru ajutorarea cetățenilor lipsiți, etc.

În concluzie, a spus că trebuie și este necesară o examinare totală a programului partidului, pentru a intra în spiritul vremii și a veni astfel cu soluții practice în ajutorul celor mulți și necăjiți.

Propunerile de mai sus ale prof. Mute Nicolae au provocat vehemente discuții, aprinse, între membrii partidului, adică între prof. Mute Nicolae, dr. Ioan Luca, Dănilă Pop și avocatul Jucan care nu au aprobat propunerile prof. Mute, în urma acestor discuții înfocate prof. Mute s-a considerat demisionat.

Mai suntem informați că la cele propuse de prof. Mute ar fi aderat și farmacistul Drugă Gheorghe, plus 5-6 membri marcanți al căror nume, până în prezent, nu s-au putut identifica [au hotărât] de a se retrage din PNȚ - Maniu și au trecut la PNL – Tătărăscu³.

Suntem informați precis că sunt tratative între conducătorii PNȚ - Maniu și PNL – Tătărăscu în a face fuziune.

Conducătorii PNȚ - Maniu au primit firul că parte din membrii marcanți ai conducerii PNL – Brătianu s-ar retrage spre a adera la PNL – Tătărăscu și pentru acest motiv al lor de a face fuziune, aceste două partide și la eventualele alegeri, părerea conducătorilor PNȚ - Maniu este de a nu lua parte la alegeri și dacă le reușește de a fuziona, speră că atunci vor avea o opoziție mai puternică⁴.

II) Alegerile, ce urmau să aibă loc în acel an, constituiau o prioritate absolută:

a) În intervalul de la 25.VI – 2.VII, a. c., stând de vorbă în diferite împrejurări cu cetățenii din oraș am auzit vorbindu-se despre viitoarele alegeri, despre reforma agrară,

¹ Ion Gh. Vântu, ministrul lucrărilor publice în guvernul Groza (1 decembrie 1946 - 5 noiembrie 1947).

² SJANBN, Fond Comisariatul de Poliție Năsăud, Dosar nr. 1 – Hârtii confidențiale, Nota informativă din 17 iulie 1946, f. 18.

³ Ibidem, Nota informativă din 19 iulie 1946, f. 19.

⁴ Ibidem, Nota informativă din 21 august 1946, f. 19.

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII COMISARIATULUI DE POLIȚIE NĂSĂUD ȘI SECTORULUI DE JANDARMI RODNA ÎN PERIOADA ALEGERILOR ELECTORALE DIN 1946

Frontul Plugarilor (FP) și problema sașilor înapoiți în țară.

Dintr-un grup de cetățeni, unul susținea că după părerea lui și chiar a mai multora, pe Valea Someșului, în viitoarele alegeri, vor lua majoritatea voturilor în mod sigur PNȚ care, cu toate că nu fac propagandă, vor fi învingători, urmați de pușinii liberali (Tătărăscu) și comuniști care vor lua numai resturi, căci totul se va îngloba în masă la PNȚ. De asemenea, PNȚ ar fi primit propuneri din partea mai multor unguri care s-ar fi pronunțat că ar fi de acord a merge să voteze pentru Maniu dacă ar fi asigurați că vor primi pământ și case mai bune...¹.

b) 1. Circulă zvon public, că pe Valea Someșului, în viitoarele alegeri, vor lua majoritatea voturilor în mod sigur PNȚ - Maniu, care, cu toate că nu fac propagandă, totuși vor ieși învingători și că le Valea Someșului al doilea învingător va ieși PNL Tătărăscu și comuniștii.

2. De asemenea circulă zvonul că PNȚ de pe Valea Someșului ar fi primit propuneri din partea ungarilor cum că s-ar atașa de PNȚ - Maniu să voteze în eventualele alegeri, dacă le promite că după alegeri vor fi asigurați spre a avea liniștea zilnică și neconturbați de nimenea...².

c) Referire la ordinul d-voastră la organizarea și înscrierea personalului în vederea alegerilor, avem onoare a vă raporta următoarele:

Personalul Comisariatului se compune din: șeful comisariatului, un comisar adjunct, un agent, un șef de secție și 6 gardieni publici.

Față de marele număr al elementelor reacționare ce le avem în localitate, nu putem face față cu personalul existent în caz că s-ar ivi ceva incidente.

Unități militare nu avem în localitate.

La sectorul de jandarmi există un sublocotenent și un sergent-major, trupă nu are.

Pentru a se putea față nevoilor serviciului, vă rugăm să binevoiți a interveni locului în drept ca din timp să se majoreze personalul, plus peste cel existent, cu un comisar ajutor, 4 agenți, un impiegat (?), o dactilografă, 9 gardieni publici și un pluton de ostași bine înarmat.

Numai astfel, întăriți, putem asigura bunul mers al alegerilor fără incidente³.

d) În ziua de 20 iulie 1946, din partea FND-ului s-a ținut o adunare în comuna Rodna, județul Năsăud și, aproximativ, după ce au vorbit trei sau patru oratori, s-a ivit un incident între FND-iști și reacționari.

În urma acestei adunări, circulă zvon public, că au luat parte mai mulți membri din PNȚ, printre care au fost și din orașul Năsăud spre a se pune la curent cu programul FND întrucât, în prezent, o mare parte din membrii acestui partid urmează a se retrage și a trece în organizația FND.

O parte dintre reacționari, care se aflau prezenți, au aprobat programul și au admirat mai cu deosebire pe oratorul Dr. Vianu, secretarul organizației locale PCR⁴.

e) Suntem informați precis că elementele reacționare din partidele istorice au lansat zvon public ca să nu voteze populația cu FND în eventualele alegeri, pentru faptul că în cazul dacă reușește guvernul actual, imediat după alegeri se va aplica și în Țara Românească aceeași doctrină din Uniunea Sovietică, prin aceea de a ridica bonurile individuale și de a lua

¹ Ibidem, Nota informativă din 2 iulie 1946, f. 15.

² Ibidem, Nota informativă din 7 iulie 1946, f. 17.

³ Ibidem, Nota informativă din 11 septembrie 1946, f. 28.

⁴ Ibidem, Nota informativă din 27 iulie 1946, f. 21.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

ființă colhozurile și că toată lumea va munci în comun și vor fi hrăniți de la cazan.

Comercianții, în urma acestui zvon, trebuie să ca pentru acest motiv Statul a majorat dările spre a nu mai putea rezista nici o prăvălie și tot comerțul să treacă la cooperative¹.

III) Soarta sașilor

a) Din convorbirile avute cu sașii din împrejurimi care lucrează la diferiți cetățeni am putut remarca următoarele:

- numitul Michael Rieger din localitatea Braunau-Austria de Nord a trimis o scrisoare numitei Fircu Saigen din comuna Dumitra în care îi scria că de câțiva ani de când trăiesc pe aceste meleaguri au trăit în bune condițiuni cu românii, unghurii, acum când au venit să strângă o avere și mai ales că s-a terminat războiul, cei ce se înapoiază la vetrele lor nu li se mai dă voie nici măcar a sta în locuința lor și, mai mult, li s-ar fi luat toate lucrurile de preț la intrarea în țară.

- din cei ce stau azi în averile strămoșilor lor (sașii), să nu se bucure prea mult căci starea actuală de lucruri se va schimba și decât să vină acasă să fie sclav, mai bine nu mai vine niciodată și va spune și copiilor ce soartă i-a așteptat pe sași după terminarea războiului².

IV) Reforma agrară și implicarea Frontului Plugarilor (FP)

a) Referitor la reforma agrară și FP, care au făcut atâtea nedreptăți la împărțirea pământului, dând vechilor săteni numai pământ din cel mai slab și dealuri, iar coloniștilor numai zăvoi și șesuri.

Din pământul rezervat așa-zis pentru cei ce urmează a veni de pe front și din spitale, a fost rezervat cele mai bune loturi care și azi sunt tot rezervate și exploatate de către cei din comitet.

Cu toate că și în comuna Dumitra au fost coloniști foarte mulți și toți au fost înscrși în FP, azi s-au desolidarizat de acest partid și trec a se înscrie în alte partide. În numita comună ar fi fost vreo 150 din care, astăzi, au mai rămas numai 17³.

V) Referiri la Uniunea Sovietică și Marile Puteri

a) Circulă zvon cum că în ultima hotărâre adusă de Marile Puteri la conferința de pace, s-a hotărât ca România să fie predată sub protectoratul Angliei. și pentru acest fapt, reprezentanții Armatei Roșii, care ar urma să facă această predare, se află deja în Vișeu de Sus, județul Maramureș, unde așteaptă comisia Angliei spre a începe predarea.

Mai circulă zvonul de comisia celor patru mari puteri ar fi adus prin ultima hotărâre față de România, ca unghurii aflați pe teritoriul Ardealului să fie predați Ungariei spre a liniști spiritele populației din ambele părți.

E posibil ca aceste zvonuri au fost date în public din partea elementelor reacționare⁴.

b) Circulă un zvon recent pe raza acestui comisariat că America și Anglia țin sau, mai bine-zis, au strâns legături cu Spania lui Franco și au luat măsuri ca să fie înarmată cu mult mai bine de cum a fost Germania și în cazul în care s-ar ivi vreo neînțelegere cu Uniunea Sovietică, susțin că există în Europa o armată puternică, adică Spania.

În mod camuflat, se lucrează în Spania la un nou armament sub indicațiile inițiatorilor americani și englezi, între care un armament inventat, un aparat cu raze puternice-

¹ Ibidem, Nota informativă din 14 august 1946, f. 25.

² Ibidem, Nota informativă din 2 iulie 1946, f. 15 și 7 iulie 1946, f. 17.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, Nota informativă din 3 iulie 1946, f. 16.

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII COMISARIATULUI DE POLIȚIE NĂSĂUD ȘI SECTORULUI DE JANDARMI RODNA ÎN PERIOADA ALEGERILOR ELECTORALE DIN 1946

ce care, la o distanță de 1.500 m., ar distruge tot ce există pe fața pământului.

Mai circulă zvon public că toți prizonierii germani, prinși de americani și englezi, în prezent se instruiesc în Franța de către instructori americani și englezi.

Pregătirile de mai sus se fac în scopul că dacă la data de 29 iulie când urmează a se ajunge la definitivarea conferinței de pace și la o eventuală neînțelegere cu Uniunea Sovietică, se dă ultimatum Uniunii Sovietice.

Bănuim că zvonurile publice de mai sus menționate sunt date în public de către membri marcanți ai partidelor reacționare prin care caută cu orice preț ca să încurce și deruteze bunul mers al Blocului Democrat¹.

c) Circulă zvon public în mod camuflat că Departamentul Ministerului de Comunicații ar fi dat dispozițiuni personalului de la căile ferate române, refugiați pe teritoriul Bucovinei, ca să nu se îngrijească de locuințe și să rămână așa cum se află.

În urma acestui zvon populația a ajuns la credința că Uniunea Sovietică va renunța la teritoriul Bucovinei și va fi din nou anexat României. Bănuim că acest zvon să fie lansat publicului de reacționari².

VI) Despre „brigăzi” și „reacționari”

a) Suntem informați că pe întregul cuprins al Ardealului sunt anumite formații, zise brigăzi, formate din români și majoritate unguri care se ocupă cu ademenirea copiilor între vârsta de 14 ani până la vârsta de 18-20 ani, îndrumându-i și chiar sunt trimiși în Anglia și America unde urmează să fie pregătiți și în urma educațiilor date să fie trimiși în coloniile respective pentru a-i instrui și educa pe locuitorii acestor ținuturi.

Aceste formațiuni, zise brigăzi, funcționează clandestin și sunt foarte bine plătite, atât agenții care lucrează pe teren, cât și capii care cad în cursă.

În ceea ce privește recrutarea acestor tineri, se face dintre meseriași, muncitori și, mai cu deosebire, dintre elevii din cursurile secundare, urmărind scopul de a căuta să reducă și să împiedice tineretul român de-a mai învăța.

Subiectele ce se propun în fața tinerilor recrutați sunt că în România nu vor putea să ajungă să ocupe posturi înalte, însă în America sau Anglia toți vor fi făcuți ofițeri și ingineri.

Din informațiuni, centrul acestor formații, zise brigăzi, ar fi Cluj, având și reprezentanți la București pentru procurarea actelor sau pașapoartelor necesare transportului în străinătate³.

b) Suntem informați că reacționari din comuna Salva, județul Năsăud, se organizează pentru a încurca bunul mers al alegerilor și că o parte din membri să posedă arme și grenade.

Intenția organizatorilor este ca în ziua alegerilor grupa înarmată să meargă înainte, iar după și grosul înarmat cu ciomege spre a ataca elementele din FND.

Din informații reiese că elementele reacționare din comuna Zagra, județul Năsăud, la fel și-au făcut planul de a-și organiza pentru termenul fixat al alegerilor o echipă puternică spre a ataca elementele FND-ului, însă nu am primit informații cum că ar fi înarmați.

Elementele reacționare din anumite comune sunt hotărâte că vor câștiga alegerile⁴.

¹ Ibidem, Nota informativă din 23 iulie 1946, f. 20.

² Ibidem, Nota informativă din 31 iulie 1946, f. 23.

³ Ibidem, Nota informativă din 1 iulie 1946, ff. 13-14.

⁴ Ibidem, Nota informativă din 18 septembrie 1946, f. 30.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

La această notă s-a anexat și propunerea de „a se interveni la Legiunea de jandarmi și spre a da dispoziții posturilor de jandarmi”, respectiv, de „a fi supravegheați membrii în cauză și în cazul oportun să li se facă percheziții domiciliare pentru a se găsi arme și muniții”¹.

În ceea ce-l privește pe șeful postului de jandarmi Rodna, plutonierul-major Tudoran Ioan, notele informative întocmite de acesta, de fapt, sunt niște raportări de la fața locului, în mare parte nefiind întocmite pe bază de zvonuri ca la Ioneanu Ilie, observându-se o anumită concretețe a raportărilor.

În cele ce urmează vă vom prezenta câteva exemple care să ilustreze modul de lucru al șefului postului de jandarmi din Rodna:

a) Întocmirea unui tabel nominal cu „inițiatorii care au făcut parte din comisia de maghiarizare a românilor din Rodna în timpul dominației maghiare din Ardealul de Nord în perioada 1940-1944”² conform ordinelor primite de la Legiunea de jandarmi Năsăud. Acest tabel îi cuprindea pe:

- Banfy Laszlo, preot romano-catolic, plecat din comună cu trupele maghiare;

- Peterfy Sandor, notar în Rodna, plecat din comună cu trupele maghiare³.

b) Reclamații verbale privind pe unii locuitori care simpatizau cu secta „Martorii lui Iehova”. Cereau lămuriri forurilor superioare ca să li se comunice, de urgență, dacă mai trebuie urmăriți acești sectanți și să le confiște materialul propagandistic religios specific sectei⁴.

c) Punerea sub urmărire a preotului greco-catolic Sângeorzan Lazăr din Rodna. Este vorba de o adresă către Postul de jandarmi din comuna Rozavlea, județul Maramureș, unde era plecat preotul în concediu pentru 15 zile, în care li se sugera să-l urmărească, cu cine ia contact, cât stă la orice persoană, dacă persoana respectivă este suspectă în evidențele lor de urmărire și dacă face propagandă antidemocratică⁵.

d) Informații despre evreii din comuna Rodna deportați și reîntorși în comună. Circulau informații că aceștia intenționau să atace noaptea casele diferiților cetățeni maghiari care, în timpul dominației maghiare, au deținut diferite funcții. Maghiarii erau și ei informați despre acest fapt, pregătindu-se, la rândul lor, să-i întâmpine cu topoare și ciomege⁶.

e) Despre atitudinea învățătorilor Lehot Harpa de la școala maghiară din Valea Vinului și Horvath Emilia de la școala confesională Rodna.

Primul se plângea că suferă de tuberculoză, n-are posibilitatea să se aprovizioneze cu alimentele necesare la fel ca toți ungurii din sat.

Învățătoarea Horvath Emilia își exprimase părerea că vrea să demisioneze din învățământ sau să plece din localitate motivând că o dușmănește partea intelectuală din comună⁷.

e) Diferende inter-etnice la școlile din comună privind încadrarea la Școala de stat a unor învățători de origine maghiară care știu la perfecție limba română și că unii învățători vor fi mutați. datorită acestui fapt s-ar produce o foarte mare nemulțumire în rândurile învățătorilor și a populației civile din Rodna⁸.

f) Despre locuitorul Popârțac Macidon care a luat parte la o adunare politică a PNT

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*, Nota informativă din iunie 1946, f. 33.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, Nota informativă din 23 iunie 1946, f. 39.

⁵ *Ibidem*, Nota informativă din 26 iulie 1946, f. 44.

⁶ *Ibidem*, Nota informativă din 15 mai 1946, f. 50.

⁷ *Ibidem*, Nota informativă din 11 mai 1946, f. 52.

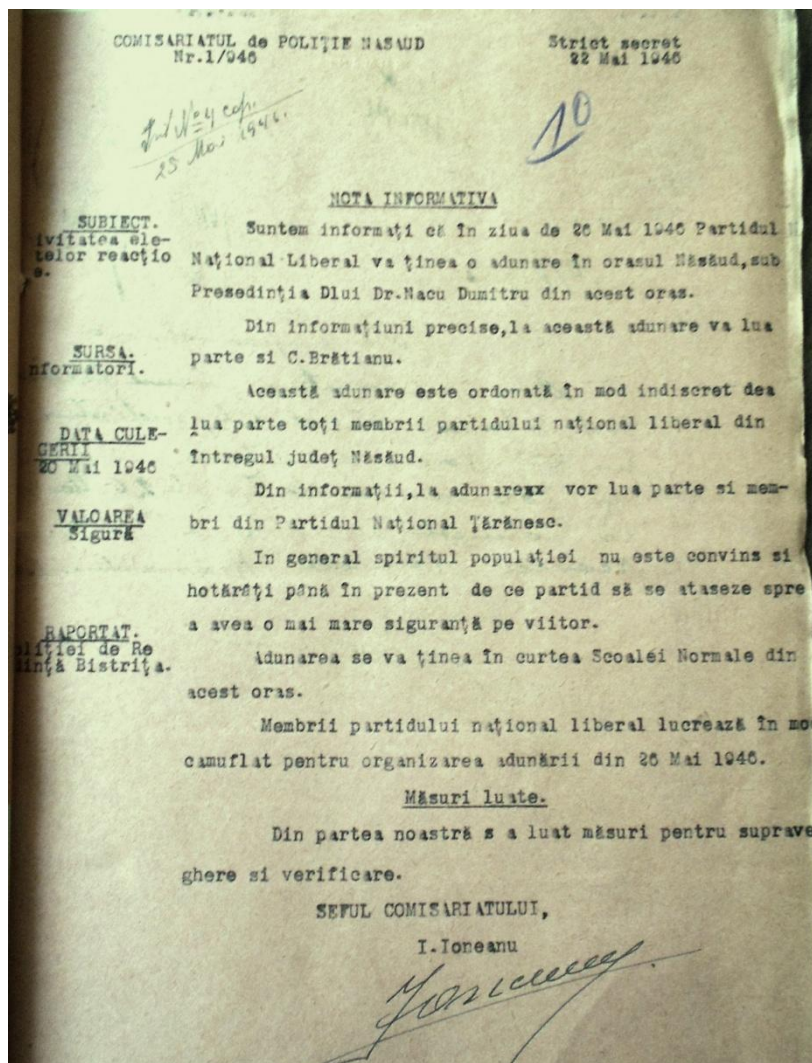
⁸ *Ibidem*, Nota informativă din 16 iulie 1946, f. 53..

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII COMISARIATULUI DE POLIȚIE NĂSĂUD ȘI SECTORULUI DE JANDARMI RODNA ÎN PERIOADA ALEGERILOR ELECTORALE DIN 1946

în orașul Bistrița în data de 4 august 1946. Se menționa că un grup de indivizi ar fi pătruns în acel local, iar unui dintre ei a tras cu un pistol lovindu-l pe locuitorul Popârțac Macidon, acesta fiind internat în spital. Datorită celor petrecute în Bistrița, s-au iscat nemulțumiri în rândul locuitorilor din comună, dar și în comuna vecină Șanț. Aceștia erau simpatizanți PNȚ fiind nemulțumiți că nu-și puteau manifesta dorințele politice¹.

În cursul lunilor premergătoare alegerilor electorale din 19 noiembrie 1946, Comisariatul de Poliție Năsăud și Sectorul de Jandarmi Rodna au ținut sub supraveghere permanentă, atât membri partidelor politice (în special opoziția), cât și electoratul lor prin intermediul dărilor de seamă, rapoartelor, note informative, dar și a perchezițiilor.

Prezentarea acestor succinte informații - note informative - care, poate, unora li s-ar părea minore, nu constituie decât pașii repezi făcuți înspre comunism în acel an 1946, urmând ca în lunile următoare și anii care au urmat comuniștii concentrându-și acțiunile pe reducerea la tăcere a opoziției și pe câștigarea monopolului puterii.

¹ Ibidem, Nota informativă din 9 august 1946, f. 60.

ABSOLVENȚII LICEULUI „SOLOMON HALIȚĂ”

Promoția 1969-1970

CLASA A XII-A A		CLASA A XII-A B	
1	ANDRESI T. IOAN	1	ANDRONESI A. LUCREȚIA
2	BUIA I. VIRGINIA	2	BĂLĂI G. FIROANA
3	CĂRBUNE T. VILUȚ	3	BERCI G. ANA
4	CICEDEA M. ANA	4	BERCI G. CĂTĂLINA
5	CIUNTEREI ȘT. VERONICA	5	BONTAȘ L. VALER
6	CLIPOTĂ P. PAVEL	6	BORA E. EMANOIL
7	DOGARU E. EMIL	7	BUTA D. CORNELIA
8	FALTINSCHI K. ALEXANDRU	8	BUTA T. FLOAREA
9	GABOR I. IOANA	9	CĂRBUNE I. LUCREȚIA
10	IEPUREAN O. OCTAVIAN	10	CĂRBUNE I. VASILE
11	ISTRATE E. AURELIA	11	CIOCĂRLĂ E. SILVIA
12	JARDA I. MAXIM	12	COSTAN T. MARIAN
13	JOJA A. MAXIM	13	COSTINAȘ L. VICTORIA
14	MUREȘAN L. CIRILĂ	14	COTUȚ T. MARGARETA
15	NAROȘ I. LEONTIN	15	CRĂCIUN T. VASILE
16	NAROȘ L. TEODOR	16	CUNTA E. MĂRINA
17	NICULAI F. IACOB	17	DEAC I. ANGHELINA
18	PALAGE GH. GHEORGHE	18	DEBREȚENI ȘT. ȘTEFAN
19	PARASCA P. VALERIA	19	HOREA A. ALEXANDRU
20	PARTENE A. MARIA	20	HOZA G. VASILE
21	PUI G. ALEXANDRU	21	ILOAIE G. MARIA
22	RUȘTI P. GRIGORE	22	ISIP A. VIRGINIA
23	SIMINIC I. GEORGE	23	ISTRATE M. ADRIANA
24	SÂNGEORZAN G. RODICA	24	IVAN I. VASILE
25	SÂNGEORZAN P. MARIA	25	MĂGUREAN L. LUCIA
26	SUCIU M. VIRGINIA	26	MIHĂILĂ F. VIORICA
27	TĂNASE F. ANA	27	MOLDOVAN M. IOANA
28	TĂTAR K. GEORGINA	28	NICULAI L. MĂDĂLINA
29	TIMIȘ ȘT. ALEXANDRU	29	PAGU S. SAVETA
30	TIMOCE E. MARIA	30	PĂLTINEAN P. EMILIA
		31	PETRI V. GHEORGHE
		32	PIC C. FELICIA
		33	POP E. IOANA
		34	PUI I. MARIA
		35	PIIU A. GEORGETA
		36	REBREANU CĂTĂLINA
		37	RONTA V. DORIN
		38	SLĂVOACĂ G. LUCREȚIA
		39	ȘOT E. IOAN
		40	STETZ I. ZORICA
		41	TAUGNER DEZIDERIU

* Materialul a fost preluat din *Liceul Teoretic „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi*
– 50 de ani, 2012.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229